

AZ
EZÜSTFOGÚ
LEÁNY

MORDVIN
NÉPMESÉK

AZ EZÜSTFOGÚ LEÁNY

MORDVIN NÉPMESÉK

NÉPEK MESÉI

SZERKESZTI KARIG SÁRA

VÁLOGATTA, FORDÍTOTTA, AZ UTÓSZÓT ÉS A JEGYZETEKET IRTA DUGÁNTSY MÁRIA

LEKTORÁLTA HAJDÚ PÉTER

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1990

A VÁLOGATÁS ÉS A FORDÍTÁS AZ IRODALOMJEGYZÉKBEN KÖZÖLT MŰVEK ALAPJÁN
TÖRTÉNT

AZ ILLUSZTRÁCIÓKAT KÖTÉSTERVET ÉS A BORÍTÓT B. KOTORZ NÉPMŰVÉSZETI KIADVANYA ALAPJÁN URAI ERIKA KÉSZÍTETTE

HUNGÁRIÁN TRANSLATION© DUGANTSY MARIA. 1990

AZ EZÜSTFOGÚ LEÁNY

MORDVIN NÉPMESÉK

NÉPEK MESÉI

SZERKESZTI KARIG SÁRA

VÁLOGATTA, FORDÍTOTTA, AZ UTÓSZÓT ÉS A JEGYZETEKET
IRTA DUGÁNTSY MÁRIA

LEKTORÁLTA HAJDÚ PÉTER

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1990

A VÁLOGATÁS ÉS A FORDÍTÁS AZ IRODALOMJEGYZÉKBEN
KÖZÖLT MŰVEK ALAPJÁN TÖRTÉNT

AZ ILLUSZTRÁCIÓKAT KÖTÉSTERVET ÉS A BORÍTÓT B. KOTORZ NÉPMŰVÉSZETI KIADVANYA
ALAPJÁN URAI ERIKA KÉSZÍTETTE

HUNGÁRIÁN TRANSLATION© DUGANTSY MARIA. 1990

NISKE ISTEN HAGYOMÁNYT TEREMT

AZ ERZÁK TEREMTÉSE

Haj, Niske isten, teremtő
gondolta: szokást teremt már,
a földre hagyományt bocsát.
Ki nem gondolja magában,
el nem döntheti egyedül,
milyen szokást is teremtsen,
milyen hagyományt alkosson.
Haj, Niske isten odahívta
idősebb lányát, Kasztargót,
és Purginyéért elküldte,
Purginye istent hívatni,
egy gondolatot gondolni,
már közös tervet tervezni.
Haj, Felső isten odahívta
kisebbik lányát, Vezorgót,
és Mikuláért elküldte,
Mikula istent hívatni.
Már Mikula Purginyével
Niske istenhez igyekszik
egy gondolatot gondolni,
haj, közös szókat váltani.
Haj, Niske isten, teremtő,
már Felső isten, Nagy isten,
húzó asztalát kihúzta.
Cipót, sőt tett rá Kasztargo,
méhsert is hozott Vezorgo.
Purginye akkor s Mikula
a pad szélére már leült,
maga Niske is odaült
szemben a kis zsámolyra,
és elkezdtek enni-inni,
egy gondolatot gondolni,
már közös szókat váltani.
Egy-egy kupával megisznak,
haj, kettővel is merítnek:
fél gondolatuk, im, megjött,

haj, hárommal is hörpentnek:
egy gondolatuk, im, megjött.
Haj, Niske isten, teremtő,
Ím, asztalától most felkelt,
ő vasruháját felvette,
már vassapkáját feltette,
ő vaspálcáját elvette,
s toroka szavait hallatta:
„FigyeljeteK, ti, halljátok,
már Mikulával, Purginye,
titeket hogy mért hívtalak,
benneteket mért kértelek,
egy gondolatot gondolni,
velem közös szót váltani:
nincs, ki gabonáját arassa,
Haj, nöVő-levő földemnek
nincsen élője-lakosa,
nincs, ki a fűvét kaszálja,
nincs, ki a fáját kivágja.
Egymagám ki nem gondoltam,
én magam ki nem eszeltem,
milyen embert is teremtsek,
milyen szokást is alkossak,
milyen nyelvet is szerkesszek.
Gondolkodtam én magamban,
biz, erza embert alkotok,
haj, erza szokást teremtek,
már erza nyelvet szerkesztek.
Mily gondolatot gondoltok,
ti mily tanácsot adnátok?”
Mikulával most Purginye
megértvén isten beszédét,
dicsérvén isten szavait,
Niske istenhez beszéltek,
Felső istenhez így szóltak:
„Niske isten vagy, teremtő,
Felső isten vagy, Nagy isten,

akarátod van s hatalmad:
haj, amit gondolsz, azt teszel,
amilyen embert teremtesz,
már olyan szokást alkotasz,
már olyan nyelvet szerkesztesz.
Ha oroszt kedvelsz, őt teremtsd,
te tatárt kedvelsz, őt alkosd,
haj, csuvast kedvelsz, őt teremtsd,
te erzát kedvelsz, őt alkosd!”
Már Niske isten hallotta
szólni Purginyét s Mikulát,
kezét magasba emelte,
fejét meg mélyre hajtotta,
s toroka szavait hallatta:
„Én erza embert teremtek,
már erza szokást alkotok,
haj, erza nyelvet szerkesztek!”

Haj, Niske isten, teremtő,
ő teremtményét szerette,
keze áldását ráadta,
jó szavait hallatta.
Kezdték az erzák éledni,
haj, éltek, éltek, már éltek,
hetven évet is leéltek,
hetven falut is belaktak,
egész földön szaporodtak,
ők egy szokásban, egy nyelvben,
díszes ruhákban egyformán,
haj, egymást igen szerették,
atyáikat mind tisztelték,
Niske istent ők mind félték.
A Felső isten földre szállt,
a teremtményét megnézni.
A hetven falu erzái
isten érkezését hallották,
mind egy helyre eljöttek,

az isten köré leültek,
őt máris buzgón imádták.
Haj, isten kedve felderült,
szíve örömtől megrezdült,
száját az isten nyitotta,
torka szavait hallatta:
már figyeljétek, halljátok,
„Haj, hallgassatok, ti erzák,
én kezdek nektek beszélni,
bensőmből szavam hallatni:
Titeket én szeretlek,
növény földemre tettelek,
amit most kértek, megteszem,
amit kívántok megadom.”
„Haj, Niske isten, teremtő,
te Felső isten, Nagy isten!
Nem ismeresz minket, ne ígérj,
nem értesz minket, ne kérdezz!
Haj, az erzák mit kívánnak?
A búzakását szeretjük,
az aludttejet kedveljük,
a búzakását megesszük,
az aludttejet megisszuk.
Töltsd meg hát éhes gyomrunkat,
csillapítsd szomjas szívünket.
Haj, még kérünk most tőled
mindünk házába Jurtavát,
barmunknak Kardo-szarkócskát,
a földre Földanyácskát,
vetésre Termésanyácskát.”
Haj, meghallgatta nagy Niske
ő erzáinak szavát most,
küldött házukba Jurtavát,
barmuknak Kardo-szarkócskát,
a földre Földanyácskát,
termésre Termésanyácskát.
már erzáinak ő beszélt,

Az isten újra földre szállt,
az összes erza összegyűlt,
baj, erzáihoz ő így szólt:
„Hallgassatok most, ti erzák,
haj, jól hallgató fülekkel!
óhajotokra hallgattam,
amit kértetek, megadtam:
küldtem Jurtavát a házba,
Kardo-szarkót az udvarba,
már Földanyát a földre,
Termésanyát a termésre.
Haj, mindahányan csak vagytok,
előttük fejet hajtsatok,
már mindahányan itt vagytok,
nekik mindig áldozatok.
Ahogy éntőlem ti féltek,
tőlük ugyanúgy féljeteK,
és mindegyiknek közülük
áldozatnapot tartsatok,
majd közös méhsert főzzetek,
haj, ludat, juhot süssetek!
Ha szavamtól el nem fordultok,
s ha bizony majd így tesztek,
jó gabonátok növekszik,
gazdag barmotok gyarapszik,
vett asszonyotok szülni fog,
és gyermeketek élni fog.
Ha nem hallgattok szavamra,
ha elfordultok szavamtól,
bizony nem tudtok megélni,
szemetek jót nem láthat,
gabonátok úgy nem terem,
asszonyotok úgy nem szülhet.”

Haj, hallgattak az erzák,
ők Niske isten szavára,

már közös hangon szólaltak,
haj, közös szóval beszéltek:
„Te, Felső Niske istenünk,
már mi jó szülők, táplálók,
amit mondottál, azt tesszük,
szavadtól el nem fordulunk:
isteneinket tiszteljük,
részüket mindig megadjuk,
áldozatokat rendezünk,
főhajtásunkkal adózunk.”
Így éltek, éltek, éldegéltek,
istentörvényben így éltek.
Ha áldozatot rendeztek,
hát falugyűlést szerveztek,
a faluöregesek eljöttek,
már sok közös sört megfőztek,
egy közös bikát sütöttek.
Amikor pedig áldoztak,
a falu sörét megitták,
a közös bikát megették.
Már kedvük szerint ehették,
haj, a jó erzak a kását,
ők kedvük szerint ihatták
Ízes savanyú tejüket.

MESE A RÉGI IDŐRŐL

A sziklás begyen lakott egy apó. Háncsbocskort font, kötelet font. Nap nap után bol fonogat, hol a víz partján járkal, s nézelődik, tünődik: „Honnan lett minden: a hegyek, az erdő, a víz?” Estefelé hazatért apó. Egy este tálja, hogy a házban egy medve van. Apó megijed, hátrálni kezd, de a medve emberi hangon megszólal:

– Ne félj tőlem, engem küldtek hozzád.

Apó kérdezi:

– Ki küldött?

– Pakszjut atya küldött. Meghagyta nekem, hogy legalább egy kis kenyérhéjat kérjek neki, nem tud honnan szerezni, éjjel-nappal esik a havas eső, s nem jönnek az emberek. Sokáig elég lett volna Pakszjut atyának a kenyere, de engem etetett, s most ő maga éhezik.

Apó előrement, előkereste fűzfa kosárcáját, abból elővett egy egész cipót, a medvének adta, s azt mondta neki:

– Mikor odaérsz Pakszjuthoz, mondd meg neki, hogy maga jöjjön el hozzám.

Több hónap is eltelt azóta, hogy a medve az apónál járt, de Pakszjut nem jött el hozzá. Egy este lefeküdt apó, s álmában látja, hogy Pakszjut lánggal ég, a medve meg sír fölötte. Felkelt apó, nagy sietve felöltötte háncssaruját, magához vett egy nagy kenyeret, s elindult Pakszjuthoz. Három hónapon át ment hozzá hegyeken át, erdőkön át, vizeken keresztül. Végül csak odaért. Pakszjut atya háza az erdőben volt, víz mellett.

Apó bemegy a házba, s látja: Pakszjut atya halott, mellette a medve is halott. Apó megijed, kezd kifelé hátrálni, de akkor megszólal egy női hang:

– Atyám, ne hagyj itt engem!

Apó kérdezi:

– Ki vagy?

A nő válaszol:

– Az erza fejedelem lánya vagyok.

Apó körülnéz, meglát egy lányt fonott fűzfa falacskával eltakarva. Kiszabadítja, és magával viszi.

– Gyere velem, lányom. Van nekem egy fiam, Moksa a neve. Erőt és szépséget adott neki a Felső isten...

Apó hazament a lánnyal. Elment Moksáért, addig a lány egyedül maradt. A hatodik napon odavezette apó Moksát, összeházasodott Moksa Liftya erza lánnyal, s együtt kezdtek élni. Liftyának született egy lánya, akinek az Erzácska nevet adták.

TYUSTYA FEJEDELEM ELVEZETI NÉPÉT

Hej, szokás, szokás, ősi szokásunk,
hej, hitünk, hitünk, ősrégi hitünk,
haj, ősidőkben, múlt századokban,
haj, ősidőkben, régmúlt időkben,
az élet akkor oly nagyon jó volt:
hej, nyelvünk azt el nem mondhatja,
haj, eszünk azt fél nem foghatja.
Bár én nem vagyok oly öreg ember,
bár én nem éltem Tyustya idején,
haj, vén dédapám mesélte nekem,
és vén dédanyám beszélt nekem,
milyen is volt hát az ősi szokás,
milyen is volt hát az ősrégi hit,
az ősi szokás Tyustya idejében.
Miért volt akkor az élet oly jó,
Tyustya idején, Tyustya életén?
Azért volt akkor az élet oly jó,
azért volt akkor az élet csodás,
mert Tyustya földjén nyírfa még nem volt,
mert népe között orosz még nem volt.
Maga ilyen volt Tyustya a vezér,
haj, ilyen volt a nagy fejedelem
a népét tudta ő kormányozni,
erős vaskabát volt Tyustyán magán,
erős vasbocskort viselt a lábán,
erős vassapkát hordott a fején,
erős vasöv is diszlett derekán,
hosszá vaspálca Tyustya kezében,
nagy réztrombita Tyustya nyakában.
Mikor megfujja nagy trombitáját,
hej, népe máris köré gyülekszik,
mit Tyustya beszél, már mind hallgatja.
Ha elrendeli Tyustya az imát,
hej, Niske isten szép áldozatát,
ott felmegy Tyustya a magas helyre,
haj, magas helyre, az öreg hegyre,

belefűj Tyustya réztrombitájába,
már összegyűjti Tyustya ő népét,
kezdik az erzák Niske imáját.
Hej, jó volt akkor az erzák élte,
haj, az erzáknak mindenük megvolt,
és nagy bőségben éltek gondtalan.

Hej, mikor Tyustya fejedelem volt,
haj, milyen is volt háza, udvara,
azt vén dédapám nem mesélte el.
Volt, avagy nem volt vett felesége,
azt vén dédanyám nem beszélte el.
Hosszan-röviden éltek-e így ők,
hallgató fülem azt nem tudta meg.
Amit hallottam saját fülemmel,
haj, én most csak azt mesélem nektek,
már ahogy őrzi emlékezetem,
haj, vén dédapám mondott szavait:
hej, mikor Tyustya hajdan elhagyta
saját szép földjét, házát-udvarát –
jaj, összecsapom én most két kezem,
jaj, már tördelem én most tíz ujjam,
patakban ömlik könnyem folyama –
tavasz idején, szép kikeletkor
gondolta Tyustya: most kell áldozni,
szokásuk szerint istent imádni.
Haj, felöltötte Tyustya vasingét,
befűzte Tyustya ő vasbocskorát,
fel is övezte Tyustya vasövét,
magához vette ő vaspálcáját,
s mellén lógatta réztrombitáját.
Tyustya a népét mind egybehívta,
Niske istennek áldozatára,
szokás szerinti istenimára.
Tyustya ott volt az áldozat helyén,
széles tisztáson, erdő közepén,
patak partjának szépséges helyén.

Amint odaért Tyustya, a vezér,
a nagy tisztásra, áldozóhelyre,
hát látja Tyustya, az erza vezér,
azon a tisztáson, gyönyörű helyen
áll felnőve ott egy fehér nyírfa.
Ahogy meglátta Tyustya vezér ezt,
haj, összecsapta erős két kezét,
tördelte Tyustya erős tíz ujját,
a nagy Tyustyának szíve elborult.
Nem kezdi Tyustya az áldozatot,
Niske istennek az imádságot,
nem fordul vissza az ő házába,
beszélni kezd ott erza népéhez:
„Haj, érzik, érzik, halljátok szavam,
hozzátok szól most hamar beszédem!
Haj, mit csináljunk, most hová menjünk?
Ilyet nem hallott soha még fülem,
ilyet nem látott soha még szemem:
a mi földünkön micsoda fa,
hej, barbár fa, egy fehér nyírfa!
Hát mit is tegyünk, hát hová menjünk:
szép földünkre orosz sereg tör!
Gyertek, jó érzik, menjünk innen most
nagy vízen túlra, egy másik helyre,
már ahol minket szem meg nem láthat,
haj, ahol minket fül meg nem hallhat.
Ott kezdünk akkor mi, érzik élni,
ott építünk majd mi házat-udvart.
Haj, aki eljön, utánam jöjjön,
de aki nem jön, az itt maradjon,
orosz szolgává és rabbá váljon!”

Megfújta Tyustya nagy trombitáját,
megsuhintotta Tyustya pálcáját,
Így ment el Tyustya saját földjéről,
haj, ő úttalan sötét erdőn át,
Niske istenben ő reménykedve.

Tyustya megy akkor mindenki előtt,
haj, népe megy már ott Tyustya mögött.
Már három napot erdőben mentek,
haj, nem ittak ők, és nem is ettek.
Negyedik napon erdőből kiértek,
már elérkeztek ők egy szép helyre,
zöld rétre értek, folyó partjára.
Éhében éhezett az erzak gyomra,
szomjában gyötrődött az erzak szíve,
haj, elhalt erzaknak lába ereje,
haj, itt akartak az érzik pihenni,
kezdtek az érzik a kását főzni.
Mégfőtt hamar az érzik kásája,
érzik a kását elkezdtek enni,
éhes gyomrukat kezdtek megtölteni.
Amíg az érzik a kását ették,
Tyustya egy magas helyre felmászott,
egy magas helyre, egy dombtetőre.
Haj, látja Tyustya: orosz sereg jön.
Mégfőjta Tyustya réztrombitáját,
elindult Tyustya teljes erővel,
népe is indul nyomában utána;
de nem mindenki akart elmenni,
haj, ott maradtak a kását enni.
Már elérte Tyustya a nagy víz partját,
suhintott Tyustya vaspálcájával,
haj, a nagy víz ott kétfelé váltott.
Már Tyustya átment a túlsó partjára,
újra suhintott vaspálcájával,
a nagy víz ismét a helyére tért.
Így ment át Tyustya a túlsó partra,
az orosz sereg e parton maradt.
Az időtől nincs, ki Tyustyát ismerte,
aki szemével Tyustyát láthatta,
aki fiilével Tyustyát hallhatta.
Aki érzik ott Tyustyával mentek,
még most is élnek szép békességben,

de kik a kását enni maradtak,
a nagy víz innenső partján maradtak,
azon erzákat Tyustya megátkozta.
nehéz szavakkal őket megverte:
„Minthogy szavamtól elfordultatok,
minket a kásáért ti elhagytatok,
Örökké orosz rabja legyetek,
orosz fejedelem uratok legyen!”
Ők attól orosz törvényt követnek,
vesztük napjától oroszot szolgálnak,
s fejedelmének katonát adnak.

KILEJ

Réges-régen történt, amikor az erzak még nem laktak a Szuránál. Azt mesélik, hogy valahonnan nyugatról jöttek. Az erdőből fákat vágtak ki, házakat, udvarokat építettek. Aztán ősszel jött a második csoport. Közöttük volt egy asszony, Kilja, gyönyörű és erős. Mikor valamibe belefogott, a legények csak csodálkoztak az erején. Aratáskor sarlójának egyeden csapásával át tudott vágni egy kévét. És vékony fonalat font, papírvékony vásznat szőtt. De egyedül élt, s hogy kik voltak szülei, senki sem tudta.

Két-három éve éltek már ott az erzak. Egyszer, aratás idején egy gonosz nogáj csapat támadt a falura, s levágták a békés lakosokat. Kilja házába is betört hat nogáj harcos, megkötözték, szekérre rakták, s elvitték valahová.

Találkozott velük a kán csapatainak vezére, meglátta a szép nőt, s gondolta magában: „Lám, jó ajándék lesz a kánnak.” Letakarták Kilját, s mentek tovább. Átkeltek a Szurán, úgy vitték őt, mint valami kincset. Két-három nap múlva, estefelé találkoztak magával a kánnal. Elégedett volt, hiszen a hadjárat sikerült, sok értéket raboltak, sok rabot szereztek. Azt mondják a katonák a kánnak:

– Nem feledkeztünk ám meg rólad, uram, olyan ajándékot hoztunk neked, amelyet még álmodban sem láttál.

– Milyet? – kérdezte a kán.

– Íme – húzta le a harcos a takarót a szekérről, s azon a kán egy olyan gyönyörű asszonyt láthatott, amelyet még soha életében nem látott, bár hét felesége a világ legszebb asszonyai közül való volt.

– Remek – mondta –, ezért megvendégellek benneteket.

S ott mindjárt letáboroztak, lakomát csaptak, elkezdtek inni, énekelni. Egy nagy sátrat emeltek, párnákat, szőnyeget vittek be, lakodalmat rendeztek hirtelenében. A kán azt hitte, hogy ez a gyönyörű asszony ellenkezni fog, nem akar majd hozzá közelíteni, erőszakkal kell majd elvenni őt. De az asszony egy szót sem szólt, csak valami távoli, érthetetlen kifejezéssel nézett rá. A nogájok ittak, énekeltek, táncoltak. Már éjfél volt. Mind részegek voltak, ledőltek, ki ide, ki oda, a hordók mellé.

Éjfélkor a kán két legény kíséretében bement Kiljához, elmosolyodva azt mondta:

– No, ma estétől a feleségem leszel! – és lefeküdt az ágyra.

Kilja akkor lassan vetkőzni kezdett. Levette a puláját, a kendőjét, a kabátkáját, s a kán alig győzte kivárni, hogy mikor fekszik már mellé ez a gyönyörű asszony. Kilja levetkőzött, lefeküdt a kán mellé, s mintha semmire sem gondolna, olyan erősen megölelte, hogy a kánnak a csontjai ropogni kezdtek. Megfojtotta őt Kilja, aztán letakarta párnákkal.

Aztán, mikor a tábor egészen elcsendesedett, fogta a kán szablyáját, s kilépett a sátorból. Látja: népének gyilkosai részegen hevernek, mint kénék a búzaföldön. S akkor elkezdte vágni a nogájokat. Suhint a szablyával, s a fejek káposztaként repülnek.

Hajnalig folytatta az asszony ezt a nehéz munkát, ő maga csupa vér, a föld átítatva vérrel. Már nem sokan maradtak hátra, mikor felébredt a hadvezér. Iszonyatában menten kijózanodott, s magánkívül ordított fel:

– Keljetek fel! Ez a nő elpusztít minket!

Felugráltak a megmaradt nogájok, szablyához kaptak. A hadvezér csak ordít:

– Élve fogjátok el! Egy száraz nyárfára akasztjuk fel!

Azok másznak az asszony felé, mint a veszett kutyák. De ő csak vágja őket egy nap, vágja két nap, amerre suhint, mint a kénék hullanak a nogájok. Akkor maga a hadvezér tört ellene. Kilja suhintott szablyájával, s az kettőben hullt a földre.

Az előzőnél is nagyobb félelem fogta el a nogájokat, nyilakkal kezdtek rá lövöldözni. De mikor a nyíl eltalálta, Kilja csak kirántotta, eldobta, s tovább vágott a szablyával.

Végül az egyik ifjú nogáj térdre esett, s felkiáltott:

– Harcosok! Elvesztünk! Hisz maga az erza istennő ereszkedett le az égből, hogy bosszút álljon!

Nyilaikat, szablyáikat elhajítva rohanni kezdtek akkor a nogájok a mezőn.

Kilja egyedül maradt. Körülnézett, látta a sok halottat, s elborzadt tettétől. A szablyát a földre szúrta, s imbolyogva indult haza a falujába. De hazáig nem ért el, a Szura partján elesett, és meghalt.

Ott találták meg az érzik, eltemették a Szura partján. Reggelre a sírján valamilyen ismeretlen fa nőtt: fehér, zöld és göndör; magas, szép, mint maga az asszony – Kilja. S e fának akkor az asszony nevét adták – Kilja, s e szóból lett a „kilej”, a nyírfa. És ma mindenhol sok nyírfa van. Lám, ilyen volt Kilja, erza nő.

ERDŐ SZÉLÉN

Erdő szélén erza legény ott fát vág,
Erdő szélén moksa legény kérget hánt.
Egyszer vág most erza legény – kettőt néz,
Kétszer vág már moksa legény – hármat néz.
Szél nélkül is a faágak recsegnek,
A tölgyfának levelei remegnek,
Harmat nélkül a fűszál is meghajol,
Eső nélkül tiszta égbolt elborul.
Jobbra tekint erza legény – gubán jön,
Balra tekint moksa legény – nogáj jön.
Erza legény most már hová rejtőzött?
Moksa legény most már hová rejtőzött?
Nem messzire a fiútól volt egy híd,
A híd alá erza legény aláment,
A híd alá moksa legény alábújt.
Egészében erza legény már elbújt,
Köpeny sarkát moksa legény kinn hagyta,
Összes gubán erza legényt elhagyta,
Öreg nogáj maradt végül csak hátra,
A többitől valamiért elmaradt.
Négyszemű volt e gubánnak kutyája,
Egy vén teve e nogájnak a lova.
A négyszemű erza legényt meglátta,
Köntösénél moksa legényt megfogta.
A híd alól erza legényt kihúzta,
E nogáj ott moksa legényt megfogta,
Tevéjére erza legényt feldobta.
Erős szíjjal moksa legényt szíjazta.
Hazájába erza legényt elvitte.
– Haj, gyere ki, gubán asszony, gyere ki!
Hoztam neked, nogáj asszony, egy rabot.
Nem piszkos ő, gubán asszony, szép tiszta,
Köleskása, nogáj asszony, hasonló!
Hóna alatt gubán asszony megfogta,
A házába nogáj asszony bevitte.
– Mi dologra, mi munkára fogjuk őket?

Mi dologra, mi munkára tegyük őt?
Óríztek nappal vele nyájakat,
Ringattatok éjjel vele gyermeket.
Óríztenek nappal vele nyájakat,
Ringattatnak éjjel vele gyermeket.
– Ulju-balju, gubán gyerek, ringatlak,
Tulju-balju, nogáj gyerek, ringadak!
A fejednél, gubán gyerek, ringadak.
Fejed esze, nogáj gyerek, megnőjön,
A lábaddnál, gubán gyerek, ringadak,
Láberőd is, nogáj gyerek, megnőjön.
Rokonokat, gubán gyerek, nem ismersz,
Házad népét, nogáj gyerek, nem látod.
A házába gubán asszony most bejött,
A kis padra erza legény mellé ült.
– Haj, honnét vagy, erza legény, honnét vagy,
Melyik földön, moksa legény, születted?
– Szülőföldem, gubán asszony, mért kérded?
Kargo földön, nogáj asszony, születtem.
– Apád nevét, moksa legény, mondjad hát!
– Apám nevét, gubán asszony, mért kérded?
Apám neve, nogáj asszony, Pijanxa.
– Anyád nevét, erza legény, mondjad hát!
– Anyám nevét, gubán asszony, mért kérded?
Anyám neve, nogáj asszony, Mijanxa.
– Saját neved, moksa legény, mondjad hát!
– Saját nevem, gubán asszony, mért kérded?
Saját nevem, nogáj asszony, Pakszine.
– Nénéd nevét, erza legény, mondjad hát!
– Néném nevét, gubán asszony, mért kérded?
Néném neve, nogáj asszony, Unyasa.
– Ó, barátom, öcsém vagy te, Pakszine,
Ó, testvérem vagy te nekem, jó ifjú!
Milyen terved, ó, Pakszine, terveljünk,
S gondolatot, ó, Pakszine, gondoljunk?
Mi megöljük, erza legény, a nogájt,
S a hazánkba, moksa legény, elszökünk.

LÁNGOLÓ SZÍVEK

Ott, ahol a Szura nagy kanyart ír le, van egy mélységes mély örvénykút. Ez örvénykút mélyéből esős éjszakákon zokogás hallatszik. Ki zokog, és miért zokog, már régóta senki sem tudja. Kérdeztem erről nagyapámat, Purgaj atyát – ő sokat tudó ember, több mint száz évet élt, tudja, hogy miről beszélgetnek a madarak, miért és honnan fuj a szél, s a füvekről is mindent tud. Ő mondta nekem:

- Annak az örvénykútnak a mélyén egy lány sír, a lángoló szívű Dana.
- Hogy került oda? – kérdeztem.
- Hallgasd csak, így történt.

Réges-régen Purginye villámistennek megtetszett Vegyava vízistennő. Találkoztak, s e találkoztások után született Vegyavának egy szépséges szép leánya. Ezüstpölcében aludt, s a tó mélyén növekedett. S amint nőtt, napról napra csak szépült. Egyre hallgatja, amit róla beszélnek, de ő maga nem beszél. Idővel megértette aztán Vegyava, hogy a lánya néma. Bánatosan könyörgött Niske istennek, mondván:

- Miért adtál neki ilyen szépséget, ha nem adtál neki hangot? Növekedett Dana, nagylánnyá serdült, s szépsége csak nőttön-nőtt. Mikor a folyóban úszott, a halak játszottak vele, a fűzfák meghajoltak előtte. Nagyon szeretett a folyó partján egy fatörzsön üldögélni.

Egyszer, amint ott ül, hallja: az erdőből, a hegyről valaki jön lefelé, és énekel; egyre közelebb jön, egyre közelebb, majd előbukkan az erdőből egy délceg ifjú. Dana nem menekült el tőle, a helyén maradt. A legény közeledett hozzá. Duvarnak hívták.

- Mit csinálsz itt, te gyönyörű leány? A lány nem felelt semmit. Az ifjú ismét megpróbált beszélgetni vele. A lány csak hallgatott. És akkor szódanul megfogták egymás kezét, s az erdőbe mentek sétálni.

Másnap ismét eljött Duvar. Találkoztatni kezdtek, nagyon megtetszett neki a lány. Először azt hitte, hogy szégyenlős, azért nem beszél, de aztán megértette, hogy néma, nem tud beszélni. Szive elborult. De Dana akkor már annyira megszerette, hogy nem

tudta elképzelni, hogyan élhetne nélküle. Éjjel-nappal őt várta. De elmúlt egy nap, el kettő, s az ifjú nem jött. Mikor ismét eljött, azt mondta:

– Hallgass rám, Dana, én nem szeretek szótlanul járkálni veled az erdőben. Ha lenne hangod, minden jó lenne, elvinnélek feleségül.

Dana elkeseredett: honnan szerezzen azt, ami nincs? De Duvar szíve kőből volt, semmire sem gondolt, megfordult, és szó nélkül elment.

Nagyon bánkódott Dana, így gondolkodott magában: „Mit is tegyek, honnan vegyek hangot, hogy Duvar visszajöjjön hozzám?”

Egy este ott ült megint az erdő szélén, s hallja: a másik oldalról két ember jön, egy legény és egy leány. A lány dalba fogott, olyan csodás hangon énekelt, hogy csengett az egész erdő. A madarak is elcsendesültek, őt hallgatták. Dana kijebb jött az erdőből, s csak hallgatja. A legény s lány leért a folyóhoz.

A fiú fehér bőrű, szép, erős, magas, a lány pedig vékony, görbe lábú, arca szeplős, orra nagy, ajka vastag, egészében csúnya. De a hangja olyan varázs, olyan szépség volt, hogy éjjel-nappal elhallgatná az ember. A legény megszólalt:

– Ó, Nanda, gyönyörű a hangod, ha te magad is egy kicsit szebb volnál, az idők végezetéig együtt élhetnénk.

A lány elszomorodott:

– Honnan vegyem a szépséget? Nem születik mindenki szépnek. Vannak nálam is csúnyábbak a földön.

De a legény nem hallgatott rá, megfordult, és elment. Ott hagyta a lányt a folyó partján. A lány nagyon elkeseredett, s így gondolkodott:

– Legjobb lesz, ha e folyóba veszek, s ezzel vége a bánatnak.

Alig gondolta végig, mellette termett Dana, s kezével, jelekkel magyarázta neki:

– Cseréljünk: én neked adom a szépségem, s te nekem adod a hangod.

Megértette Nanda, s beleegyezett. Dana intett a karjával: egy hatalmas hullám emelkedett fel a vízből, végigsöpört rajtuk, tetőtől talpig. Mikor a víz visszahúzódott, Nanda gyönyörűnél is gyönyörűbb lett, s Dana szépsége mintha sose lett volna, de felkiáltott, s ezüstös

hang csendült a torkából. S hogy semmi vissza ne változhassék, elsietett onnan, s lebukott a vízbe. Nanda hazament, őt hangjavesztetten is feleségül vette a jó legény, s életük végéig boldogan éltek, sok gyermekük született.

Dana pedig otthon szépen zengő dalokat tanult, s még azon az estén kijött, és énekelni kezdte őket. Odaszállt hozzá a szél, Zehel, s Dana azt mondta neki:

– Szél, vidd el énekem Duvar falujába, s mondd: van már hangom, jöjjön el!

Fölkapta Zehel, a szél Dana énekeit, s hegyen át elvitte Vecskuz faluba, ahol Duvar lakott. És Duvarnak éppen szomorúság ült a szívéen. A ház előtt ült, és Danára gondolt. Meghallotta az éneket, s rögtön rohanni kezdett az erdőn át. Dana pedig elé szaladt. Az erdő mélyén találkoztak. A hold pedig látta, hogy valami baj van. Elrejtőzött a felhők mögé, hogy Duvar észre ne vegye Dana szépségének múltát. Egész ősszel elő sem bújt.

Duvar és Dana minden éjjel találkozott. Gyönyörű időszak volt. De ahogy múlt az ősz, az éjszakák hidegebbek lettek.

Egyik éjjel Dana azt mondta Duvarnak:

– Duvar, nagyon fázom. Miért állunk itt a hidegben, gyere hozzám. A tó mélyén van a házam. Most üres. Eléldégélünk ott tavaszig, aztán kijövünk.

Elábrándozott Duvar, majd így szólt:

– No, menjünk.

Kézen fogta Dana Duvart, de csak egy lépést tettek a vízben – tűzként égetett a jeges víz. Duvar megállt, s azt mondta:

– Nem, Dana, ma nem megyek hozzád. Látod, az ingem is kopott, és háncssaru van a lábamon. Szégyellem magam anyád előtt. Nem így szoktak házasodni. Hallgass csak, mit teszünk: hazamegyek, jobb inget, új csizmát veszek fel, megbeszélem a dolgot a szüleimmel, és holnap-holnapután eljövök érted, magammal viszlek. A hideg telet ott töltjük el együtt.

Dana pedig ezt válaszolta:

– Becsapsz.

– Purginye sújtson rám villámával – fogadkozott Duvar –, ha nem jövök, ha nem tartom szavamat!

Elbúcsúztak. Duvar hazament. Dana várta őt egy este, várta két este, három... Duvar nem jött. Rosszat sejtett Dana, nyugtalan lett, odahívta a szelet, s mondta neki:

– Szállj el a faluba, szél, tudd meg, mit csinál Duvar.

Elszállt a szél. Kis idő múlva visszatért, s Dana fülébe súgta:

– Duvar megnősült, elhagyott téged. Most tartja a lakodalmát.

Felkiáltott Dana, zokogni kezdett, felzúgott az erdő, a folyón haragos hullámok tornyosultak, az égen hirtelen hatalmas felhők gyülekeztek, megfeketedtek, s a falu felé szálltak. Aztán kétszer-háromszor megdördült az ég. És azon a helyen, ahol Duvar lakott, csak néhány üszkös fadarab maradt. Aztán Purginye ismét visszatért oda, ahol Dana tartózkodott, s újra lecsapott, de most a Szurára. A folyó medre ott kettévált, s egy mélységes mély örvénykút keletkezett benne. Purginye hangos szóval megszólalt:

– Dana, menj be ebbe az örvénykútba, s ott várj addig, míg egy hozzád méltó, lángoló szívű ifjú nem születik az erza földön. Ahhoz gyere majd ki. Csak vele találhatod meg a boldogságod.

Dana leereszkedett az örvénykútba. S azóta várja az ifjút, és zokog.

A BÁTOR-FORRÁS

Meséltek nektek már a Bátor-hegyről? Meséltek – akkor jó.

Ott laktak a bátorok. Ott, Kjasal falu mögött volt a bátor udvara, ott lakott az egyik fivér. A másik meg ott lakott, ni: ahol most Barasevo falu van. Ott volt az udvara.

Óriás-hősök voltak a bátorok. Amikor a kjasali bátor valamit épített, csak kinyújtotta a kezét egyenesen a brasevói bátornak, s elvette tőle a fejszét, és faragott.

Egyszer a kjasali bátor valamit dolgozott, a kisfia pedig mellette játszott. Játszott, játszogatott, lement a völgybe, s ott talált egy bogárkát. Fogta, betette a zsebébe, visszament az apjához, s mondja:

– Apa, nézd, milyen bogárkát találtam. – Előveszi a bogárkát a zsebéből, és megmutatja. A bátor pedig mondja:

– Ez, fiam, nem bogárka, hanem szántó-vető ember. Majd valamikor eltűnik a bátorok hős nemzetsége, akkor ilyen szántó-vető emberek fognak itt élni, szántani és vetni fognak. Menj, tedd vissza oda, ahonnan elvetted.

Akkor a bátor fia visszavitte a bogárkát a mezőre, és kiengedte.

No, elképzeld, mekkorák lehettek ezek a bátorok, ha a fiú a zsebébe dugta az embert ekéstül-lovastul. A Bátor-hegyen laktak. A hegy lábánál pedig források voltak, ahonnan a bátorok a vizet vették. Három-négy forrás volt, de csak egy volt nagy közülük. Ennek négy sarka volt, s az alja nem látszott, mintha feneketlen lett volna. Mesélik az idősek, hogy ebben a nagy forrásban megjelent egy aranyhal: csuka vagy nem csuka – valamiféle. Kézszel nem lehet megfogni, lándzsával nem lehet leszúrni. Játszik, játszik, és eltűnik.

HAI, LEÁNYGYERMEK, LITOVA

Haj, leánygyermek, Litova,
Hej, bojár leány, Litova!
Földkerekségen nagy szépség,
ő faluszerte kedvesség.
Szülőapjának egyeden,
Szülőanyjának egyetlen.
Messzire száll a híre,
Messzire száll ő dicse.
Haj, kérők járnak utána,
Haj, gazdag kérők őérte.
Litova mondja apjának:
– Ne adjál engem gazdagnak,
Ne adjál engem, ó, apám!
Ne adjál engem módosnak!
Gazdagnak sok a munkája,
Módosnak sok a munkája:
Oly szépek, szépek ingeim,
Annál is szebbek szoknyáim.
Haj, hajnal-harmat fakítja,
Haj, hajnal-harmat piszkítja. –
Mérges lett akkor az apja,
Mérges lett akkor jó anyja.
Nem beszél többet ővele,
Nem vált szót többet ővele.
A barátnők mind szomorúk:
Nem jön ki Litova közénk.
Barátnők gyűlnek a körben,
Magdik közt mondják társai:
– Menjünk, társaim, hívjuk ki,
Mi jó barátnőnk, Litovát.
A mi körünk így nem jó,
Mi énekünk így nem jó.
Haj, mert ő olyan derék lány,
Haj, mert ővele oly vidám.
Kit küldjünk most hát érette? –
Barátját mondják, jó társát,

Ügyes lányt közülük választanak,
Ők egy okos lányt küldenek.
Haj, őt elküldik érette.

Hát Litova most hol vagyon?
Haj, magas, magas raktárban,
Magtár fényes ablakában.
Magtár sárga nagy padján.
Fehér nemez alatta,
Litova ott üldögél,
Ablak alatt üldögél.
Haj, kézimunka kezében,
Hej, kézimunka kezében.
Kazányi papír a vászna,
Már ezüsttű a kezében,
Haj, ezüsttű a kezében.
És aranyfonál van benne,
Haj, aranyfonál van benne.
Szép mintákat hímez ő.
Haj, nem végezte hímzését,
Barátnője hogy bejött,
Litovához ő odajött.
– Gyere, Litova, játszani!
Gyere, Litova, dalolni! –
A kézimunkát letette,
Így szólt a lányhoz Litova:
– Haj, kedves társam, barátnőm,
Nem mehetek közétek,
Nem mehetek a körbe:
Anyám haragszik énreám,
Apám haragszik énreám,
Apám nem beszél én velem,
Anyám nem beszél én velem. –
A társa mondja ott neki:
– Haj, jó barátnőm, Litova,
Haj, én jó társam, Litova!
Haj, apa-anya haragja

Hajnali fagyhoz hasonló:
Felkel a szép nap, felszívja,
Erős szél támad, el fújja.
Gyere, barátnóm, készülődj,
Jó társaiddal játszani. –
S Litova akart kimenni.
Fejére köti kendőjét,
Haj, felöltözik gyönyörűn,
Kimegy társai körébe.
Amikor kiment közéjük,
Minden jó társa megörült,
Minden lánytársa oly boldog.
Litovát körbe is fogják.
Litova beszél is velük:
– Haj, lány társaim, barátim,
Haj, kedveseim, jó társim,
Azért nem jöttem, kedvesim,
Apám nem beszél, haragszik,
Anyám nem beszél, haragszik. –
Leánytársai beszélnek,
Ők Litovához így szólnak:
– Haj, apa-anya haragja,
Hajnali fagyhoz hasonló:
Felkel a szép nap, felszívja,
Erős szél támad, elfiujja. –
Sokat vagy kicsit játszottak.
Sokat vagy kicsit táncoltak,
Haj, viharos szél támadott,
Haj, sötét felhő közelgett,
Langyos eső eleredt.
Egy szép villám felfénylett,
Purginye gazda feldörgött;
Szép villámok fénylettek,
Purginye gazda dübörgött
Haj, hogy a vihar rájuk tört,
Haj, fénylik, dörög felettük,
Barátnői mind elbújtak,

Litova maga nem mozdul,
Haj, játékkörben ott marad.

Esőnek megszűnt esése,
Niske egy bölcsőt lebocsát,
Haj, ezüsbölcsőt lebocsát,
Mely rézláncon hintázik,
Abba Litova beleült,
Niske magasba emelte.
Társai mondják: – Búcsúzunk,
Kedves Litova, búcsúzunk! –
Haj, felemelte, felhúzta,
Niske isten őt felvitte:
S dörgő Purginye – apósa,
Purginye neje – anyósa,
Purginye fia – a férje.
Hej, megtudta ezt jó anyja,
Hej, meghallotta jó apja
ő szép Litova lányukról,
Haj, összecsapták két kezük,
Haj, tördelték ők tíz ujjuk.
Kezdi már anyja a sírást,
Gyötri apját nagy búsulás.
Mondja Litova anyja már,
Haj, felnevelő apának:
– Én jó férjem, mit tegyünk,
Vissza őt hogy szerezzük?

Litova akkor így szólott,
Az ő férjéhez így beszélt:
– Gyere, férjem, most menjünk el,
Én apám-anyám látogatni,
Hogyan is élnek odalent,
Gyere, férjem, most tudjuk meg.
– Te, feleségem, Litova,
Haj, kérdezzed meg apámat,
Már kérdezzed meg anyámat,

Mit mond hát erre én apám,
Mit szól hát hozzá jó anyám! –
Litova elment, s meghajolt,
A felnevelő apának
S Purginye asszony anyának:
– Purginye isten, apácskám!
Purginye asszony, anyácskám!
Most anyám után vágyódom,
Már apám után vágyódom. –
Így szólott akkor Purginye,
Így beszélt akkor Purginye:
– Ín kedves menyem, engedlek,
Rövid időre engedlek:
Csak öt órára mindössze.
Haj, öltözéket vegyetek,
Repülő sólyom ruhákat.
Első órában menjetek,
Három órát ott legyetek,
Az ötödikben jöjjetek.

Haj, mikor elment Litova
Szülő-tápláló anyjához,
Öt felnevelő apjához,
Megörült neki jó anyja,
Boldog lett akkor jó apja.
Litova anyja így beszél:
– Haj, lányom, lányom, Litova,
Nagyot vétettem ellened,
Rossz szókat mondtam én neked. –
Litova apja így beszél:
– Haj, lányom, lányom, gyermekem!
Én is vétettem ellened,
Rossz szókat mondtam én neked. –
Litova mondja anyjának,
Litova beszél apjának:
– Haj, felnevelő apácskám!
Haj, én szülőanyácskám!

Most velem beszéljétek,
Velem együtt legyetek!
Gyere most, apám, üljünk le,
Együtt a kispad szélére,
Húzzátok elő asztaltok,
Oda kenyeret rakjatok,
Gyújtsátok meg most gyertyátok,
Imádkozzunk mi istennek,
Ránk ti áldástok adjátok,
Mihozzánk jó szót szóljatok.

Nem tudták adni áldásuk,
Kimért idejük elmúlt,
Szárnyuk kitárták, s repültek,
Purginyéhez ők elmentek.

MELYIK ISTENA HATALMASABB?

ORKINA FALU MEGKERESZTELÉSÉRŐL

Mikor a falu annyira megnőtt, hogy ötszáz lelket számolhatott, akkor erőszakkal megkeresztelték. Templomot építettek, s azt mondták: „Vegyetek ikonokat!”

Mindenki vett egy Szent Miklós-ikont, és orosz Felső istennek nevezték el. A pápa kényszerítette az embereket, hogy imádkozzanak is az új istennek, de ők nem tették. Sokáig húzódott így a dolog. De mit gondolt akkor ki a pápa a káplánnal? Hát ezt: ő maga bemegy az ember házába, a káplán pedig elbújik a ház sarkánál, ahol az ikont tartották. Tehát bemegy a pápa a házba, és megkérdezi a házigazdát:

– Imádkozol az orosz istennek?

Mondja a gazda:

– Imádkozom.

– Nem hazudsz?

– Nem én, kérdezd meg magát!

A pápa térdre ereszkedik, hányja a kereszteket, s énekl:

– Kegyelmes Szent Miklós, mondjad nekem, imádkozik-e neked ezen rab a gyermekeivel avagy nem?

A másik pedig – a sarokból – így válaszol: „Nem!” Akkor a pápa attól az embertől öt rubel bírságot szedett, amiért nem imádkozik. Ha legközelebb jön, akkor már tíz rubel lesz a bírság.

Mit tett akkor az ember? Mikor a pápa elment tőle, mérgében kiszúrta az ikon szemét. Jött a pápa legközelebb, látja, Miklósnak nincs szeme. Ezért huszonöt rubelt fizettetett az emberrel, s ráparancsolt, hogy vegyen egy új ikont. Az ember megvette. Jött a pápa, s megnézte:

– Vettél?

– Vettem.

– Imádkozol?

– Imádkozom.

A pápa akkor ismét megkérdezte az ikont, s onnét ismét hallatszik a „nem”. Ismét bírságot szedett tőle, s elment.

Mit tett akkor az ember? Fogta az ikont, s kivitte az udvarra. Volt ott három disznója, hát azt az ikont a disznók lába alá dobta.

Jön a pápa, nincs ikon. Megkérdezi:

– És az ikon hol van?

– Mit tudom én!? Én nem járok utána. Szabad akarata van az istennek, oda megy, ahová akar.

A pópa nekitámad:

– Ha nem hozod ide, száz rubelt fizetsz!

– De honnan vegyem elő? Nem járkálok én az orosz isten után! Ki tudja, hová ment? Azt hiszem, a gyerekek látták tegnap, hogy az udvarban járkált. Hogy hová ment, nem tudom. Menjünk, keressük meg!

Kimentek, s keresni kezdték: keresik, keresik, nincs sehol. Azt mondja a pópa:

– Keresd, ahogy tudod, de megtaláld, különben száz rubelt fizettetek veled!

Látja az ember, rosszul áll a dolog. Kiment a disznóólba, s kiabálni kezdett:

– Nézd, atyám, ott a sarokban azt a deszkát a mocsokban, nem az lenne-e?

– Vedd csak ki onnan!

Kivették. Látják: valóban az ikon az. Kérdezi a pópa:

– Te dobtad oda?

– Én nem – feleli az ember.

– Hát akkor hogy került oda?

– Én nem tudhatom, lehet, hogy mulatott az éjszaka, s hazamenet nem találta a ház ajtaját, ezen az ajtón ment be részegen, s a mocsokba esett. A disznóknak meg mi kell? Ezek még magát a sátánt is összetaposnák. Még csodálom, hogy meg nem ették.

Mondja a pópa:

– Mit beszélsz itt összevissza. A mi istenünk nem iszik pálinkát.

– Lehet, de mégis talán megfájdult a feje a széngáztól, s kiment az udvarra.

– Már megint bolondokat beszélsz: hiszen ez az ikon fából van, csak rá van festve az emberi arc. Nem iszik, nem eszik, nem fáj a feje, nem jár.

– Akkor meg hogy beszél, hiszen a fadarab nem tud beszélni, ez pedig arról locsogott neked, hogy nem imádkoztam.

Ezután a pópa többé nem kérdezgette az embert.

MELYIK ISTEN A HATALMASABB?

Kitáj apó, Kitáj anyó
ősrégen élt emberek.
Egymást békén ők nem hagyják,
a szokáson versengnek.
Anyó ősi hitben él-hal,
isteneknek áldozik,
meghajolva meghajolgat.
Földanyát és Vízanyát,
mind tiszteli Kitáj anyó,
Kardo-szarko és Jurtava
minden helyét, szokását
ősidőktől ő megtartja,
elveszejtő helyeket
Kitáj anyó mind ismeri.
Kitáj apó ős istennek
egy főhajtást ő nem ad,
kenyérmorzsát isteneknek
Kitáj apó már nem ad.
Újabb szokást és új hitet
Kitáj apó már követ.

Verseng, verseng Kitáj anyó
maga Kitáj apóval,
a jó hitben ő nem tudja
élettársát magával.
Anyó merítőkanalat
fogott, és a sírra tett,
meghajolt, és hívogatta
ősanyját és ősapját.
Tojást tör fel, pénzt kapargat,
Kitáj apótátkozza.
Egybegyúrta Kitáj anyó
a halállal ott Kitájt,
Kitáj apó elméjének
halálát megtalálta,
elméjéből ő kitörölt

mindenféle változást.
Kitáj akkor nagy bajában
istenéhez könyörög.
Éjjel-nappal imádkozik,
ám jobbulást mégsem lát.
Hét napon és hét éjen át
imádkozott már Kitáj,
mégsem talált Kitáj apó
betegségből gyógyulást.
Nem gyógyítja az új isten
Kitáj apó nagy baját,
nem veszi el az új isten
e nehéz nagy nyavalyát.
Él, éldegél Kitáj apó,
betegsége nőttön-nő,
majd elkezdett Kitáj apó
sorvadni és fonnyadni.
Sorvad, fonnyad Kitáj apó
halálos nagy bajában,
bár meghalni csak nem hal meg,
meggyógyulni mégsem tud.

Kitáj anyó régi módon
saját hitét követi,
Kitájjal ő folyton-folyvást
a hitről vitatkozik.
Beszél, zsémbel Kitáj anyó
Férjével már ily módon:
„Elkezdenél, te, vén kutya,
ősi istent imádni,
akkor lámái, te, vén harkály,
nagy bajodra jobbulást.
De amíg te, öreg Kitáj,
új istened imádod,
Így láthatod te, vén ősz fej,
egészséged, jó napod!”
Hallgatott most öreg Kitáj

Kitáj anyó szavára:
elkezdett már a vén Kitáj
ősi istent imádni,
Öreg juhot levágotott,
fazék kását főzetett,
nagy asztalát terítette,
és ő mélyen meghajolt:
áldozatot készít Kitáj,
egészségért könyörög.
Kitáj anyó a kanalat
sírról menten elvette.
Azon napon Kitáj apót
„tiszta hely”- re vezette,
ősapáknak, ősanyáknak
a sírfőnél meghajolt.
Azon naptól Kitáj apót
betegsége elhagyta.
Azon naptól Kitáj apó
rég szokást tartja már,
isteneknek önmagáért
szívesen ad főhajtást.
Azon naptól Kitáj apó
a szokásról így beszél:
„Élő ember soká éljen,
elméjében tartsa meg:
ne kövessen ő más szokást,
ne keressen más istent,
mely szokásban nevelkedett,
a szokásban éljen hát!”

A RÉGI IDŐK ÁLDOZATAIRÓL

Rég az emberek ekképpen szóltak,
ősidők népei ekképp beszéltek:
„Haj, luj lah, lujlah, ősrégi szokás,
ősrégi szokás mindeneknél jobb.
Mért volt hát boldog őseink élte?
Búzát vetettek, búzájuk termett,
haj, luj lah, lujlah, ősrégi szokás,
ősrégi szokás mindeneknél jobb.
Barmot neveltek, barmuk sokasult,
ha asszonyt vettek, asszonyuk is szült,
asszonyuk ha szült, gyermekük is élt.
Bemutatom én az ősrégi időt,
mért is volt oly jó őseink élte:
búzát vetettek, búzájuk termett,
barmot neveltek, barmuk sokasult,
ha asszonyt vettek, asszonyuk is szült,
asszonyuk ha szült, gyermekük is élt.
Azért volt oly jó őseink élte,
termett búzájuk, sokasult barmuk,
szült az asszonyuk, élt sok gyermekük,
mert őseink még olyanok voltak:
embert szerették, az istent félték,
istent imádták ősrégi módon.
Isten tavasza mikor megérkezett,
a szép fehér hó, mikor elolvadt,
fehér hó alól Földanya kibújt,
ősünk előszedi ekét-boronát,
néz, s úgy gondolja, hogy vet gabonát.
Vetés előtt az ősi emberek
gyűlést tartottak, napot határoztak:
mikor dobálnak gabonakévét,
mikor áldoznak gabonakévét;
nap határozván dolgukat végzik:
minden jó gazda a sörét főzi,
a sörét főzi, pálinkát készít,
kinek méhe van, méhsert is készít.

Már minden rokon egy házba gyűlik ott,
és amely házba rokonok gyűlnek,
a háznak feje asztalt húz elő,
kenyeret sóval asztalra állít,
már felakasztja a vödör sört is,
már előveszi merítőkanalát,
most meg is tölti terméskancsóját,
meggyújtja isten fényes gyertyáját,
a rokonok mind kezüket emelik,
felemelt kézzel az istent kérik,
a Földanyának mélyen meghajolnak.
Mit is kének ők isten kezétől?
Jól termő gabonát, növény állatot,
és még kérnek ők az istenüktől
csendes, lágy esőt növekvő vetésre.
Mikor bevégezték az imádságot,
mikor elaludt fénylő gyertyájuk,
elkezdtek inni, elkezdtek enni,
lakomát rendezni, együtt énekelni.
A terméskancsót körbejáratták,
Norov anyának így énekeltek:
„Haj, Norov, Norov, te Termésanya,
Már Norov, Norov, te bojár-anya,
sok embert mostan etetsz és itatsz,
sok köszönetét tőlük te hallasz.
Nem szidunk téged, te Norov anya,
ha szép nevedet most hangoztatjuk,
hallgasd jókedvvel zengő hangunkat,
hallgasd szívesen torkunknak szavát!
Neved nem szidjuk, örömmel mondjuk,
neved nem szidjuk, boldogan áldjuk
Már szép szemeddel, te, Norov anya,
nézz most le reánk s áldozatunkra,
már jókedveddel, te, bojár anya,
nézz most le reánk s adományunkra!
Te rokona vagy Niske istennek,
te is kérd nekünk Felső istenünk:

te kérjél nekünk termő gabonát,
jó gabonánkra csendes, lágy esőt,
magunk részére jó egészséget,
jó egészséget és jó szerencsét!”

Ha elvetették ők a gabonát,
ő áldozatuk még nem ért véget:
a vetés után akkor áldozták,
falu-száz imát, atyaáldozatát.
Áldozat előtt gyűlést tartottak,
faluatyákat is választottak.
Faluatyák ott közös sört főztek,
közös sört főztek, egy bikát öltek,
áldozatra kész a bikát főzték.
Csontjait akkor kő alá tették,
azon csontokat felajánlották
már a falu-száz Kardo-szarkónak.
A falu sörét mikor megfőzték,
áldozatbikát elkészítették,
faluatyák már házakhoz küldtek,
falulakókat imára hívtak.
Azt a napot már régen megtették,
az öreg atyák, istent ismerők,
már más napot nem jelölhettek meg,
a napnak helyét nem tehették el.

Az áldozatra mindenki elmegy,
Öregek, ifjak, az állatokkal,
kenyérrel-sóval, befogott lóval.
Odaérkezve az imahelyre,
a kenyeret, sőt egy sorba rakják,
és választanak két faluatyát,
két faluatyát, istent ismerőt,
már ők kezdenek a falu százáért,
felemelt kézzel istenhez szólni,
és minden ember akkor térden áll,
de a két atya egyenesen áll.

Felemelt kézzel istent imádják.
Már azon atyák, istenismerők,
kezükbe vesznek fehér kendőcskét,
sorba mennek ők a tálak mentén,
fehér kendővel mind megérintik,
s míg érintgetik, így beszélnek ők:
„Niske, Teremtő, Felső, Nagy isten,
hallgasd meg imánk, nézd adományunk,
sokáig vártál, vedd el hát gyorsan!”
Mind odamennek azon tálakhoz,
tálakat kezükbe ők visszaveszik,
és rokonokként mind összegyűlnek,
inni kezdenek, enni kezdenek.
Ők ott csendesen esznek és isznak,
ez áldozaton nem táncolgatnak.
Mikor megitták a falu sörét,
mikor megették a közös bikát,
ismét egy helyre gyűlnek mindnyájan,
már a két atya két puha fát vesz,
Összedörzsölik, tüzet csinálnak,
s a nagy tűz alatt hajtják állatuk,
tehenük, lovuk, juhuk, disznójuk.
Majd megáldozván, tettük bevégezvén
lovuk befogták, hazahajtottak.

„Asszonyáldozat” jön majd ezután,
női áldozat, az asszonykása.
Már minden asszony akkor egybegyűl,
magukból kettőt ők kiválasztanak,
két özvegyasszonyt, istent ismerőt.
E két asszony már a falun végigjár,
egész faluból tyúkot gyűjtenek,
tyúkot gyűjtenek, és tojást szednek,
áldozati tölgynél ők lepényt sütnek,
ők lepényt sütnek, tojást festenek.
Azután mennek együtt áldozni,
együtt áldozni, istent imádni.

Magukkal visznek egy Öregembert,
egy öregembert, tyúkot levágni.
Mennek áldozni sűrű erdőbe,
sűrű erdőben szép nagy tisztásra,
szép nagy tisztásra, patak partjára.
A szép tisztáson akkor áldoznak,
tyúkokat vágnak, és levest főznek,
tésztát csinálnak, kását is főznek.
Mikor elkészül a leves, kása,
akkor kezdenek ők az imába,
ereszkednek ők mindnyájan térdre,
térdükön állva imádkoznak ott.
Két özvegyasszony kezét felemeli,
kézfelemelve kéri az istent;
először szólnak Niske istenhez,
azután szólnak más istenekhez.
Mikor bevégzik az imádságot,
kezdenek enni, kezdenek inni,
isznak és esznek, gyomrukat töltik.
Evést bevégzik, ők összegyűlnek,
a néhány tojást, mit nem ettek meg,
elosztanak már ők egymás között.
Osztják és osztják, de összevesznek,
szitkozódnak, lám, egymásnak esnek.
Az öregember csitítja őket,
tojásukat fogja, szétosztja őket.
Miután már mind valamit kaptak,
tücsköt kergetni hát szétszaladtak,
Övük megoldják, hajuk kibontják,
ingük lebbentik, szoknyát felhúzzák:
a mezsgyeanyát így végigfutják,
meztelen faruk tücsköket ijesztget,
rikoltó hangon úgy üvöltöznek,
torkukból „szar”, „húgy” szavak repülnek.
Amikor lábuk ereje elhagyja,
ők összegyűlnek, s hazaszélednek.
Már minden imát el nem mesélek,

minden adományt el nem beszélek,
elmém nem elég e sok mesére,
szavam is csekély e sok beszédre,
ős áldozatunk hetvenhét is volt,
elmesélni mind hét nap kevés ott.
Hallgassatok most, mai emberek,
mert mesélek most mai életet,
haj, luj lah, lujlah, mai életet.
Réginél rosszabb a ma élete,
az egészet nektek nem mesélem el,
csak farokvégről mesélem nektek.
Azért nem mondom a ma életét,
mert nálam ti jobban tudjátok...
A ma embere új szokást követ,
egy istent hisz ő, egyet imád ma,
ő nem áldozik, a papra hagyja,
ezek az idők ezért oly rosszak.
Búzája nem terem, asszonya nem szül,
asszonya ha szül, gyermeke nem él.
Haj, luj lah, lujlah, a ma élete,
mi korunk, időnk élete rosszabb.

AZ EZÜSTFOGÚ LEÁNY

VARDINYE

Élt egyszer egy ember a feleségével. Volt két fiuk. Éltek, éldegéltek, a fiúk felnőttek, elmentek hazulról. Mikor elmentek, anyjuk teherben volt, ezért meghagyták neki:

– Anyánk, ha lányod születik, akassz ki a ház sarkára egy orsót és egy kártolófésűt, ha fiad születik, akkor egy ekét s boronát!

Az anyjuknak lánya született, felakasztott a ház sarkára egy orsót és egy kártolót. A fiai hazatérnek, látják, hogy a ház sarkán egy orsó és egy kártoló van, erre megfordulnak, s visszamennek.

A született lánykát Anyutának nevezték. Nőtt, növekedett a kislány, kezdett az utcára járni. Vardinye csúfolni kezdte:

– Nin-csen ö-cséd, nin-csen bá-tyád, hi-hi-hi!

Nin-csen, ö-cséd, nin-csen bá-tyád, hi-hi-hi!

Nin-csen ö-cséd, nin-csen bá-tyád, hi-hi-hi!

Anyuta elszomorodik, sírva bemegy a házba:

– Anyám, Vardinye csúfol, azt mondja: „Nincsen öcséd, nincsen bátyád, hihhi!”

Másnap megint kimegy Anyuta az utcára, Vardinye ismét így csúfolja:

– Nin-csen ö-cséd, nin-csen bá-tyád, hi-hi-hi!

Nin-csen ö-cséd, nin-csen bá-tyád, hi-hi-hi!

Nin-csen ö-cséd, nin-csen bá-tyád, hi-hi-hi!

Anyuta anyja új ruhát varrt neki, kezdte hímezni, s az ing alján a hímezésre köpött, aztán az ing mellén is a hímezésre köpött, majd azt mondja:

– Anyuta, vannak bátyáid, csak messze laknak.

Mondja Anyuta Vardinyének:

– Nem igaz, hogy nincsenek bátyáira, van két bátyám, csak messze laknak!

Vardinye akkor így válaszol:

– Gyere, Anyuta, menjünk, látogassuk meg a bátyáidat!

Anyuta bemegy a házba az anyjához:

– Anyám, Vardinye hív, hogy menjünk a bátyáimat meglátogatni.

Akkor az anyja a fürdőházban megfürdette Anyutát, szépen felöltöztette, feldíszítette, új saruba bújtatta. Vardinye pedig felvette

darócruháját, és elindultak. Indulás előtt az anyja Anyuta fülébe súgta:

– Anyuta, ha Vardinye megsért téged, kiabálj nekem!

Elindul Anyuta Vardával. Mennek, mendegélnek, egy tóhoz érnek. Mondja Vardinye:

– Anyuta, fürödjünk meg! Csak nem mehetsz porosan a bátyáidhoz!

– Mielőtt elindultunk, anyám megfürdetett a fürdőházban.

– Megfürdetett, megfürdetett, de megint poros lettél.

– No, jó, fürödjünk! – mondja Anyuta.

Vardinye ledobta magáról darócruháját, s bement a vízbe. Míg Anyuta levetkőzött, saruját megoldotta, és fürdött, Vardinye már ki is jött a vízből, felvette magára Anyuta ruháit, s úgy áll ott peckesen, mint egy kisasszony.

– Vardinye, ne vedd fel a ruháimat, mert anyámnak kiáltok!

– Anyád nem hall meg!

Anyuta kijön a vízből, és kiabálni kezd:

– Anyá-ám, anyá-ám, anyá-ám! Vardinye felvette az ingemet!

Vardinye felvette a ruhámat!

– Várj csak, hozom máris a motollát, és Varda fejét szétverem!

– Jaj, jaj, Anyuta, de messzire hall az anyád!

Vardinye levetette Anyuta szép ruháit, s felvette a maga darócruháját. Anyuta belebújt a saját ruháiba, s mentek tovább. Mennek, mendegélnek, egy folyóhoz érnek.

– Anyuta, fürödjünk meg! Nem mehetsz ilyen piszkosan a bátyáidhoz! – mondja Vardinye.

– Nem fürdöm, mert becsapsz, és felveszed a ruháimat!

– Ne félj, most már nem veszem el, nem csaplak be! – feleli

Vardinye. – Hogy mehetsz ilyen porosan a bátyáidhoz! Gyere, fürödjünk meg!

– No, jól van, menjünk!

Vardinye ismét gyorsan levetette darócruháját, és bement a vízbe. Amíg Anyuta levetkőzött, megoldotta bocskorát és fürdött, Vardinye már kész is volt, kijött a vízből, s felvette magára Anyuta öltözékét. Anyuta meglátta, és rákiáltott:

– Vardinye, ne vedd fel a ruháimat, mert anyámnak kiáltok!

– Anyád innét nem hall meg!

Anyuta kérte, kérte a ruháját, majd elkezdett kiabálni:

– Anyá-ám, anyá-ám, Vardinye megint felvette a ruháimat!

Anyá-ám, anyá-ám, Vardinye megint felvette a ruháimat!

Felel az anyja:

– Várjatok csak, hozom már a motollát, és Varda fejét szétverem!

– Jaj, jaj, Anyuta, milyen messzire hall az anyád! – mondta Vardinye, gyorsan levette Anyuta ruháit, s a magáéba bújt vissza.

Anyuta felöltözött, s mentek tovább. Csak mennek, mendegélnek, csak mennek, mendegélnek, ismét egy vízpartra érnek. Vardinye megkérdezi Anyutát:

– Anyuta, miért hall anyád ilyen messzire?

– Anyám, amikor az ingemet hímezte, ráköpött az ingalj hímezésére, azután a mellhímezésre is. Ezért hall olyan messzire.

Elhagyták a vízpartot, mennek, sokáig mendegélnek, ismét egy vízparthoz érnek. Varda mondja Anyutának:

– Fürödjünk meg, Anyuta, most már nem vagyunk messze a bátyáidtól!

– Nem fürdöm meg, félek, hogy ismét felveszed a ruháimat!

– Nem, nem veszem fel! Félek az anyádtól. Menjünk fürödni, hogy mehetnél oda ilyen porosan?

Anyuta beleegyezett. Vardinye ledobta darócruháját, s bement a vízbe. Míg Anyuta levetkőzött és fürdött, Vardinye már ki is jött a vízből, s magára öltötte Anyuta szép ruháit. Közben lemosta és letörölte az ing hímezéséről Anyuta anyjának köpéseit. Anyuta kijön a vízből és kérni kezdi:

– Vardinye, Vardinye, add vissza a ruháimat, különben kiáltok anyámnak.

– Kiabálj, anyád innen már nem hall meg!

Anyuta elkezdett kiabálni az anyjának:

– Anyá-ám, anyá-ám, anyá-ám, Varda felvette a ruháimat, Varda felvette a ruháimat! Anyám, anyám, anyám! Varda felvette a ruháimat! Varda felvette a ruháimat!

Az anyja nem hallotta meg Anyutát. Kiabált, kiabált, sírt, sírt, végül felvette Varda darócruháját, s mentek tovább a bátyjaihoz.

A bátyjai nagyon megörültek Anyuta jöttének. Vardát, Anyuta ruhájában, az asztalhoz ültették, Anyutát pedig, aki darócruhába volt

öltözve, az ágy szélére ültették, nem ismerték meg a bátyjai. Vardát kínálják Anyuta helyett. Anyuta sír az ágy szélén, a bátyjai meg mondják egymásnak: „Miért sír ott Varda szótlanul? Csak nem ő a mi húgunk?”

Reggel felkelnek a fivérek, mennek csépelni. Kicsépeltek egy pajtával, mennek haza reggelizni. Vardát, Anyuta ruhájában, odaállítják a pajtába a magot őrizni.

– Menj, Anyuta, őrizd a magot!

Odamegy Varda, kezdi hívni a madarakat:

– Pu-u-utya, ka-u, pu-u-utya, a magocskát szedjétek, a magocskát szedjétek, a pelyváját hagyjátok!

A madarak leszálltak, az összes magot felcsipegették, a pelyvát pedig otthagyták. Jönnek a fivérek, hát a pajtában csak pelyva van, mag egy se. No, jó. Előkészítették a fivérek a következő cséplést. Reggel fölkeltek, mentek csépelni. Megcsépeltek a pajtával, jönnek reggelizni, és mondják:

– Menj, Varda, őrizd a magot! (Persze Anyutának mondták.)

Kimegy Anyuta a pajtába a magot őrizni, s kezdi mondogatni:

– Pu-u-utya, ka-u, pu-u-utya, a pelyvát, a pelyvát szedjétek, a magocskát hagyjátok! Pu-u-utya, ka-u, pu-u-utya, a pelyvát, a pelyvát szedjétek, a magocskát hagyjátok!

Leszálltak a madarak, a pelyvát mind kicsipegették, a magot otthagyták. Jönnek a fivérek – hát az összes mag megvan.

Gondolják magukban: „Vajon nem ez a mi húgunk?” Este a fivérek kimentek a lovakat etetni. Anyuta Varda darócruhájában kimegy az udvarra, és kérdezgetni kezdi az újhóldat:

– Újhóld, újhóld, mondjad nékem, él-e apám vagy nem, él-e anyám vagy nem?

A hóld azt válaszolja:

– Apád sír, anyád hímez és sír!

A fivérek meghallották ezt, s megsejtették, hogy Varda ruhájában húguk, Anyuta van, s Anyuta ruhájában Varda. Befűttették a feleségükkel a fürdőházat. Azok megtették. Készülődnek a fürdőbe, hívják Anyutát:

– Menjünk, kis sógornóm a fürdőbe!

– Nem megyek – mondja Varda –, az úton már fürödtünk!

Akkor Vardának mondják:

– Gyere fürödni!

– Menjünk – válaszolja Anyuta, Varda ruhájában.

De Varda, Anyuta ruhájában, nem megy. Az asszonyok erőszakkal bevitték őt a fürdőbe, levették a ruháját – a hátára van égetve egy vaskanál. Ez volt a jegye.

Szaladnak az asszonyok a férjükhöz, s mondják:

– Ez nem Anyuta, ez Varda!

A fivérek akkor Vardát egy hétéves ló farkához kötötték, s a lovat vágtaiba engedték. Varda feje elrepült, mint egy törlőrongy, karja, mint a gereblye, lába, mint a kampó, hasa, mint a kosár.

A fivérek s feleségük akkor illőn gondoskodtak Anyutáról: szép ruhákba öltöztették, a legmagasabb helyre ültették. Alatta ezüstszék, fehér bársonnyal letakarva, lába alatt réz lábtartó. Anyuta ül, és hímezget, puha fonállal varrogat, ezüstitűvel öltöget. Fivérei hétfőn vadászatra mennek, szombaton érkeznek. Indulásuk előtt meghagyják asszonyaiknak:

– Etessétek Anyutát, itassátok Anyutát, piszkos ruháját levegyétek Anyutáról, s mossátok ki!

Anyuta nagyon jól él, bátyjai kényeztetik, de az asszonyok irigykednek. No, elmentek a fivérek a vadászatra. Az idősebb fivér felesége megölte a legjobb birkát. Jönnek haza a fivérek szombaton, kimegy eléjük az idősebb fivér asszonya, s mondja nekik:

– Na, jó kis húgotok van, kedves kis húgotok van: a legjobb juhot megölte!

Jön ki Anyuta is, védekezik:

– Nem igaz, nem mond igazat, bátyám, ő maga ölte meg!

A bátyja azt feleli:

– Hát, ha nincs ez a juh, majd van másik.

No, jól van. A feleségek befűtötték a fürdőházat, a fivérek megfürödtek, hétfőn ismét elindultak vadászni, feleségüknek pedig meghagyják:

– Etessétek Anyutát, itassátok Anyutát, piszkos ruháját levegyétek Anyutáról, s mossátok ki!

Anyuta varr, varrogat, puha fonállal hímezget, ezüstitűvel öltöget. Az idősebb fivér felesége most a legjobb tehenet ölte meg, és szombaton kiment a fivéreket fogadni, s panaszkodik:

– Na, jó kis húgotok van, kedves kis húgotok van: a legjobb tehenet megölte!

De jön ki Anyuta is, védekezik:

– Bátyám, nem mond igazat a feleséged, ő maga ölte meg!

– Hit, ha nincs ez a tehen, majd van másik.

A feleségek befűtötték a fürdőházat, a férjek megfürödtek, hétfőn pedig újra vadászatra indultak. És ismét meghagyták:

– Etessétek Anyutát, itassátok Anyutát, piszkos ruháját levegyétek Anyutáról, s mossátok ki!

Az idősebb fivér felesége nagyon bosszankodik. Ment, és megölte a legjobb lovat az istállóban, szombaton pedig ismét megy a férje elé, s panaszkodik:

– Na, jó kis húgotok van, szép kis húgotok van: a legjobb lovat megölte az istállóban!

Jön ki Anyuta, s védekezik:

– Nem igaz, nem igaz, amit mond, bátyám, ő maga ölte meg!

A bátyja ismét csak így válaszolt:

– Nincs ez a ló, van másik. – S most sem büntette meg

Anyutát.

Az asszonyok befűtötték a fürdőházat, a férjek megfürödtek, s hétfőn ismét vadászatra indultak. Indulás előtt ismét meghagyták feleségüknek:

– Etessétek Anyutát, itassátok Anyutát, piszkos ruháját levegyétek Anyutáról, s mossátok ki.

Anyuta a legfelső helyen, alatta ezüstszék, lába alatt réz lábtartó, puha fonállal varrogat, czüsttűvel öltöget.

Az idősebb fivér felesége megölte legidősebb fiát. Szombaton megjöttek a fivérek. Az idősebb fivér felesége elébük megy, és könnyeit hullatva mondja:

– Jó kis húgotok van, szép kis húgotok van: a legidősebb fiunkat ölte meg!

Anyuta ismét kijön, s védekezik:

– Nem igaz, nem igaz, bátyám, ő maga ölte meg!

Így felel az idősebbik fivér:

– Csak nem öli meg a feleségem a saját fiát?! Nem állat ő!

Az idősebb fivér akkor befogatott, szekérre ültette Anyutát, kivitette az erdőbe, ott kivágtak egy tölgyfát, behasították, s az

idősebb fivér beszorította a résbe Anyuta kezét. Azután elhajtottak.

Sokáig szenvedett ott Anyuta, ruhája elrohadt, keze is elrohadt. Ott él Anyuta az erdőben, gombákat, bogyókat eszik. Arra utazik egyszer egy úr. Anyuta félelmében egy faodúba bújt. Az úr kutyája azonban szimatot fogott, s ugatni kezdett. Az úr kikiabál:

– Állj meg, kocsis, itt van valami!

A kocsis megállította a lovakat, az úr odament az odúhoz, s megkérdezte:

– Ki van itt?

– Egy ember – válaszolt Anyuta.

– Mért vagy itt, mért rejtőztél el, mért nem jössz ki?

– Szégyellem magam, meztelen vagyok.

– Gyere ki, ne szégyellő magad, adok neked ruhát!

Anyuta kijött, ruhát kapott az úrtól, felöltözködött. Az úr a kocsiba ültette, s hazavitte. Felöltöztette Anyutát, ahogy illik. Anyuta nagyon szép, csak éppen nincs kézfeje.

Az úrnak volt egy fia, vele összeházasította Anyutát.

Élnek, éldegélnek, egyszer a férjét katonának vitték, s ő meg teherben maradt. Egy fiút szült, sarka vas, feje búbja kő, homlokán a nap, tarkóján a hold, fején fényes csillagok. Anyuta férjének levelet küldtek, melyben megírták, hogy fia született. De Anyuta sógornője megtudta ezt, a levelet megszerezte, s kicserélte egy másikkal, melyben azt írta, hogy Anyuta hat kis kutyakölyköt szült. Anyuta férje elolvasta a levelet, s ezt írta vissza: „Ha kutyákat szült is, el ne kergessétek, míg haza nem jövök!” A levél ismét Anyuta sógornőjéhez került, aki újra csak kicserélte, s ezt írta a helyébe: „Ha fiút szül is, kinek sarka vas, feje búbja kő, homlokán a nap, tarkóján a hold, fején fényes csillagok, mire hazajövök, otthon ne legyen!

Az apa útra készítette menyét, s mondja:

– Bár nagyon sajnállak, kis menyem, el kell hogy küldjelek.

Rákötötte a gyermeket Anyuta hátára, s Anyuta elindult. Ment, mendegélt, egy forráshoz ért. Ott a fiúcska kérleli:

– Anyám, szomjas vagyok, anyám, szomjas vagyok!

– Ó, kisfiam, hát hogy itassalak meg, hiszen nincs tenyerem!

Akkor odajött a forráshoz egy öregember, s mondja Anyutának:

– Csak dugd be a kezedet a vízbe, lánykám!

Anyuta beledugta kezét a vízbe, s hát kinőtt a tenyere.

Még egyszer beledugta, hát kinőttek az ujjai!

– No, lánykám, most itasd meg a gyermeked!

Anyuta megitatta gyermekét, s elment, merre szeme látott.

Ment, mendegélt, egy faluhoz ért. Bekéredzkedett egy házba, beengedték. Éppen oda tért be éjszakára egy katona is, Anyuta férje. Visszatérőben volt a szolgálatból. Anyuta megismerte a férjét, s mondja a gyermeknek:

– Menj, fiam, emeld meg a sapkádát, s mondd a katonának: „Jó napot, apám!”

Leveszi a fiú a sapkáját, meghajol, s mondja:

– Jó napot, apám!

A katona csodálkozik.

– Írtak nekem egy levelet, hogy a feleségem hat kutyát szült, én pedig azt válaszoltam: ha kutyákat szült is, el ne kergessétek, míg haza nem jövök.

Megismerte feleségét, s együtt mentek haza. Az úr is nagyon megörült.

Jól éltek ezután. Egy szombaton bejött hozzájuk egy koldus. Ez a koldus Anyuta idősebbik bátyja volt. Anyuta megismerte, de ő nem ismerte meg a húgát, azt hitte, hogy már réges-régen meghalt.

Anyuta kiment a fürdőházat befűteni, a fia vele ment. Mondja Anyuta a gyerekeknek:

– Fiam, ha hazamegyünk, mondd: „Anyám, mesélj egy mesét!” – Befűtötték a fürdőt. Hazamegy az anya a fiival, kéri a fiút:

– Anyám, mesélj egy mesét! Anyám, mesélj egy mesét!

– Ej, fiam, milyen mesét meséljek, hiszen a magam élete is olyan, mint egy mese!

– Anyám, mesélj akkor magadról!

Anyuta elkezdett magáról mesélni, az idősebbik bátyja pedig a padon ül, s hallgatja. Anyuta elmesélte egész életét. A bátyja leszáll a pádról, s Anyuta nyakába borul.

– Valóban te vagy az, Anyuta?

– Én, bátyám.

Bőségesen megvendégelték a bátyját, s adtak vele mindenfélét, amire szüksége volt.

A GONOSZ

Élt egyszer egy vadász. Egyszer vadászat közben talált az erdő közepén egy kis kunyhót. Bement, hát senkit nem talált ott. Elbújt, s várta, hogy mi történik.

Kis idő múltán tizenkét lány-gonosz jött be a házba, s az egyik elkezd beszélni.

– Én most nagyon meg vagyok elégedve. Már mindenfajta embert kínoztam, csak még vadászt nem.

– És rájuk hogy találász? – kérdezik a társai.

– Úgy, hogy ismerek egy vadászt, ide nem messze lakik.

Elmegyek hozzá, ő mondja majd a feleségének, hogy töltsön neki tejet, én pedig légygé változom, és a tejbe esem. A vadász nem veszi észre, és meg fog inni engem is a tejjel. Bizony így kerítem a hatalmamba.

Ezután a gonoszok elmentek valahová. A vadász hazamegy, s mondja:

– Asszony, tölts nekem tejet!

Az asszony kitöltötte a párolgó tejet. A tejbe beleesett egy pici légy. A vadász rögtön tudta, miféle légy ez, megfogta, beletette egy üres köcsögbe, lefedte, és a polcra tette. S hogy a gonosz ne pusztuljon el, meghagyta a feleségének, hogy csöpöghessen néhány csöpp vizet a köcsögbe.

Egy idő múlva aztán elengedte a vadász a gonoszt, s maga vadászni ment. Ismét bement abba a házba, s elbújt. Várt, várt. Végre megjöttek a gonoszok, de egy hiányzott. Az annyira legyengült, hogy alig tudott a házhoz vánszorogni. Hallja a vadász, hogy valaki gyenge hangon nyöszörög az ablak alatt:

– Nyissátok ki az ajtót!

Kinyitották az ajtót, látják, megjött az elveszett társuk. Olyan gyenge, elgyötört, hogy menni sem tud, négykézláb mászik.

– Nővérkénk, hol voltál ilyen sokáig? És milyen elgyötört vagy! Hát ilyen rossz húsa van annak a vadásznak?

– Jaj, jaj! – mondja a kis beteg –, majdhogy el nem pusztultam. A feleségének köszönhetem az életem, mert ha ő nem adott volna nekem néhány csepp vizet időnként, meghaltam volna.

Aztán a gonosz elmesélte, hogy hogyan élt-szenvedett a vadásznál.

A vadász hallgatott, hallgatott a kemenccsutban, majd a levegőbe lőtt. A gonoszok egymás hegyén-hátán szaladtak az ajtóhoz. Az, amelyik a vadásznál volt, nem érte utol őket, kiabált nekik:

– Várjatok, én is jövök!

A vadász még jól elverte, aztán elengedte. Ezek után a gonoszok úgy féltek a vadászoktól, hogy azt el se lehet mondani.

A VARÁZSLÓK

Élt egyszer egy ember, varázsló volt. Megnősült, s egy varázsló lányát vette el feleségül.

Egyszer az ember elment a vásárba. A feleségének volt egy szeretője. Elhívta a szeretőjét, ettek-ittak. Este későn megjön az ember a vásárból, benéz az ablakon: a felesége a szeretőjével eszik-iszik. A szerető meglátta a férjet, s kérdi az asszonytól:

– Ki néz be az ablakon?

– Én tudom – mondja az asszony. Fogta az ostort, kiment az utcára, megcsapta a férjét az ostorral, és azt mondta:

– Ne legyél ember, hanem egy sárga kutya!

Az ember sárga kutyává változott. Világosodott. A többi kutya észrevette a sárga kutyát, és rávetették magukat. A sárga kutya kiment az útra, és szaladni kezdett.

Szalad, szalad, látja, hogy juhászok nyáját őriznek. Odament. A juhászok nagyon megörültek, hogy egy kutya jött hozzájuk. Megetették, megittatták. A kutya elkezdte velük őrizni a nyáját, s olyan jól őrizte, hogy a juhászoknak semmi dolguk sem volt. Látják, hogy a kutya egymaga őrizi a nyáját, nem is mentek már ki a legelőre.

Egyszer, mikor a kutya a nyáját őrizi, s a juhászok a kocsmában ülnek, bemegy oda egy kereskedő, s mondja:

– Tolvaj jár hozzám, minden éjjel eljön lopni.

Mondják neki a juhászok:

– Neked kellene a mi kutyánk! – és elmesélik, milyen kutyájuk van.

A kereskedő meg akarja venni a kutyát, sok pénzt ígér érte. Végül megvette, és hazavitte.

A kereskedőhöz maga a sárga kutya felesége járt lopni. Eljött az éjjel. Jött a sárga kutya felesége, bement a kereskedő házába, és el akarta vinni a pénzes ládát. A sárga kutya rárontott a feleségére, elvette tőle a pénzes ládát, s ráfeküdt.

Reggel felkelt a kereskedő, nézi: nincs sehol a pénzes ládája. Odament a kutyához, belerúgott, s azt mondta:

– Vettem kutyát, mégis ellopták a pénzemet – de mikor megrúgta a kutyát, észrevette nála a pénzes ládát.

Három éjszaka aludt a sárga kutya a kereskedőnél, háromszor szerezte vissza a felesége kezéből a kereskedő pénzét. Ezután nem ment többet oda lopni az asszony.

A fejedelemnek született két fia. Éjszaka mindkét fiú eltűnt, őket is a sárga kutya felesége rabolta el. A fejedelemasszony ismét gyermeket várt. Eljött a szülés ideje. A fejedelem hallott erről a sárga kutyáról, elment a kereskedőhöz, és elvitte magával a kutyát.

A fejedelemasszonynak ismét fia született. A sárga kutya felesége elment éjjel, hogy elrabolja. De amikor bement a fejedelem házába, és ellopta a harmadik fiút is, a sárga kutya nekiment, s elvette tőle a gyermeket.

Éjjel felébred a fejedelem, s látja, hogy a gyermek a földön fekszik, a kutya ölelésében.

A fejedelem felemeli a gyermeket, s mondja a kutyának:

– Ha ember lennél, a fele birodalmam neked adnám.

Jó élete volt a sárga kutyának a fejedelemnél, csak egy idő után vágyódni kezdett a felesége után. Fogta magát, s elszaladt a fejedelemtől, a saját falujába szaladt. Az ablakuk alá ment, és benézett az ablakon. A felesége újra a szeretőjével cszik-iszik.

A szeretője meglátta a sárga kutyát, s mondja:

– Valaki néz az ablakon.

– Tudom – mondja a sárga kutya felesége. Kiment, s ostorral megcsapkodta a sárga kutyát, s az rögtön madárrá változott.

Sokáig repült a varázsló madárként, egyszer aztán az asszony vágyódni kezdett a férje után.

Kiment az asszony az erdőbe, egy kalitkát készített, magot is szórt bele. Repkedett, repkedett a férje az erdőben, megéhezett. Elrepült abba az erdőbe, amelyben a kalitka volt a magokkal, megtalálta a kalitkát, bement magot csipegetni, és csapdába esett.

Megy az asszony, elveszi a kalitkát, kiveszi belőle a férjét, emberré változtatja, s mondja neki:

– Gyere haza. Vedd ki a híd alól a fejedelem fiait, és vidd vissza őket neki.

A férj hazament a feleségével. Megtalálta a híd alatt a fejedelem két idősebbik fiát, elment velük a fejedelemhez. A fejedelem kimondhatatlanul megörült fiai láttán, gazdagon

megajándékozta az embert. Ő meg fogta a pénzt, ment haza az asszonyához, és mondja:

– No, asszony, most sok pénzünk van!

– Ember, építsünk kőházat, és kereskedjünk fenyőgerendákkal!

Az ember, aki még nem felejtette el az asszonya dolgait, azt mondja:

– Asszony, változz lóvá! Köveket és gerendákat akarok veled hordani.

Amint ezt kimondta, az asszony nyomban lóvá változott. A férj befogta az asszonyát a szekérbe, és elkezdte vele hordani a követ. Hordta, hordta a követ a lóval, felépítette a kőházat.

Akkor ismét befogta a lovat a szekérbe, és elkezdte hordani a gerendákat. Hordta, hordta a gerendát, egész udvara megtelt vele. Akkor azt mondja:

– Most pedig, feleség, legyél megint asszony!

Ahogy ezt kimondta, a ló megint asszonnyá változott.

Így leckéztette az asszony a férjét s a férj az asszonyát.

De most az asszony édes lepényeket süt, az embere pedig fenyőgerendákkal kereskedik. És jobban már nem is élhetnének.

A KATONA

Egyszer egy katona szolgált huszonöt évet, s mikor leszolgálta idejét, hazaengedték. Messzire kellett mennie, vasút még abban az időben nem volt, gyalog jártak az emberek. Ment, mendegélt a katona, kenyerere elfogyott, pénze elfogyott. Ruháit is eladta, de azt a pénzt is felélte már.

Megy a katona erdőkön, mezőkön át, gondolkozik magában, mit is egyen, míg hazaérkezik. Egyszer csak valamiféle házakat lát. Közelebb megy, reménykedik, talán csak kap ott valamit enni, vagy talán szükség van munkás kézre. Bemegy a házba – egy ember ül ott, valamiféle atamán. Bemegy, s köszön:

- Jó napot, gazda!
- Jó napot, katona!
- Van-e szükséged munkásra?
- Van bizony. Hát te honnét jössz, hová tartasz?
- Szolgálatból jövök.
- Van-e családod, nemzetséged?
- Mikor elmentem, volt apám-anyám, öcsém, most nem tudom.
- Haza készülsz menni vagy nem?
- Hazamennék, de nincs se pénzem, se ruhám.
- Mennyit kérsz egy évi szolgálatért?
- Amennyit adsz.
- Jól van. Adok neked száz rubelt. A munka nem sok. Gyere, megmutatom!

Kimentek az udvarba. Az udvarban egy ménes volt, semmi más. Körüljárták a ménest, majd visszamentek a házba. Mondja a gazda:

– Ezeket a lovakat kell gondoznod. Naponta háromszor főzöl nekik ennivalót. Ha szükséged van lóra valahová, a kancákból vegyél, a csődöröket hagyd, mert azok megölnek téged.

Aztán elmondta a gazda a katonának, hogyan kell gondozni a lovakat, hogyan kell etetni őket, majd adott neki egy fehér kígyót, s mondta:

– Ezt a kígyót főzd meg nekem ebédre. Három vízben főzd meg. Az első vízben felforralod – öntsd le a vizet, a másodikban felforralod, azt is öntsd ki, de harmadszor a vizet ne öntsd ki. Te magad nehogy egyél belőle, mert meghalsz tőle.

Fogta a katona a fehér kígyót, s főzni kezdte. Úgy tett, ahogy a gazdája mondta. Megjön a gazda, kérdezi a munkását:

- Megfőtt a leves?
- Már régen megfőtt.

Leült akkor az atamán, megette a kígyót, s a levest kiitta. Aztán kiment a lovakhoz, s kérdezgetni kezdte őket:

- Nem evett a munkás a kígyóból?
- Nem láttuk – válaszolták a lovak.

Körbejárta a gazda a lovakat, s ismét bement a munkásához, egy új kígyót adott neki, hogy főzze meg ugyanúgy, ő pedig elment az erdőt járni. A katona ismét megfőzte a kígyót úgy, ahogy a gazdája mondta neki. Megjön ismét az atamán, odaül a fazékhoz, megeszi a kígyót, megissza a levest, majd kimegy a lovakhoz, megkérdezi, nem evett-e a munkás a kígyóból. A lovak csak felelik: „Nem.”

Már egy fél évet szolgált a katona a gazdánál. A munkája ez volt: naponta háromszor megfőzte a gazdájának a kígyót, és etette a lovakat. A gazda nagyon meg volt vele elégedve. Egy fél év elteltével adott neki ötven rubel fizetséget.

Egyszer, mikor a katona főzi a levest, elgondolkodik: „Vajon miért tiltotta meg a gazda nekem, hogy egyek a kígyóból? Ő maga eszi, mégse hal meg, én meg, azt mondja, meghalok.” Fogta, s kortyolt egyet a kígyólevesből. Rögtön megcsendült a füle. „Úgy látszik, most meghalok” – gondolta a katona.

Várta, várta a halált, de csak nem jött, viszont a hallása sokkal élesebb lett. Még egyet kortyolt a levesből, ismét megcsendült a füle. Ekkor különböző érthetetlen hangokat kezdett hallani. Akkor fogta, s evett a kígyóból. Ekkor olyan zaj keletkezett a fülében, mintha kalapácsot döngetnének a fejében. És minden forogni kezdett körülötte. „Most biztosan meghalok, nemhiába tiltotta meg, hogy ebből a kígyóból egyem.” De akkor elcsendesedett a zaj a fülében. Körülötte verebek röpködtek. Mondja az egyik veréb:

- Gyertek, szálljunk erre a fára!
- Ne – mondják a többiek –, repüljünk messzebb!

A katona megértette a beszédüket. Jött az atamán, kérdezte a lovakat, nem evett-e a munkása a kígyóból. Azok felelik: „Nem láttuk.” Újra adott egy fehér kígyót a katonának, hogy főzze meg, s

ismét elment. A katona még nem ért rá megfőzni a kígyót, mikor hirtelen egy hatalmas viharfelhő közeledett, ömleni kezdett az eső. Csak ömlött, ömlött, minden csupa víz lett. Aztán hirtelen elállt, s máris kezdett melegedni a levegő. A kiscsikók az esőtől meggémberedtek, s most, hogy felmelegedjenek, szaladgálni kezdtek a kancák körül. Az egyik kiscsikó szaladgál, szaladgál, majd odamegy az anyjához, s dicsekszik:

– Anyám, anyám, nézz csak ide! Én vagyok a leggyorsabb!

– Még hogy te vagy a leggyorsabb, fiam? Nézd csak fehér lábú nővéredet, ő mindenkinél gyorsabb, őt senki nem érheti utol.

A katona meghallotta, hogy mit beszélt a kiscsikó az anyjával. Jön haza a gazda, megint evett-ivott, s ismét elment valahová. A katona elvult ott még két napig, aztán elhatározta, hogy megszökik. Kiment, megfogta a fehér lábú kancát. Azt kérdezi tőle:

– Messzire akarsz menni velem?

– Az én földemre.

– Ott engem te nem tudsz megtartani.

– Jól van, legalább valameddig vigyél el!

– Egy kicsit elviszlek, menjünk!

Felült a katona a lóra, s elindultak. Vágtat, vágtat, egy nagy folyóhoz ért. Hátrafordul, hát a gazdája nyargal utána, meg akarja fogni.

Mondja a katona a kancának:

– A gazdánk nyargal utánunk, meg akar fogni minket!

– Nem tud megfogni, ezen a folyón az ő lova nem tud átugrani, csak én tudok.

Éppen idejében ugrottak át. Odaért a gazda a folyóhoz, átkiált:

– Katona, ha hazaérsz, add át üdvözetemet az örömnek.

– Jól van, átadom.

Akkor a lova vágtatott vele még egy darabig, majd így szólt:

– No, katona, most engedj el! Ha a gazdám nem látott volna meg, elvittelek volna még egy darabon, de így nem viszlek. Szállj le! A kantárt csavard körbe a nyakamon.

Leszállt a katona, körbecsavarta a kantárt a ló nyakán, elbúcsúzott tőle, s elengedte. A kanca visszafordult, ő pedig elindult gyalog. Ment, mendegélt, elérkezett a falujához. Megy a faluban, nézelődik: „Melyik is az én házam?” Azon a helyen, ahol a házuk

állott – pusztaság van. – „Vajon hol élnek apám, anyám s fivéreim?”
– tűnődik a katona. Odamegy hozzá egy ember, köszönti, s mondja:
– Apád, anyád, öcséid meghaltak. Csak egy maradt életben, a falu túlsó végében lakik.

Elmegy a katona az öccséhez, bekéredzkedik.

– Lépj be! Honnét jössz?

– Szolgálatból.

– Az ép bátyám is szolgálatban van, csak nem tudok róla semmit.

– Én vagyok a bátyád!

Na, megörültek egymásnak a fivérek, összegyűlt az egész falu is náluk a katonát látni. Mulatni kezdtek, vidámak voltak. Este mindenki hazament.

Az öcs a feleségével lefeküdt az ágyra, a katona a földre.

Mondja az asszony a férjének:

– Hát ez meg mi az ördögnek jött ide más kenyerét enni?! Ki hívta ide?!

– Hadd éljen itt. Kenyerünk jut is, marad is. Hová menne innen?

– Menjen, ahová akar, nekem itt nem kell!

– Neked nem kell, de nekem kell. A te dolgod, hogy hallgass!

A katona nem aludt, az egész beszélgetést hallotta.

Reggel felkeltek, az öcs a feleségével a mezőre készült kenderet vágni. Mondja a katona:

– Öcsém, én is jövök veletek kenderet vágni.

– Hogy jönnél! Éppen hogy megérkeztél, máris dolgozni akarsz? Legalább a lábad pihentesd ki.

Az asszony még mérgesebb lett a katonára: mért nem engedte a férje, hogy a mezőre menjen? Az öcs a feleségével elment kenderet vágni, a katona addig vásárolt magának fegyvert és két kutyát. A fegyvert felakasztotta a falra, a kutyákat a kerítéshez kötötte. Megjön az öcsse a feleségével, meglátják a kutyát, kérdi az öccse:

– Te szerezted ezeket a kutyákat?

– Én.

– Nagyon jól tetted. Nekem is jobb lesz otthon kutyákkal.

De a felesége még jobban megharagudott a katonára:

– Ide jön a más kenyerére, és még kutyákat is vesz!

– Mért, talán rosszabb az élet a kutyákkal? Ha ugat a kutya az udvaron, kimész, s megnézed, vajon nem valaki idegen jött-e! – kiabált rá a feleségére az ember.

– A kutyáknak pedig nem adok kenyeret, csinálj, amit akarsz!

– Kenyeret nem adsz, adsz lisztet. A kutyák megeszik a lisztmorzsalékot is.

Vacsora után a katona kenyeret kért.

– Kis sógornóm, adj egy darab kenyeret, hogy megetessem a kutyákat!

– Magunknak sincs elég, nemhogy a kutyákat etessük!

A férje azonban hozott egy vödröt, megtöltötte liszttel, s odaadta a katonának. A katona lisztmoslékot főzött, s megetette a kutyákat.

Másnap reggel ismét a mezőre készülődött a férj s a feleség kendert vágni. A katona velük akart menni, de az öccse nem engedte:

– Ma még ne gyere, pihenj, majd holnap kijössz!

Kikísérte őket a katona a mezőre, majd kiment a szérúbe, s lefeküdt, összegyűlnek a tyúkok, s kezdenek maguk közt beszélgetni. Mondja a kakas:

– Nem tudtok semmit?

– Nem.

– A háziasszony holnap mérgezett lepényt süt, s ezt az embert megeteti vele.

A katona hallotta, mit mondott a kakas a tyúkoknak, s azt gondolta: „Lám, azért néz olyan ferdén rám a sógornóm: még el akar veszejteni.”

Este megérkezik az öccse a feleségével a mezőről, leülnek vacsorázni. A katona nem evett.

– Mért nem eszel, bátyám? – kérdezi a házigazda.

– Nem vagyok éhes.

Úgy is feküdt le, evés nélkül. Reggel felkel a katona, látja, a sógornője lepényeket süt. Megértette, kinek készül. Fogta a lisztet, csinált moslékot, kiment a kutyákat etetni. Közben az agár mondja a másik kutyának:

– A háziasszony el akarja veszejteni a gazdánkat. Mérgezett lepényt sütött. Amint az asztalhoz ülnek, a tányérjára teszi.

A katona megértette ezt a beszélgetést, de nem szólt semmit. Bement a házba, s mondja az öccsének:

– Ma én is megyek veletek kenderet vágni.

Kimentek hárman a mezőre. Az öcs a feleségével az egyik mezsgyénél maradt, ő a másikhoz ment. Odaszállnak a verebek, leszállnak a kenderre, s fecsegnek:

– Egy magocskát lenyeljete, kettőt a földre szórjatek, mert a kenderet elviszik, akkor nem lesz mit ennünk.

A kenderben hallja a katona az egerek cincogását. Hallgatja, mit beszélnek az egerek s a verebek, és mosolyog. Az asszony meg mondja a férjének:

– A bátyád rajtam nevet, hogy olyan keveset szedtem!

A katona meg csak mosolyog a verebek és az egerek beszédén. A sógornője még mérgeesebb lett rá.

Megérkeznek este a mezőről, vacsorázni kezdenek. Az asszony a katona tányérjára tett néhány lepényt, a többit pedig magának s a férjének vette. A katona nem eszik lepényt, csak kenyeret.

Az asszony ránéz, s megkérdezi:

– Mért nem eszed a lepényt? Talán nem jó?

– A lepényeket holnap a vadászatra viszem magammal.

– Nagyon finomak, hiszen nem rozskenyér – örvendezik az asszony, s magában gondolja: „Vigye csak magával, nekem az még jobb. Ott eszi meg, ott döglük meg tőle.”

Reggel fölkel a katona, a lepényeket a táskájába teszi, elmegy az egyik barátjához, hogy megkérdezze, mikor megy vadászni. Mielőtt bement a házba, kivett egy lepényt a táskájából, s a kutyának vetette. Aztán bemegy, s kérdezi:

– Jössz ma vadászni?

– Megyek.

– Hamarosan?

– Amint megjön az apám, megyek.

– No, jó, addig megyek, hozom a fegyvert s a kutyákat, addigra biztosan megjön.

Hazamegy a katona, veszi a fegyverét és a kutyákat, s visszamegy a társához. Bemegy, s kérdezi:

– Megjött az apád?

- Még nem. De miután elmentél, megdőglött a kutyám.
- Mitől?
- Nem tudom.

Várt, várt a katona, de csak nem tudta kivárni, hogy megjöjjön a barátja apja. Elindult egyedül vadászni.

Kiért a faluból, leült egy kőre, s gondolkozott: „Köszönhetem a kakasnak s a kutyáknak, hogy megmondták, különben már rég felrúghattam volna a lábam.” Egy kicsit még üldögélt ott, aztán elindult. Megy a katona a kutyák előtt, s hallja, amit azok beszélnek:

- Az elsőt te fogd meg!
- Fáj a lábam, ma nem fogok semmit.
- Nocsak, fáj. Fiatal vagy, s lustálsz, én öreg vagyok, lehet, hogy nem is sikerül semmit fognom.

– Hagyd már! Mondtam, hogy ma nem fogok semmit, akkor nem fogok.

Látja a katona, hogy nem messze tőlük egy róka ugrik ki. Mutatja a kutyáknak:

- Ott, ott, ott a róka! Fogd meg! Fogd meg!

Elszaladt a szuka, megfogta a rókát, de a másik kutya meg sem mozdult. Fogta a katona a rókát, megnyúzta, betette a tarisznyájába, s ment tovább. Látja, hogy egy nyúl ugrik fel. Ismét mutatja a kutyáinak. Mondja a szuka az agárnak:

- Menj, ezt fogd meg te!
- Mondtam, hogy ma nem megyek, majd holnap megyek!

Ismét elszaladt a szuka, s megfogta a nyulat. Elvette a katona a nyulat, megnyúzta, a húsát kétfelé osztotta, s a kutyáknak adta. Az agárnak egy kicsit nagyobb darab jutott.

– Te lusta kutya! Fogni nem fogsz, csak eszel. Mert ilyen a gazdánk. En a helyében nem adtam volna neked zabálni. Akkor bizony szaladnál fogni valamit! – porolt a társával a szuka.

– Elhallgass, különben a földhöz váglak, hogy kimúlasz! – veti oda a másik.

A katona nem tudta visszatartani a mosolygását. A kutyák jóllaktak, akkor a katona folytatta velük a vadászatot. Mentek, mentek, de semmit sem találtak. Rájuk esteledett. Találtak egy szénaboglyát, melynél lepihenhettek éjszakára. A katona felmászott a boglya tetejére, a kutyák meg lefeküdtek a boglya mellé.

Egész éjszaka veszekedett a szuka az agárral.

– Nem tudsz semmit? – kérdezi a szuka a társát.

– Nem.

– Ma éjszaka a gazdánk öccsének a lovát el fogják lopni.

– Menj, és őrizd.

– Nem megyek, menj te!

A szuka fölállt, és elszaladt. Mire odaért, a kapu már fel volt törve, s éppen az istálló ajtaját feszítették. A kutya az ablakhoz szaladt, s a farkával kopogni kezdett az ablakon, s közben ugat.

Felébred az asszony, felkölti a férjét:

– Kelj fel, a bátyád kutyája megjött, ő maga meg valahol elmaradt.

Felkel a férje az ágyból, odamegy az ablakhoz, kinéz, látja: a kutya egyedül van, a bátyja nincs vele. Mondja a feleségének:

– Valami történhetett a bátyámmal, azért jött egyedül a kutya.

– Mi történhetett azzal a medvével. Hívd be a kutyát az udvarra, különben betöri az ablakot.

Magában pedig azt gondolja: „Biztosan megette a lepényeket, s megdöglött. Úgy kell neki.”

Az ember a vállára terítette a ruháját, és kiment az udvarra. A tolvajok már éppen ki akarták vezetni a lovat az istállóból, de a lépések zajától megijedtek, s elszaladtak, a kutya pedig nagy ugatással utánuk vetette magát.

Odamegy az ember, látja, hogy az istálló ajtaja fel van törve. „Micsoda szerencse, hogy a kutya ugatott, máskülönben ellopták volna a lovamat” – gondolja magában. Bemegy a házba, s mondja a feleségének:

– Menj, és adjál enni a kutyának! Ha ő nem lett volna, ellopták volna a lovunkat.

Kiment az asszony, bűdös moslékot öntött a kutyának, s visszament megint. A kutya odament, megszagolta ezt a moslékot, és visszaszaladt a szénaboglyához. Kérdezi az agár:

– No, megőrizted a lovat?

– Igen... Ha egy kicsit később érkezem, ellopják.

– Bizonyára meg is etettek a jó munkáért.

– Nem. Az asszony bűdös korpamoslékot csinált, amit nemhogy enni lehetett volna, de még a közelébe sem lehetett menni.

A katona nem aludt a boglyában egész éjszaka, a kutyái beszélgetését hallgatta.

Megvirradt. Kiszáll a katona a szénaboglyából, fogja a kutyákat, s elindul vadászni. Mondja az agár a szukának:

- Most pihenj, ma én fogok meg minden vadat.
- Jól van, fogjál.

Mentek egy darabig, egyszer lát a katona két farkast. Mutatja a kutyáknak.

Mondja az agár a szukának:

- Figyeld csak, hogy fogom meg mind a kettőt.
- Kettővel nem bírsz egyszerre.
- De bírok.

Megugrik az agár, utoléri a farkasokat, elkezd velük verekedni. Verekednek, verekednek – legyőzte mind a kettőt. Odamegy a katona, az agár pedig mondja a szukának:

- Látod, így kell fogni!
- Mikor én fiatal voltam, én is így fogtam.

A katona megnyúzta a farkasokat, s továbbment. Ment, ment, meglátott egy nyulat. Mondja a szuka az agárnak:

- Menj, és fogd meg!
- Megfogom. De hadd szaladjon egy kicsit messzebbre, úgyis utolérem.

A nyúl közben szaladt, már alig lehetett látni.

„Már úgyis mindegy, ezt a nyulat már nem lehet megfogni” – gondolta a katona. De abban a pillanatban nekiiramodott a kutya, a nyúl után vetette magát, megfogta, s élve hozta a gazdájának.

Elveszi a gazda a nyulat, s a nyelvükön szól a kutyákhoz:

- Mindketten derék kutyák vagytok.

Mikor a kutyák meghallották ezeket a szavakat, odamentek hozzá, s elkezdtek beszélgetni. Kérdi az agár a katonától:

- Mért nem beszélgettél velünk olyan sokáig?
- Csak. Hallgattam, hogy ti mit beszélgettek.
- Tehát hallottad a beszélgetésünket, amikor a szénakazalnál aludtunk?

– Igen. Hallottam, hogy mentél el az öcsém lovát őrizni, és hogy mivel akart az asszony érte megegetni. Mindent hallottam.

Nagyon megörültek a kutyák, hogy a gazdájuk tud velük beszélgetni.

– Én sejtettem valamit. Mikor az agárral veszekedtünk, s azt mondta nekem, „Elhallgass, különben földhöz váglak, hogy kimúlasz”, te elmosolyogtad magad. Hol tanultál meg a nyelvünkön beszélgetni?

A katona elmondta, hogyan tanult meg így beszélgetni.

Aztán mondja a kutyáknak:

– No, menjünk haza.

Elindultak hárman. Mennek, és beszélgetnek. A katona elmesélte, hogyan akarta megölni őt a sógornője, a kutyák elmesélték az életüket.

Mennek, mendegélnek, egy legelőre érnek, ahol öröm nőtt. Eszébe jutott a katonának, hogy a gazdája kérte, adja át üdvözlését az örömnek.

Közelebb ment az örömhöz, s mondja neki:

– A gazdám üdvözlését küldi neked.

De amint e szavakat kimondta, elfelejtette az állatok nyelvét, nem értette meg, amit a kutyái mondtak. Beszélni kezd a kutyákhoz, de azok nem értik meg. Szólnak hozzá a kutyák, ő sem ért semmit.

Akkor jelekkel magyarázta meg a kutyáknak, hogy mi történt. S azok felfogták, amit magyarázott. De a katona elbeszéléseiből tudták, honnan szerezte a tudását. Ezért elvezették őt annak a folyónak a partjára amelyen a gazdája lóva keresztülvitte őt.

Az agár mutatta a gazdájának, hogy miképpen lehet átjutni a túlsó partra. A gazdája megértette őt. Levetkőzött. A szuka fogta a ruháit és a fegyverét, s átúszott vele. Az agár pedig a farkát tartotta a gazdájának, hogy abba kapaszkodjon, s szintén átúszott a túlsó partra. Mindhárman átjutottak, akkor keresni kezdték az atamán házát. Mentek, mendegéltek, már nem voltak messzire tőle. Ott a katona megállt, a kutyák odamentek a házhoz.

Odaérnek, s látják, hogy a gazda nincs otthon, az asztalon pedig egy fazékban leves s egy serpenyőben pedig egy sült kígyó van.

Bementek a kutyák a házba, az agár fogta a fazék levest, a szuka a sült kígyót, s vitték a katonának.

Megörült a katona, s elkezdte enni. Evett, evett, s megcsendült a füle. Egy kis idő múlva újra érteni kezdte az állatok nyelvét. Ugyanúgy tudott beszélgetni a kutyáival, mint korábban.

Elgondolkozott azután a katona, hogy hová is menjen már ő most: haza vagy pedig más, idegen földre. Gondolkozott, gondolkozott, s elment idegen földre lakni.

És haza többé nem ment, az öccsét többé nem látta.

Az idegen földön a kutyáival jól élt ezután.

EGY ÚR

Ezt a történetet még gyerekkoromban mesélték. Nagy Marez falu méhesei az erdőben voltak. A miénk, a Szurodinka nemzetségé szintén az erdőben volt. Ugyanott, nem messze a méhestől volt egy áztató is, ahol a kendert áztatták.

Egyszer, késő ősszel – már az első hó is leesett – kimentek asszonyaink kendert áztatni. Velük ment egy öregember is. Estig dolgoztak, ősszel rövidek a napok, korán sötétedik. Befejezték a dolgukat. Az asszonyok sietve hazamentek a faluba, mindegyiküknek még sok tennivalója volt a ház körül. Az öregember még ott maradt, szépen rendbe kellett mindent tenni: van, ahol a kötelek megoldódtak, összekuszálódtak. Az öreg elrendezett mindent, majd elindult haza lassacskán, hegynek fel. Feltámadt a szél, kicsit esni is kezdett. Fáradt volt. Gondolja: „Miért is nem fogtam be a lovat? Már régen otthon lennék, így pedig gyalogolhatok.”

Alig gondolta ezt végig, csengettyűhangot hall, s jön vele szembe egy trojka. A kocsiban egy úr ül, a bakon kocsis.

– Öreg, mutasd meg a Picsaurba vezető utat! Megfizetek érte.

Elmagyarázta az öreg az utat, de maga nem akart velük menni. Mondta, hogy fáradt is, meg az idő is későre jár. De az úr ígéretetni kezdett érte:

– Lám, kapsz egy ezüstrubelt, ülj a kocsis mellé, s mutasd nekünk az utat.

„Eh – gondolta magában az öreg –, egy egész rubel, ráadásul ezüst. Hyen pénzt máshol bizony nem szerezhetek. Lesz, ami lesz, megmutatom az utat, s keresek egy kis pénzt. Hazamehetek később is. Elvette a pénzt, felült a kocsis mellé, s elindultak. Mennek, mennek, semmit sem lehet látni.

– Felső isten! Mitől vagyok ilyen fáradt?

Hirtelen minden eltűnt. Felocsúdott: valami erdőszélen áll, a távolban valamely falu fényei világlanak. A szélvihar elcsitult. Körülötte sehol senki. Elindult a fény irányában. Bekopogott a legszélső házba, bekéredzkedett pihenni. Már reggelre járt az idő.

– Milyen falu ez?

– Gart.

– Melyik Gart?

A Kocskurova felé eső volt. Az öreg keresni kezdte az ezüstpénzt, nem volt sehol. Aztán elmesélte a házigazdáéknak, hogy mi is történt vele. Azok csak csodálkoztak. Kipihente magát az öreg, megmelegedett, majd elindult haza. Csak két nap múlva estefelé érkezett haza.

KUJGOROZS

Élt egyszer egy faluban egy öregember, Pjatany Szergajnak hívták. Hat gyereke volt az öregnek: három lánya és három fia. A feleségét Akulának hívták. Háziállatuk csak egy ló és két tyúk volt. A lovát Pjatany „boszorkányüldözőnek” hívta. Azért hívta annak, mert ha csak megcsapta az oldalát, a ló keresztet írt le a farkával.

Pjatany Szergaj házában minden kormos volt: nem volt kéménye, nem volt petróleumlámpája, fáklyával világított. Pedig a faluban mindenkinek volt lámpája s kemencéje kéménnyel. Az öreg felesége nagyon mocskos volt, ugyanúgy piszkosak voltak a gyerekei is, nem volt se ruhájuk, se nadrágjuk.

A falu fiatalsága összegyűlt Szergaj házában. Akula anyó leül az asztalhoz, a fiatalság pedig köréje a kis padokra, és hallgatják. Akula anyó arról mesélt, hogyan járkált a bátyja, Tyiska, pálcával a szakadékba kincset keresni, hogyan kiáltott a varjú a fáról, „kár”, és hogy ezután az a kincs elveszett, meg arról, hogy éjszaka az úton megjelennek kis tüzek, s arról, hogy a lakodalomban a varázslók megronthatják a fiatalokat, ugató kutyákká és nyávogó macskákká változtatva őket.

A hallgatói kérdezik Akula anyót:

– És téged, anyó, meghívtak-e lakodalomba vagy keresztelőre? Ajándékoztak-e neked ruhákat és nadrágokat? Bizonyára magad is jártas vagy az efféle dolgokban.

A gyerekeknek így felelt Akula anyó:

– Ti még fiatalok vagytok, gyerekek, ezekről a dolgokról nem kell tudnotok. Ezt csak én tudom és az apám.

– Anyó, és hol van az apád?

– A szomszéd faluban.

Akula anyó apja nagyon öreg, szakálla mint a ragasztóval összemázolt csepű. Egyedül élt. Gyerekei nem voltak vele, asszonya sem volt. Bulanaj apónak hívták, ő is nagyon szegényen élt: füstösen, kémény nélkül. Háziállata nem volt. Csak egy fekete macskája volt, semmi más. Azt beszélték, hogy az öreg Bulanaj varázsló volt: macskává, disznóvá szokott átváltozni. Éjszaka pedig égő máglyává alakul át. Csak várta, hogy lakodalomba vagy keresztelőre hívják. Olyankor ruhákat, nadrágokat és vodkát szoktak

neki ajándékozni. De az ilyen ajándékokra néha egy egész évig kellett várnia, mással pedig nem törődött.

Bulanaj apónak van egy nagy pipája. Rágyújt, s egész napokat ül az ablakánál nézelődve. Farsang végén elhatározta Bulanaj, hogy meglátogatja a lányát, s találkozik a vejével, Szergajjal. Elmegy Bulanaj apó a vejéhez reggel. Akula, a lánya a kemencesutban feküdt. Bulanaj apó bemegy a veje házába, s mondja:

– Jó farsangot, Akula lányom!

A lánya felsóhajtott a kemencesutban:

– Apám, apám, eljöttél?

– Eljöttem, lányom.

– Gyere be, apám, ülj az asztalhoz, én is lemászok.

Bulanaj apó bejött, leült az asztalhoz, s hangosan kérdezte:

– Szergaj hol van?

– Csak kiment valahova, mindjárt jön.

Bulanaj apó előhúzta pipáját a zsebéből. Közben bejött Szergaj veje.

– Ó, te vagy itt, kedves apósom. Sok egészséget, apám!

– Neked is, kedves vőm.

Pjatanj Szergaj leült az asztal másik oldalára, elővette zsebéből a pipáját, megcsurkálta bal keze körmeivel. Ezalatt Akula is lemászott a kemencesutból. Leült velük szemben a harmadik sarokba.

Bulanaj apó és Szergaj veje pipájukat szurkálva nagyujjuk körmével, egyszerre kérdezték:

– Akula, te mért nem gyújtasz rá?

– Mindjárt.

Akula elővette kebléből nyírfakéreg dohányszelencéjét, kihúzta fadugóját, hozzákopogtatta a szelencéjéhez, majd két ujját bedugva, kis dohányt vett ki, s az orrába dugta. Az élvezettől összeszűkülte Akula szeme, hangosat tüszentett, majd megszólalt: „Igaz, amit gondoltam, úgy is lesz.”

Bulanaj apó így felelt rá:

– Igen, lányom, mért ne csinálnád meg, amit kigondoltál, és te is, Szergaj.

Bulanaj apó egy nehezet sóhajtott, benyúlt daróckaftánjának bal zsebébe, kihúzott belőle egy jókora acéldarabot, a másik

zsebéből elővett egy ökölnyi kovát. A dohányzacskóból elővett egy darab tölgyfa taplót, a kőhöz illesztette, s mint egy kovácskalapáccsal, odavágott az acéllal a kovához. Egy egész lángcsóva csapott fel, mint egy kovácsműhelyben. A macska, mely a kemencén feküdt, felriadt, s leugrott a padlóra. Fekete volt, de a koromtól még feketébbnek látszott. A macska odament Akulához, s fejét az öregasszony lábához dörzsölte. Az öreg Bulanaj és veje, Szergaj pipáztak, s pipájukból a füst felhőként ömlött.

Bulanaj apó megköszöri a torkát, a vejéhez fordult, s nagyujjával a macskára mutatott:

– Látod, hogyan dörgölőzik Akulához? Valamit mond neki.

– Igen – felelte Szergaj veje.

Az öreg Bulanaj megint a lányához fordult:

– Akula lányom, bár magam tanítottalak, mégis többet tudsz nálam. Talán úgy akarsz az életedet alakítani, mint a szomszédaid?

– Igen, apám, még annál is jobban akarok élni. Csak hat hetet kell a tojáson ülnöm, és kiköltöm Kujgorozst. Ő mindent megcsinál, és gazdagságot ad.

Az öreg Bulanaj mondja:

– Lányom, a szomszédokat utol nem éred. Három igavonó lovuk van, birkáik és más gazdagságuk.

Akula asszony köhintett, s újabb adag dohányt dugott az orrába, aztán újra hangosan tüszentett, s így felelt:

– Utálom ezeket a szomszédokat, apám. Gazdagságuk helyén csak üszköt hagyok. Erről beszélni sem érdemes, apám. Amit kigondoltam, megteszem.

– Igen, lányom, hát, így. No, vőm, tömjük meg még egyszer a pipánkat, és gyűjtsünk rá. A nap is estébe hajlik, minek töltjük hiába az időt itt az asztalnál.

Ismét megtömték pipájukat, s míg szívták, esteledett. Az öreg Bulanaj megszólalt:

– Talán itt az ideje, hogy induljak, lemenőben a nap. – Fejére tette nagy borjúbőr kucsmáját, s az ajtón kimenvén mondta:

– Szergaj, vőm, nézz be hozzám, s te is, Akula, gyere el húsvétra, látogassatok meg!

Az öreg Bulanaj lassan hazament a saját házába. Szergaj folytatta a pipázást, eregette a füstöt. Az asztalra könyökölve Akula

asszonyra gondolt.

– Asszony, sötét van az udvaron, a gyerekek jönnek haza. Gyere, másszunk fel a kemencesutba, feküdjünk le, s aludjunk – mondja Pjatany Szerhaj.

– Jól van, öreg.

Mindketten felmászta a kemencesutba, s lefeküdtek egymás mellé. Szerhaj az oldalára feküdt, Akula hanyatt. A gyerekek bementek a szobába, levetköztek, ettek a hajába főtt krumpliból, s ők is lefeküdtek.

Eljött a nagyhét. Melegebb lett. Megáradtak a vizek. Kizöldültek a mezők, megfeketedtek a szántóföldek. A falusiak mind kimentek a földekre szántani, de Pjatany Szerhaj nem is gondol a szántásra. Várja, hogy az asszonya kiköltse Kujgorozst. Akkor mindenük lesz.

Eljött a nagypéntek is. Akula asszony kiválasztotta az egyik tyúk első tojását, arra egy kígyót rajzolt szénnel, a többire meg keresztet. Gondosan tette ezt, tudta, ha keresztet csinál, abból nem költheti ki Kujgorozst.

Nagypéntek napján tehát korán reggel a bal hóna alá tette Akula a tojást, és nehogy álmában eltörje, a köldöke fölött átkötötte magát egy széles övvel. Ezután felmászott a kemencesutba, s a sarokba ült.

– Költesz, asszony?

– Igen, öreg, költők.

Szerhaj nagyon megörült, s felmászva az asszonyhoz a kemencesutba, azt mondta:

– No, asszony, ha épségben kiköltöd, jól fogunk élni!

– Igen, öreg – mondja az asszony –, azt hiszem, jól áll a dolog! Mielőtt bejöttél, elszundítottam, s álmodtam.

– Mit álmodtál, asszony?

– Hallgass ide, öreg! Mintha egy nagy tölgyfaerdőben ébredtem volna fel. Körülnézek – csönd, csak a szél borzolja a fák tetejét, öreg, mintha sokáig bolyongtam volna a vad rengetegben, meguntam a járást. Haza akartam fordulni, összeszedtem magam. Mentem, mentem – nem tudtam az erdőből kimenni, elkezdtem gondolkodni: „Hiszen el is tévedhetek!” És hirtelen egy gyerekhangot hallok: „Ints egyet a bal karoddal, de csak könyéktől lefelé, különben

eltörsz engem.” Intettem, öreg, s a tölgyfaerdő rögtön eltűnt. És felébredtem, itthon. Így, öreg.

Pjatany Szerhaj azt mondja:

– Igen, asszony. Jó álmom. Nem vész kárba a munkád.

Kujgorozs jelent meg álmodban, és mondta: könyéktől fölfelé ne emeld fel a karod.

Elérkezett a húsvét. Megvirradt. Az emberek jöttek a templomból, üdvözölték egymást. Pjatany Szerhaj megetette a gyerekeit, amivel tudta, s a gyerekek kérdezik tőle:

– Apa, apa, miért nem jön le anyánk is enni?

– Menjete az utcára, anyátokat majd aztán megetetem.

Pjatany Szerhaj gyerekei kimentek az utcára, ő pedig feladta az ennivalót Akula asszonynak a kemencére. Akula evett, s mondta a férjének:

– Öreg, most te is menj ki az utcára. – Az öreg felöltözött, s kiment az ablak alá, ahol volt egy jó tölgyfatuskó, arra leült. Kivette zsebéből a pipáját, megtömte dohánnyal, s meggyújtotta. Hirtelen körülnézett Szerhaj öreg, s megborzongott: emberek jönnek feléje ikonokkal.

– Aha, jár a pópa – mondta az öreg. – No, ezektől a szomszédoktól egyhamar nem szabadul. Ott van minden: vaj, méz, tojás és vodka, mint a tenger.

Sokáig pipázott ott Szerhaj a tölgytuskón, s közben a szomszéd felé pislantgatott. Két óra múltán észrevette, hogy az emberek az ikonokkal jönnek kifelé a házból, s énekelik: „Krisztus feltámadott.”

– Aha! – dörögte Szerhaj –, szólnom kell az asszonynak, ő tudja, mit kell tenni ilyenkor. Eldugta a pipáját, és bement a házba.

– Asszony, asszony, jön a pópa. Mit csináljunk?

Akula asszony éppen aludt a kemencesutban. Hirtelen felugrott, és azt mondta:

– Öreg, a füstölő füstje nem tesz jót nekem, lehet, hogy a kiköltendő madár nem kel ki miatta. Ha így van, kimegyek az udvarra, elbújok valahol.

Mire a pópa megérkezett, Akula kiment az udvarra, elbújt a szalmába, hogy ne hallja az imát. Szerhaj apó pedig otthon maradt. Bementek az ikonokkal, elkezdtek énekelni: „Krisztus feltámadott.”

Az öreg felelt rá: „Valóban feltámadott.” Bevitték az ikonokat, aztán bement a pópa. Részeg volt. Motyogott néhány szót, majd azt mondja:

- Szergaj bátya, láss munkához!
- Bátyuska, ne vess meg, de nincs mit adnom!
- Hát Akula asszony hol van?
- Elment az apjához.
- Aha – mondja a pópa –, ezek nem a mi embereink.

A pópa elment, Szergaj öreg ült még egy ideig, ült, aztán azt gondolta, már hívhatja az asszonyt. Szerencse, hogy a pópa még nem is füstölt a füstölővel, mert nem volt parázs a kemencében.

Pjatany Szergaj kiment az udvarra, és halkán hívni kezdte:

- Asszony, asszony, hol vagy?
- Itt vagyok, öreg, a szalmában.
- Gyere haza, asszony, a pópa elment, s még füstölőjének szaga sincs a házban.

- No, öreg, akkor menj elöl, én megyek utánad.

Elmúlt a húsvét. Az emberek gyomlálni mentek, de Pjatany Szergaj még szántani sem ment ki. Egyre az asszony körül sündörgött, hogy mikor költi ki Kujgorozst.

Eltelt hat hét. Szentháromság napja előtt kiment Pjatany Szergaj a földre szántani, vetni. Vetett kölest s más gabonát. Egy egész hétig nem volt otthon. Művelte a földet a lovával, mely farkával keresztet szokott verni, s közben állandóan arra gondolt: „Ma biztos, hogy kikölti az asszony a madarát, vajon kikölti-e?”

Szergaj asszonya pedig érezte, hogy a tojásban valami nem csibe módra mozog, mint mikor valaki járkal, és köhécsel. Az öregasszony csak ül, és dörög magában: „Most, most fog kijönni. Hazajön az ember a mezőről, megmondom neki, majd megörül.”

Pjatany Szergaj pedig nem bírta estig várni. Kinn hagyta az ekét a földön, felült a lovára, s gyorsan hazalovagolt. Útközben megsarkantyúzta a lovát, s az a farkával egy keresztet írt le. Szergaj hátranézett, s elhatározta, hogy megköti a ló farkát, mert bizony még megzavarhatja az asszony dolgát: az udvarba érve keresztet vethet, s éppen ma van a kiköltés napja. Eloldotta a lóról a rúdtartó szíjat, s azzal a ló farkát a bal hátsó lábához kötötte. Aztán bevágatott az

udvarba, s gyorsan bement a házba. Amint bement, meglátta a kemencesutban ülő Akulát.

– Asszony, nem alszol?

– Nem, öreg, most már nem hagy a madár.

– Nocsak! – csodálkozik Szergaj.

– Hallgass, öreg! A szerencse a kezünkben van. Mindjárt megtörténik. Ha nem ma, holnap! Aztán, amint mondtam, a szomszédnak csak szenestuskót hagyok a gazdagságából.

– Hát hogyan, asszony, nagyon erős az a madár?

– Igen, öreg. Olyan erős, hogy amit parancsolsz, megteszi. De ha nem adsz neki munkát, magadat is elpusztíthatja.

– Lám, asszony, te tudod, hogy kell bánni vele.

– Ha nem tudnám, nem fogtam volna bele a dologba. Öreg, most menj ki az utcára. A hónom alól hallom: „Kopp-kopp.”

Szergaj rögtön kiment az utcára. Amint kiment, az asszony a sarokba fordult, és ismét hallja: „Kopp-kopp.” Majd hirtelen egy dördülés, mintha egy gránát robbant volna. Akula megszedült, s az oldalára esett. Azt gondolta: „Micsoda ereje van a gonosznak!” Majd megoldotta az övét, s megnézte, egészben van-e a tojás. De az üres volt, csak héjának darabjai heverték ott. Bizonyára kikelt belőle. Akula összeszedte a tojáshéjakat, egy fekete kendőbe tekerte, s az ajtófélfá alá tette. S magában azt mondja: „De hát hol van Kujgorozs, akit kiköltöttem. Csak most ne hibázzak, csak valahogy ki ne ejtsek valami »isten« szót, hogy rosszul végződjék a dolog. Hiszen ő olyan, hogy meg is ölhet, vagy elhagy egészen, s azért meg az öreg öl meg engem.”

Sokáig törte Akula asszonya fejét, hogyan is szólíthatná meg Kujgorozst. Végül kigondolta: „Kujgorozs, táplálóm, Kujgorozs, kit nagyon vártam, óhajtottam! Magam költöttelek ki. Amit mondok neked, csináld meg!”

Alig mondta ki Akula e szavakat, odamászott hozzá a kígyó, és mondja:

– Kopp-kopp, itt vagyok melletted. Adj nekem munkát, magad feküdj le aludni, én mindent megcsinálok.

Akula asszony meghallván e szókat, megörült, és megijedt.

– Kujgorozs, menj, és csinálj új istállót, legyen benne új jászol, s a jászolban legyen zab a ló előtt!

Kujgorozs felel neki:

– Feküdj le, Akula anyó, meglesz.

Alig feküdt le Akula anyó, Pjatany Szergaj udvarában megjelent egy új istálló. Szergaj felébredt reggel, s nézi: a régi istálló helyett egy új áll, s benne új jászol, s a lova, Keresztesfarok előtt több zab.

– Ó, ó – mondja Szergaj –, hát ez meg mi? Este még semmi sem volt, reggel felébredek, minden új. Ó, bizonyára az asszony működik a madarával. Most már jóra fordul a sorom.

Pjatany Szergaj beszaladt, hogy megörvendeztesse asszonyát. Mikor bemegy, Akulina felemelkedik fektéből, s hangosan kérdezi:

– Öreg, öreg, mi újság az udvaron?

– Nagyon jó, anyó! Az ócska istálló helyett új van, s Keresztesfarok előtt sokkal több zab.

– Lám, öreg, megkaptam, amit akartam. Most nagyon jóra fordul az életünk, mindnyájan felöltözködünk, jóllakunk. Csak, öreg, az embereknek ne fecsegj! Különben nem hallgat a parancsunkra, s munkánk hiábavaló lesz: mert ő nem csinál meg nekünk semmit! Azután teljesen elveszünk: megöl engem, s utána te is elpusztulsz.

– Jól van, jól van, asszony.

Akula asszony egyedül maradt a házban. A gyerekek az utcára mentek, Szergaj pedig kiment az új istállóba. Ismét hallja Akula:

„Kopp-kopp, itt vagyok. Te feküdj le, amit parancsolsz, megteszem.”

– Nos, Kujgorozs! A következő a helyzet: az öregnek a földje szántatlan, vetetlen maradt, míg a szomszédok földjén már zöldül a gabona.

– Rendben van, anyám – válaszol Kujgorozs Akulának –, holnap reggelre minden munka el lesz végezve: nőni fog a gabona, s ki is lesz gyomlálva.

Akula maga kiment az udvarra, hogy megnézzé az új épületet. Az öreg is éppen ott volt. Akula kinyitotta az istálló ajtaját, s mondja:

– Öreg, itt vagy?

– Itt, asszony. Gyere be örülni.

Akula bement, leült, s mondja:

– Öreg, talán szántani készülődsz?

– Igen, asszony. Valamit kell azért ott szöszmötölni, hiszen a szomszédoknak már kizöldellt a földjük, az asszonyok már kimentek gyomlálni.

– Ó, öreg, emiatt te ne nyugtalankodj! Menj, fűtsd be a szaunát, megfürdünk, s holnap reggel kimész a földünkre, megnézed a vetésedet. A mi vetésünk zöldebb és szebb lesz.

– Ó, asszony, ez már holnapra így lesz?

– Természetesen, így. Látod, itt az istálló, s mindezt az én teremtményem teszi.

– Jól van – mondta az öreg, s ment, hogy befűtse a szaunát.

Befűtötte a szaunát, megfürdött, azután ment, hogy hívja az asszonyt. Akula összegyűjtötte a gyerekeket, s fürödni ment velük, Szergaj pedig a házban maradt. Felmászott a kemencesutba, s gondolkozni kezdett: „Holnap reggeli után kimegyek, s megnézem a vetést, és megjelölöm. Aztán az asszonytól nem épületeket kérek, hanem gazdagságot. Másként nem lehet! Az emberek azt mondják: ez meg miből építkezik?”

Hallja az öreg, hogy jönnek a szaunából. A nap már lemenőben volt. Szergaj lemászott a kemencéről, kitérve az ajtót, mondja:

– Gyere, gyere, asszony!

Az asszony bejött, utána az összes gyerek, s leültek az asztalhoz.

– Anyánk – mondták a gyerekek-, valamit kellene enni vagy teát inni.

– Várjatok egy kicsit, gyerekek. Menjetek egy kicsit ki az utcára, az apátokkal együtt.

Szergaj öreg azt mondja:

– Gyerekek, menjetek ki gyorsan az utcára.

A gyerekek mind kimentek, de az öreg ott maradt a házban, és kérdezi:

– Asszony, nekem is ki kell mennem?

– Ó, öreg, menj te is ki a gyerekekkel!

Szergaj öreg maga is kiment az utcára. Akula anyó egyedül maradt, leült a kemencére, s hívni kezdte Kujgorozst:

– Kujgorozs, gyermekem, csináld, amit parancsolok!

– Kopp-kopp, parancsolj, mit tegyek, máris meglesz.

– Halljad, hogy mit csinálj: az asztalon olyan étel legyen, amelyet a szomszédok csak húsvétkor esznek, mindenféle pecsenye s egy nagy üveg pálinka.

– Feküdj csak le, anyám, minden meglesz – mondta Kujgorozs.

Az öregasszony lefeküdt. S akkor a házban zaj kel, csilingelés, padok tologatása. Kis idő múltán azt mondja Kujgorozs:

– Anyám, minden kész van, kelj fel, s hívd be a családot enni-inni.

Akula asszony kinyitja a szemét, az asztalra néz, hát az asztal tiszta terítővel leterítve, s rajta mindenféle pecsenye. Az asztal jobban meg van rakva, mint a szomszédoknál szokott lenni. Akula asszony lemászott a kemencéről, leült az asztalhoz, s nem is tudja, mihez nyúljon először. Előételek vannak különböző kis tálkákban, amiket Akula még sohasem látott. Mert miye volt eddig a konyhájában? Fatányér, fakanál s merítőkanál fából. Azzal merték a káposztalcvest, s abból itták a vizet is. Akula asszony akkor észrevette az üveg pálinkát s mellette a poharakat. Nézegette mindezt Akula anyó, s mondja magában: „Először magam kóstolok valamit a gyermekecske finomságaiból, azután behívom az öreget s a gyerekeket.”

Az asszony töltött egy pohár pálinkát, evett néhány falatot a hideg előételből. Azután kitérte az ajtót, s kiált:

– Öreg, gyere be, s ti is, gyerekek! Készítettem nektek ennivalót, s neked, öreg, a fürdő után hozok egy kis innivalót.

Pjatanj Szergaj bemegy a családjával a házba. Asztalhoz ültek, ettek, ittak rendesen. Szergaj gyerekei azt mondják:

– Anyánk, nagyon finom ételt készítettél nekünk! A szomszédaink még húsvétkor sem ettek-ittak ilyeneket!

Mindnyájan lefeküdtek aludni. Szergaj asszonya felmászott a kemencére. Alighogy elaludt, odamegy hozzá Kujgorozs: „Kopp-kopp! Adjál munkát, utána alhatsz.”

– Adok munkát, Kujgorozs gyermekem. Tedd ezt: reggelre legyen Szergaj összes földje felszántva, bevetve, kigazolva.

Kujgorozs azt feleli:

– Ez már mind kész van. Reggel mehet az öreged, s megnézheti.

Akkor Akula anyó azt mondja:

– Menj, csinálj egy méhest, amelyben harminc kaptár legyen, s hozzá egy kis házikót.

– Reggelre készen lesz, anyám.

Pjatany Szergaj felkel reggel korán, bemegy az asszonyhoz, felkölti, s együtt gondolkoznak, hova is menjen Szergaj. Azt mondja az asszony:

– Legelőször menj ki a mezőre, nézd meg, mit csinált ott a madár, utána menj, nézd meg, mit csinált a Zelnicemeggy-völgyben.
– Hát ez meg micsoda, asszony, oda is parancsoltál valamit?
– Igen, öreg. Oda méheket csináltattam, s őrzésére egy házikót.
– Jaj, asszony, jaj, jaj, asszony, hát téged sosem lehet megtanítani.

Szergaj evett a tegnapi vacsora maradékából, s vidáman kiment a határba, hogy megnézze a földjét. Először megnézte a nyárfavölgyben lévő tábláját. Szépen ki van gyomlálva, a vetés szép, még fű sincs közte. Szergaj nézi a vetést, s mondja:

– Nohát! Úgy megy minden, mint a karikacsapás. Amit az asszony parancsol, máris megvan.

Az öreg Szergaj megvizsgálta a tábláit. Mindegyik be volt vetve, ki volt gyomlálva. Amilyen gabonát akart, olyat is vetettek bele. S a vetés már szépen zöldellt a táblákon.

– Most pedig – mondta az öreg – megyek, s megnézem, mit csinált a madár a Zelnicemeggy-völgyben.

Amint bement az erdőbe, nem messze az erdő szélétől meglátta a méheket s a házikót. „Nézd csak – mondja magában –, valóban látszik a házikó.”

Közelebb ment, s látta, hogy a méhes el van kerítve, benne harminc kaptár, mind tölgyfából készítve, s a méhek ki-be repülnek a kaptárakból. Szergaj bement a házikóba, körülnézett, s begyűjtött a kemencébe. Azután elővette pipáját, rágyújtott, s elkezdett a kaptárak közt sétálni. Délután ment haza. Ahogy megy hazafelé, örömeben szinte a földet sem érzi a lába alatt. Útközben a tábláira nézett, s gondolta: „Nagyon jó állapotban vannak, egész évre elég lesz a gabona, ami terem rajta.”

Bemegy a hátsó kapun, Akula már várja őt, a kertben járkal. Amint Szergaj észreveszi asszonyát, odaszalad hozzá, s felkiált:

– Ó, asszony, ó, asszony! Hiszen ez valóságos aranybánya!
– Nos, öreg, ahogy kigondoltuk, úgy megy a dolog?
– Bizony, asszony – mondta Szergaj. – A föld bevetve, és zöldell minden, s még egy fűszál sincs rajta, és a Zelnicemeggy-

völgynél méhes, s benne harminc kaptár. Micsoda boldogság, mindenki irigyelni fog minket. Őszig nagyon meg fogunk gazdagodni.

– Hát, öreg, így van. Természetesen jobban fogunk élni, mint a szomszédaink. Csak, tudod, öreg, ez az én kiköltöttem mintegy a munka örültje, nem szeret dologtalan lenni.

– No és, asszony?

– Hát úgy van, ha nem adsz neki munkát, mindent összetör, amihez hozzájut.

– Ó, asszony, nekünk sok munkánk van a számára. Mondd neki, hogy a mocsár mögött van egy hatalmas tölgyfaerdő, azt vágja ki, szántsa fel, vesse be zabbal.

– Jól beszélsz, öreg, ezt fogom mondani neki.

Amint vége volt a hosszú tavaszi napnak, Akula lefeküdt a kemencesutba s a többiek az istállóba. Odamegy Kujgorozs az öregasszonyhoz, s mondja neki:

– Anyám, adjál munkát, különben mindent elrontok, amit csináltam.

Akula nem tudja, mit mondjon Kujgorozsnak, milyen munkát adjon neki. De aztán eszébe jutott, mit mondott neki az öreg:

– Kujgorozs, gyermekem, menj, és csináld ezt: a mocsár mögött van egy nagy tölgyfaerdő, azt kell kivágni, megtisztítani a tönköktől, felszántani s beverni zabbal.

– Jól van, anyám, megcsinálom. Reggel aztán küldd oda az öreget, hogy nézze meg!

Ezután Akula sokáig nem tudott elaludni, mind azon gondolkozott, milyen munkát adhatna még Kujgorozsnak. Aztán melyen elaludt.

Virradt. Felkelt a nap. Szergaj felkelt, bement az asszonyhoz, felköltötte. Akula felugrott a helyéről, úgy megijedt.

– Mi az, öreg, már ki világosodott?

– Igen, asszony, kinn már világos van.

– Halljad, öreg, milyen munkát adtam a madárnak: a mocsár mögött van egy rengeteg tölgyerdő, azt vágja ki: tisztítsa meg, szántsa fel, vesse be zabbal. Menj, nézd meg, kész van-e!

Az öreg megreggelizett, s nagy sietve kiment arra a helyre. Közelebb megy, s látja: az egész tölgyerdő kivágva, a tölgyfák rakásba rakva, a föld felszántva, bevetve, s a zab már szépen ki is

kelt. Az öreg elgyönyörködött a szántóföldjében, aztán elment a méhesbe. Ott eltöltött egy kis időt, majd hazaindult. Kezét hátán összekulcsolva komótosan ment hazafelé. Útközben találkozott a falu gazdagával, Peter gazdával, aki éppen a mezőre tartott, hogy meg szemlélje a vetéseit. Odaért Szergajhoz, s mondja neki:

– Szergaj bátyám, csak nem a mezőről jössz?

– De igen, Peter öcsém, most nincs idő az alvásra. A szántást és vetést nézegettem.

Peter így folytatja:

– Természetesen sok dolgod van a gazdasággal. Lám, a méhes és mennyi vetés! Szergaj bátyám, kereskedjünk közösen az ősszel!

– Miért is ne, Peter öcsém, rendben van!

Aztán Szergaj ment haza, Peter pedig folytatta útját ki a mezőre. Szergaj dörmög magában: „No, lám csak, most meg tudja adni a tisztességet, azelőtt meg észre se vett.” Akula asszony már a kapuban várta, s hangosan kérdezte:

– No, mi újság öreg?

– Ó, asszony, ó, asszony, ahogy mondtad, úgy is lett. Ki sem mondhatom, mennyire örülök. Tudod, mit kell kérni ezen az éjszakán a madártól?

– Nem tudom, öreg.

– Hát ezt: hogy mindegyikőnknek legyen a legfinomabb vászonból inge, mintás anyagból rávarrott zsebekkel nadrágja. A lányoknak pedig a legvékonyabb anyagból ruhája, sőt, asszony, mondd: „Legyen új házunk, ne ilyen füstös, hanem kéménnyel s jó nagy ablakokkal, s belül fehérre legyen kimeszelve.”

– Jól van, öreg, mindez így meglesz.

Akula asszony még el sem alhatott, máris odajött hozzá Kujgorozs: „Kopp-kopp, adjál nekem munkát, anyám. Minden kész lesz.”

– No, Kujgorozs, gyermekem. Ezen az éjszakán minden gyereknek s az öregnek új ruhája legyen, sőt még nekem is. És még: legyen új házunk kéménnyel, nagy, világos ablakokkal s az ablakok alatt a tölgytuskó helyett padokkal.

– Aludj, anyám – mondja Kujgorozs –, reggelre meglesz.

Pjatanj Szergaj családja elaludt, s reggelre szépen kiöltözve ébredtek, ahogy az öreg s az asszony akarták. És nem volt többé a régi kunyhójuk, hanem egy új ház. Ki volt takarítva, s fehérre volt meszelve. Bemegy Szergaj a házba, elmosolyodik, s azt mondja:

– Ó, ó, asszony, felöltöztettél engem, mint Manuhina bárónő.

Szergaj evett-ivott, mint egy pápa, kiment a ház elé, leült a kispadra, s fésülni kezdte a haját. Aztán rágyújtott a pipájára, fogai közt eregette ki a füstöt, s közben kicsit köhécsejt: „Khm, khm.” A szomszéd gazda, Peter, észrevéve őt, azt mondja a fiainak:

– Megyek, beszélgetek kicsit Szergaj bátyával.

Peter odament Szergajhoz, levette fejéről a süvegét, s azt mondta:

– Jó egészséget, Szergaj bátya!

– Neked is csak ezt kívánom, Peter, ülj le mellém, beszéljünk egy kicsit a gazdaságról.

Peter gazda mindkét kezével megfogta Szergaj jobb kezét, és sokáig szorongatta.

– Bizony, most, Szergaj bátya, lehet is egy kicsit üldögegni.

– Ülj csak le, ülj csak le, Peter öcsém.

Peter gazda leült mellé, s mondja:

– Hát, Szergaj bátya, az idej nyár nagyon jó termést ígér. Aki sokat vetett, jól megművelte a földjét, annak sok gabonája lesz. Látod, milyen meleg a napok. Táplálónk talán ad egy kis meleg esőcskét.

– Hát, Peter öcsém, táplálónknak ez irányban mások a tervei. Jönnek még rosszabb napok is. De nekem, Peter öcsém, jól fog menni. Eső nélkül is teremni fog.

– Hát igen, ahol nagy a gazdaság...

– No de ne tétlenkedjünk, ideje menni, nehogy a szerencse elrepüljön. – Szergaj felállt, otthagya Peter gazdát, s elindult a mezőre, hogy megnézzze a földjeit. Peter gazda üldögélt még egy kicsit magában, aztán azt mondta.

– Jó lesz, ha összedolgozok Szergajjal a kereskedésben s más dologban is. Úgy látszik, meg kell hívnom őt Akulával vendégségbe.

Eltelt a nyár, megérkezett az ősz. Szergajt feleségével együtt tisztelték a faluban. Új, nagy házuk volt, módos udvaruk, s lovuk,

Keresztesfarok helyett egy fiatal, erős csődör. Ha valahova utazni kellett, csak befogták a parádés lovat, s fölültek ketten Akulával a kocsiba. Az emberek csodálták Szergajt. A gazdagok kezdték meghívni őt feleségestül vendégségbe. Peter gazdával pedig együtt kereskedtek. Lóval Asztrahanyba utaztak halért, sőt hajdinával is kereskedtek, s libákat vásároltak. De Kujgorozs nem hagyott nyugtot Akula anyónak, minden este új munkát követelt. Akula anyó, aki maga költötte ki őt, nem tudta, hogyan szabaduljon meg tőle. Egy szombaton késő este Akula aludt a hálószobájában, amely a ház félreeső részén volt. Kujgorozs emberi formában jelent meg neki, s mondta:

– Ha élni akarsz, élj, de ha engem kiköltöttél, adjál nekem munkát. S a szomszédokról semmit sem beszélsz.

Erre Akula azt felelte:

– Mit nem beszélek?

– Hogyhogy mit? Mikor még a tojásban voltam, azt mondtad nekem, hogy a szomszéd gazdagságból csak szenestuskót hagysz. De azt látom, hogy csak a magad számára dolgoztatsz.

– De gyermekem, azért költöttelek ki, hogy gazdagságot szerezz nekem.

Erre a válaszra Kujgorozs megragadta az asszony torkát, és sokáig fojtogatta. Mikor Akula magához tért, azt mondta:

– Ne ölj meg, Kujgorozs gyermekem, hagyj élni. Nem leszel munka nélkül. Amire megesküdtem, hogy a szomszédoknak csak szenestuskót hagyunk a gazdaságából, meg is tesszük. Menj, gyermekem, a szomszédnak van hat lova, az éjjel öljél meg belőle hármat.

– Megteszem – válaszolta Kujgorozs.

Reggel fölkel a szomszéd, Pavel, bemegy az istállóba, látja: három legjobb lova megdöglött. Először azt hitte, alszanak, aztán jobban megnézte – hát holtak. Összecsapta két kezét, tépni kezdte a haját, s jajvicszékel.

– Ahogyan mondta Pjatany Szergaj felesége, úgy is tett. Most mit csináljak? Valami megoldást kell találni, különben maradék jószágomat is elpusztítja.

Pavel elment a másik faluba. Volt ott egy tudós öreg, Karpa atya. Tőle kérdezte:

– Mit tegyek, Karpa atya, ha a szomszédasszony tönkre akar tenni engem?

– Hát hogyan, Pavel?

– Múlt éjjel elpusztult három lovam, s a többi is legyengült.

Akkor Karpa atya azt mondja:

– Ha Jurtava támadt rájuk, őt vissza tudom tartani, de ha Kujgorozs, az nehezebb. Figyelj csak, Pavel. Menj haza, s tudd meg ezt az éjszaka. Adok neked három viaszgyertyát, olvaszd őket egybe, s tedd a jászol alá. Vigyél be az istállóba egy huszonöt fogú boronát, s támaszd a jászolhoz. Fordítsd ki a subádat, vedd fel, s mássz a borona alá. Amikor Jurtava elkezd Kujgorozssal küzdeni, és Kujgorozs azt mondja: „Nekem munka kell, a munkát anyámtól kaptam, te engem nem tartóztathatsz fel!”, és a te Jurtavád Kujgorozst a sarokba szorítja, te, Pavel, mondd akkor: „Én adok neked munkát!” – „Milyet?” – kérdezi majd. – „Hát ezt: fonjál kötelet a homokból!” Akkor ő, amilyen hangosan csak tud, kiabálni fog: „Kitalálták, megöltek, megöltek!” És te, Pavel, nézd, és hallgasd, hogy melyik irányba megy el a hang. Tedd csak ezt, Pavel, különben elpusztít téged az az öregasszony.

Pavel hazatért. Eljött az éjjel. Kujgorozs megint munkát kért Akulától. Akula asszony elküldte őt, hogy ölje meg a szomszéd lovait. Pavel pedig mindent elkészített, ahogy Karpa atya meghagyta, s elbújt a borona alá. Sokáig feküdt ott Pavel, egyszer nyikorgást hall – az istálló ajtaja nyílt. Bejött egy ember. A lovak ettek. A belépő nézi őket, és azt mondja: „Ó, lányok, fiúk, jön a szomszédától a gonosz erő, s megöl minket.” Elkezdi fonni a lovak sörényét. Pavel megértette, hogy ez nem Kujgorozs, hanem Jurtava. Jurtava beszélgetett kicsit a lovakkal – és hirtelen nagy fény támadt, az ablakon egy tűzcsóva csapott be. Pavel azt hitte, kigyulladt az istálló, aztán megértette, hogy ki jött. Kujgorozs verekedni kezdett Jurtavával, s mondja neki:

– Nekem munka kell, azt elvégzem, te nem tartóztathatsz fel!

Amit nekem parancsolnak, azt csinálom!

Pavel minden haja az égnek állt, de megszólalt:

– Kujgorozs, én adok neked munkát!

Kujgorozs egy éleset füttyentett, s mondta:

– Adjál!

– Menj, és ezt csináld az éjjel: fonjál fonalat a homokból!
Ez után a válasz után Kujgorozs tűz képében kiugrott az ablakon, s kiabálja:

– Kitalálták, kitalálták! Elvesztem, elvesztem!

A hang a szomszéd felé távolodott. A lovak ismét odamentek a jászolhoz, s enni kezdték a zabot. Pavel kiment, kivitte a kellékeket, bement a házba, lefeküdt, hogy senki se vette őt észre. Kujgorozs pedig visszament Akulához, fel költötte, s mondja neki:

– Kelj fel, anyám, adjál nekem munkát!

Az asszony felriadt, megijedt, s mondja:

– Milyen munkát adjak? A szomszédnál voltál, elvégezted, amit mondtam?

Kujgorozs nagyon mérges lett, mikor megértette, hogy most nem pusztíthatja el az öregasszonyt. Még hangosabban kiáltotta:

– Adjál munkát!

Akula azt mondta:

– Menj, és merd ki a vizet a mocsárból!

Kujgorozs kimerte a vizet a mocsárból, s visszament.

– Adj nekem munkát!

Akula azt mondta:

– Pihenj!

– Nem pihenni, hanem dolgozni költöttéi ki engem!

Akula a kemencénél állt. Kujgorozs fogta, s ráborította a kemencét, maga pedig kitepte a szemöldökfát, s kirepült a tetőn át. Reggel fölkel Pjatany Szerhaj: nincs asszony, nincs kemence, nincs semmi gazdagság.

AZ ERDŐASSZONY

Élt, éldegélt apó-anyó. Volt egy lányuk és egy fiuk.

Anyó halála közeledett, s mondja:

– Gyertek ide, gyermekeim, hogy megáldjalak benneteket.

– Hát áldj meg, anyám – mondja a fiú, mikor odament az ágyához.

– Gyerekek, hallgassatok egymásra. Te, lányom, a házimunkát végezd, te pedig, fiam, a ház körülit.

Így kioktatván gyermekeit meghalt anyó.

Eltelt egy kis idő, apó beteg lett, magához hívta gyermekeit, hogy megáldja őket.

– Lám, gyermekeim, én is meghalok, meg akarlak áldani benneteket. Hallgassatok egymásra. Te, lányom, hallgass a bátyádra, ne csapd be őt, s te, fiam a toromra vágd le a borjút. Mikor levágtad a borjút, a szívét és a máját dugd bele a gyomrába, s tedd a kemence alá. Három nap múlva nézd meg! Három kutyakölyköt láatsz majd ott. Ez lesz a szülői áldásod. Az egyik kutya neve a Földnél is nehezebb, a másiké: a Szélnél is gyorsabb, a harmadiké: a Komlónál is könnyebb.

Apó meghalt. Eltemették, megtartották a torát, úgy, ahogy meghagyta. Három nap múlva a borjú szívéből s májából lett három kutya.

A lány a fivérével jól élt. A fivér vadászni járt a kutyákkal. Sem magasban repülő, sem földön szaladó állat nem menekülhetett ezektől a kutyáktól. S ő mindent hazavisz, s a húga meg elkészíti.

Egyszer a húga vízért ment a kútra, s a kútban meglátott egy kígyót. Az azt mondta neki:

– Húzzál ki, s apád-anyád leszek!

– Nem húzlak! – kiáltotta a lány.

– Húzzál ki, kedvesed-hitvesed leszek! – kiabálta a kígyó.

A lány kihúzta, hazavitte, s otthon a kígyó azt mondja:

– Élünk együtt, s veszejtsük el a bátyádat!

– Hogyan? – kérdezi a lány a kígyót.

– Hát így: tettesd magad betegnek, s küldd el a bátyád az erdei szakadékba a vadállatokhoz tejért, s a vadállatok majd nem eresztik vissza.

A lány betegnek tette magát, és azt mondja a bátyjának:

– Menj, bátyám, a nagy erdei szakadékba az oroszlánokhoz tejért, attól meggyógyulok.

A fiú vette a korsót, s elment az erdőbe. Ment, mendegélt, vele szemben jön egy öregasszony, s kérdezi:

– Hová mégy, fiam?

– Megyek a nagy erdei szakadékba a vadállatokhoz tejért: beteg a húgom.

– Fiam, tedd ezt: megérkezel a vadállatok lakhelyére, a kapunál egy őr áll, amelyik kérdi: „Magad jöttél-e vagy küldtek?” Te válaszold, hogy „küldtek”.

– Rendben van. Köszönöm.

A fiú odaért, s az őr kérdezi:

– Magad jöttél-e, vagy küldtek?

– Küldtek – felelte a fiú.

Megtöltötték a korsóját tejjel. Elindult haza. A kígyó meglátta őt, s mondja a lánynak:

– Visszajött. Ne idd meg: ez a tej meg van átkozva. Küldd el őt a tigrisekhez. Menjen csak.

A lány kiöntötte a tejet, s másnap azt mondja:

– Bátyám, nem gyógyultam meg, menj el tejért a tigrisekhez.

– Jól van, elmegyek.

Megint fogta a korsót, s elment a tigrisekhez. Szembejön vele ugyanaz az erdei öregasszony, s kérdezi:

– Hová méysz?

– A tigrisekhez megyek, anyóka.

– Mikor odaérsz, ugyanazt mondd, mint korábban!

A fiú odaért. Az őr kérdi:

– Magad jöttél-e, vagy küldtek?

– Küldtek.

Ráfujtak a tigrisek a tejre, hogy aki megissza, kettészakadjon, s odaadták a fiúnak.

A legény hazaindult. A kígyó újra megtudta, hogy a tej meg van átkozva.

– Ne idd meg, meg van átkozva.

A lány újra kiöntötte a tejet.

– Holnap küldjük el a malomba lisztért. Onnan nem tér vissza többet – mondja a kígyó a lánynak.

– Jól van, holnap elküldöm.

Harmadik nap a lány azt mondja az ágyról:

– Nem gyógyulok meg. Álmomban láttam egy örökké őrlő malmot. Ha annak a lisztjéből ehetnék, meggyógyulnék. Menj, hozzál nekem lisztet abból a malomból!

– Jól van, megyek, csak megetetem a kutyáimat.

Elment. Megint jó vele szembe az erdei asszony, s kérdi:

– Hová mész megint, legény?

– Az örökké őrlő malomba lisztért.

– No, menjél, fiam, de ha odaérsz, úgy menj be, hogy egyik lábaddal bemész, a másikkal meg már ki.

Elindult a fiú, s a kutyák miatt, miért nem, szűkölnék.

A malom öröli, ajtóit nyitva. A fiú úgy tett, ahogy az erdőasszony mondta. Éppen kiért, mikor az ajtók becsapódtak, s három kutyája ott maradt a tizenkét ajtó mögött. Megy haza a legény, és sír: kutyái ott maradtak bezárva. Hazamegy. A kígyó kimegy elé, s várja. Húga a kígyón ül, s úgy beszél hozzá, mint a kígyó:

– Legény, most megeszlek.

– Várj egy kicsit, húgom. Hét éve, hogy nem fürödtem fürdőben. Megyek, befűtöm a fürdőt, s megfürdöm.

Ment fűteni. A fürdőház előtt nőtt három nyírfára, az egyikén ült egy szarka. Azt csörögte:

– Csörk-csörk, ifjú legény. Fűtsd a fürdőt a fatuskókkal, amiket a len áztatásához használtak. Ha elkezded a fát vágni: vágd is, meg ne is: kutyáid egy ajtót már szétrágtak, maradt még tizenegy.

A legény felvágta a fát, elkezdte a vizet hordani. A szarka újra kezdi:

– Fűtsd, ifjú, és ne is, a kutyáid még egy ajtót átrágtak.

És így közölte a szarka, valahányszor a fiú kutyái keresztülrágtak egy ajtót. S egyszer csak a kutyáknak már csak egy ajtó maradt hátra. A legény kiment a fürdőházból, s mondja:

– Várj egy kicsit, húgom, felmászom a nyírfára, s elbúcsúzom mindentől.

A legény felmászott a nyírfára, s a kutyák nevet kiáltotta.

Ugyanakkor a kígyó elkezdte rágni a nyírfát, s keresztülrágta a törzsét. A legény átugrott a másikkra, a kígyó átrágtá ezt is, a legény átugrott a harmadikra. S amint megkapaszkodott a harmadik nyírfán,

odaszaladtak a kutyái, s a kígyót darabokra tépték. A legény lemászott, s mondja:

– Nos, húgom, most elmegyek tőled, amerre a szemem lát. Nem fogok veled élni.

S a legény elment a kutyáival. Ment, mendegélt, beért egy nagy erdőbe. Már kezdett sötétedni. A fiú nyugtalankodott, hová is menjen éjszakára. Megy, mendegél, egyszer csak meglát egy házikót. Bemegy a házba, egy háromfogú öregasszony él ott.

– Fejem hajtom tisztelettel előtted, anyóka! – üdvözli a legény az öregasszonyt.

– Ül le, fiam, ül le. Ha nem neveztéél volna anyókának, darabokra téptelek volna, s két falással lenyeltelek volna. Beszélj, fiam, beszélj. Lám, én már hét napja nem aludtam.

– Miért nem? Az öregasszonyok szeretnek aludni.

– Szeretek aludni, de még jobban szeretek beszélgetni, mesét hallgatni. Hallgatom, hallgatom, s elalszom. Te, fiam, úgy beszélsz, mintha mesét mesélnél.

– Az életem, anyóka, olyan, mint egy mese – felelte a legény, s kezdett magáról beszélni. Ott kezdte, hogy meghaltak a szülei. Sokáig-sokáig mesélt, reggelre érkezett odáig, hogy a kutyák széttépték a kígyót, s ő maga útnak eredt, s ment, amerre a szeme látott, s ide érkezett az anyókához.

Az öregasszony majdnem elaludt, s mondja:

– Ó, fiam, igazi mese!

Az öregasszony elaludt. A fiú észrevette, de neki nem volt kedve lefeküdni. Felállt, kedve kerekedett a kutyáival vadászni. Ki is ment velük, s estére sok magasban repülőt s földön szaladót hozott magával. Az öregasszony még aludt. A fiú lefeküdt aludni. Reggel felébredt, az öregasszony még mindig aludt. Akkor ő megint elment a kutyáival vadászni, és sok magasban repülőt, földön szaladót hozott magával.

Bement a házba, az öregasszony nincs ott. Körülnéz: hát a tegnap hozott madarai, földön szaladóit nincsenek ott. Nem tudta, hogy az erdei öregasszony őt keresi, hogy megegye, amiért megölte az erdőben magasban repülőket s a földön szaladókat. Azokat pedig az élet vizével mcglocsolta, s miután feléledtek, visszaeresztette őket az erdőbe.

Kis idő múltán megérkezett az öregasszony, s rákiáltott:

– Megint hoztál! Most megeszlek!

– Ne egyél meg, anyóka, inkább mesélek neked, egy mesét mesélek. – És nekifogott, hogy becsapja az erdei asszonyt, hogy a kutyái nem hallgatva őrá, megfogják a magasban repülőket, földön szaladókat. Így kibeszélte magát.

Az öregasszony hallgatta, hallgatta, elbóbiskolt, s félálomban mondja:

– Ó, legény, igazi mese.

A legény nézi: az öregasszony alszik már. Óvatosan kivitte a házból a megölt magasban repülőket, földön szaladókat a szakadékhoz, ledobta őket, s bement a házba aludni.

Reggel fölébred, kérdezi az öregasszonyt:

– Anyóka, milyen zaj hallatszik?

– Fiam, a király lányát fogja megenni a sárkány.

– Anyóka, odamegyek, s itt hagyom a kutyáimat. Ha az ajtónak ugranak, engedd ki őket.

Odamegy, hát ott ül a királylány.

– Mért vagy olyan szomorú, királylány? – kérdezi tőle.

– Azért, legény, mert hamarosan megesz a tizenkét fejű sárkány.

– Kutass a fejemben, lányka, s ha elalszom, ezzel a tűvel szúrjál meg, akkor felébredek.

A lány kutat, kutat, hát hallja, hogy jó a sárkány. De sajnálta megszúrni a fiút, csak elkezdett sírni. Egy könnycsepp a fiú arcára esett, s az felébredt.

– Jaj, lányka, hiszen te forró vízzel locsoltad le az arcom! – mondja a fiú.

– Nem, csak a könnyem csöppent rá.

Megérkezett a sárkány, és mondja:

– Úgy látszik, ebéd és vacsora is van itt.

A legény elment a lánytól, és hívta a kutyáit. Azok odaszaladtak, s széttépték a sárkányt. A legény egy kő alá dugta a sárkány tizenkét fejét, s odament a lányhoz.

– No, lányka, jó egészséget, én most elmegyek – mondta a legény.

– Jaj, miért mész el? Hogy menjek most nélküled haza? Gyere velem az apámhoz!

– El kell mennem, inkább majd eljövök máskor.

– Mikor?

– Három nap múlva.

– No, akkor fogd a gyűrűmet, te leszel a férjem.

A legény fogta a gyűrűt, és elment.

A fáról pedig lemászott egy katona késsel a kezében, s mondja:

– Ha nem mondod, hogy én mentettelek meg, levágom a fejedet!

– Azt mondom – felelte a lány, mert nagyon megijedt, hogy az levágja a fejét. Kis idő múlva odaérkezett a királylány apja, és kérdezi:

– Ki ölte meg a sárkányt?

– Én – válaszolta a katona.

– Ő? – kérdezte a király a lányát.

– Három nap múlva mindent elmondok – felelte a lány.

– Hol vannak a sárkány fejei?

– Ott a kövek alatt – feleli a katona.

Fel akarják emelni a követ, de az meg se mozdul.

Három nap múlva megérkezett a legény a király palotájába, s a királylány mondja:

– Ő mentett meg engem! Mutasd meg, legény, apámnak a gyűrűt!

A legény megmutatta a királynak a gyűrűt, és elment. A katonát lefejezték.

Ezután készülődni kezdtek a lakodalomra, s a király megkérdezi a fiút:

– Hát rokonaid nincsenek?

– Ebben és ebben a faluban van egy húgom s az erdőben egy öregasszony.

Hamarosan meghozták a húgát, de az erdei öregasszonyt nem hozták el.

– Az öregasszonyát meg miért nem hoztátok el? – kérdezi a király.

– Az mondja: „Nekem nem szabad kimennem az erdőből, mert akkor kiszárad az erdő.”

– No, jól van.

A fiú húga vidáman érkezett meg, s hozott magával egy párnát, amelybe kígyófogat rejtett. Éjjel a legény ezen a párnán aludt, és meghalt. Halálának okát ki nem találhatták.

– Hogy szoktak nálatok temetni? – kérdezte a király a fiú hűgát.

– Nálunk úgy – feleli a lány –, hogy egy hordóba teszik és a tengerbe dobják a halottat.

Betették a fiút egy hordóba, s a tengerbe eresztették.

Szaladnak a kutyái, várják a gazdájukat. Egy kis idő múlva a hullámok a partra vetik a hordót. A kutyák görgetni kezdik az erdőbe. Mikor már nem bírták tovább, elszaladtak az erdei öregasszonyért. Jött az erdőasszony, megnézte a hordót, feltörte, s kivette belőle a fiút. Akkor elküldte a nyírfajdot, hogy hozzon az élet vizéből. Hozott a nyírfajd az élet vizéből, az erdőasszony lelocsolta vele a fiút, s a fiú feléledt. A kígyófog kihullott a szájából.

– Ó, de sokáig aludtam!

– Bizony még mindig aludnál, ha én nem lennék! – felelt az öregasszony.

– Anyóka, miért vagyok én itt? Hiszen a királynál voltam.

– Azért, mert a hűgodat elhozattad. Menj csak hozzá, kérdezd meg, miért hozta magával ezt a kígyófogat, akkor megtudod, miért vagy itt.

Fogta a legény a kígyófogat, s elindult a királyhoz és a hűgához. Megérkezik, bemegy a palotába, látja, hogy a felesége megörül neki, a hűga pedig megijedt. Megcsókolta a feleségét, és ezt kérdezte a hűgától:

– Miért hoztad magaddal ezt a kígyófogat?

– Ó, bocsáss meg, bátyám! – s térdre esett előtte.

De a legény nagyon megharagudott, kért a királytól egy lovat, a farkához kötötte a hűgát, s vágta ereszttette. A hűgából semmi sem maradt.

Mikor a ló visszatért, elkezdődött a második lakodalom.

Megtartották a lakodalmat, s attól kezdve jól éltek. Az erdőasszony pedig máig is várja, hogy mikor jön a legény, hogy egy harmadik mesét meséljen.

ANGYAMO

Elment Angyamo az erdőt járni. Talált egy házikót. A házikóban egy lány lakott. A lány megkérdezte Angyamót:

- Nő vagy-e avagy nem?
- Nem.

Akkor együtt kezdtek élni. A lány árukat adott Angyamónak, és elküldte kereskedni. Induláskor azt mondja neki:

– Ha a falumba mész, senki nem ereszt be éjszakára, menj be hozzánk, csak vigyázz, a sapkádat ne hagyd elöl, nehogy meglássák a sapka belsejében a kendőcskét. Ha meglátják a kendőcskét, jönnek, és elvisznek engem.

Angyamo bement hozzájuk éjszakázni. Sapkáját felakasztotta a szögre, maga pedig lefeküdt aludni. Az asszonyok megismerték a kendőcskét, s elmondták a férjüknek. A férfiak elmentek, és elrabolták Angyamo feleségét.

Reggel hazament Angyamo, a felesége nincs otthon. Kimegy, járja az erdőt, csak búsul. Szembejön vele egy öregember, és megkérdezi:

- Mért búsulsz?

Angyamo válaszol:

- Hogyne búsulnék, atyám, mikor elveszett a feleségem.

Mondja az öregember:

– Ne búsulj, megmondom, hol van a feleséged. Menj oda, ahol éjszakáztál, amikor kereskedni voltál! Éjszaka menj ki a kertbe, a feleséged is odamegy. Csak vigyázz, el ne aludj! Ha elalszol, nem tud téged feikölteni.

Angyamo kimegy az almásba, ott várja a feleségét. Hallja; jön a felesége sírva. Akkor Angyamo fejére esett egy alma. Megette, és elaludt tőle. A felesége köitögeti, költögeti – sehogy sem tudja feikölteni, ismét elment sírva. Amint a felesége elment, felébredt Angyamo, és sietve visszament az öregemberhez. Amerre megy, csak sír magában. Megtalálja az öregembert, mondja neki:

- Atyám, nem kaphattam meg a feleségem!
- Hogyhogy nem kaphattad meg?
- Megettem az almát, és elaludtam.

Mondja az öregember:

– Mondtam neked – el ne aludj! Menj oda még egyszer, de vigyázz, ne egyél az almából, mert ismét elalszol!

Angyamo ismét elment abba a kertbe. Hallja, jön a felesége sírva. S akkor Angyamo mellé esik egy alma. Megette az almát, és ismét elaludt. Odamegy hozzá a felesége, költögeti, költögeti – nem tudja feiköltetni. Amint elment a felesége, felébredt Angyamo, újra sietve az öregemberhez ment. Amerre megy, csak sír magában. Odaér az öregemberhez, mondja neki:

– Atyám, megint nem kaphattam meg a feleségemet!

Mondja az öregember:

– Mondtam neked, ne egyél az almából.

Az öregember adott Angyamónak egy üveget, s mondja:

– Ma éjszaka máshoz adják a feleségedet. Menj közéjük.

Megkínálnak szesszel – igyál. Azután magad vedd elő a tiédet, s ügyelj, ki ne hagyj senkit, ha kicsit is, de mindenkinek töltsél belőle.

Adott neki egy guszlit, és mondja:

– Miután ittak, kérdezd meg tőlük, megengedik-e, hogy játsszál a guszlin. Ha megengedik, játsszál ezen a guszlin.

Fogja Angyamo az üveget és a guszlit, elment a lány házába, elvegyült a vendégek közt. Hoztak neki inni. Kicsit becsípett a szesztől, és mondja nekik:

– Engedjétek meg, hogy én is megkínáljalak benneteket, nekem is van innivalóm.

– Ha van, hát hozd, igyunk!

Angyamo mindenkinek töltött egy kicsit, mind lerészegedtek.

Kérdi tőlük Angyamo:

– Megengeditek-e, hogy játsszam a guszlin?

Azok felelik neki:

– Játsszál!

Angyamo elkezd játszani, azok pedig elkezdenek táncolni. Táncoltak, táncoltak – elfáradtak, és mind elaludtak.

Angyamo fogta a feleségét, és el akart szaladni az öregembertől. Egy másik úton ment visszafelé. De csak jön vele szembe az öregember, és mondja:

– Ej, Angyamo, a feleséged legyen most közös.

És fogta Angyamo feleségét, rálépett az egyik lábára, a másikat pedig megragadta, s hosszában kettévágta. Angyamo sírva

fakadt, és azt mondja:

– Atyám, miért vágta ketté?

Mondja az öregember Angyamónak:

– Ne sírj, felélesztem a feleséged!

Összeillesztette a két felet, és az asszony feléledt. Azt mondja akkor az öregember:

– Menj, élj most a feleségeddel! Azért vágta őt ketté, mert három év múlva kígyóvá változott volna, és téged megevett volna. De most megjavítottam.

Ezután az öregember elment tőlük az erdőbe, ők pedig hazamentek, és halálukig együtt éltek.

DUBOLGO PICAJ

Élt, éldegélt a földön két ember: apóka és anyóka. Apókának-anyókának volt két fia s egy Dubolgo Picaj nevű lánya. Dubolgo Picaj olyan gyönyörű volt, hogy hozzá hasonló szép lányt az egész földkerekségen nem találhatsz.

Apjuk elesett – meghalt, anyjuk is elesett – meghalt. Dubolgo Picaj egyedül maradt két bátyjával. Mindkét bátyja nagyon szerette őt. Egyik bátyja vadászatra készül, a húga kikíséri. A bátyja azt mondja neki:

– Ha szerencsédre vadakat ejtek, szárnyasokat fogok, akkor neked, Dubolgo Picaj húgocskám, gyűrűket, karkötőket veszek.

Másik bátyját kikíséri, ő is ugyanúgy mindenfélét ígér neki.

Amit ígértek, meg is vették neki a bátyjai: hiszen a húguk szerencséjére említett állatokat, madarakat szákmányul ejtették, sőt még annál is többet.

Bátyjai aztán szép sorjában megnősültek. Asszonyaik azonban gonosz, kiállhatatlan teremtéseknek bizonyultak: nap mint nap veszekedtek a férjükkal, s egymással is kutya-macska barátságban éltek. De bármily rosszban voltak is egymással, férjük hűgáról mindig együtt pletykáltak. Utálták őt, egy kanál vízben is megfojtották volna. Az első naptól kezdve gyűlölték.

Amikor a fivérek vadászatra készülődnek, húguknak mindenfélét ígérnek, de asszonyaiknak semmit sem. Korábban ígértek ajándékokat nekik is, de akkor bizony zsákmány nélkül maradtak.

Egyszer így vadászni mentek a fivérek. Asszonyaik el akarják veszejteni Dubolgo Picajt.

– Mit is tegyünk – mondják egymásnak –, öljük meg a szellőlábú szürke csődörüket! Hazajönnék, a húgukra fogjuk, azt mondjuk: „Lássátok, mit tett szeretett húgotok, Dubolgo Picaj: megölte valamiért könnyű lábú jó szürkéteket.”

Akkor fogták magukat, s megölték a jó szürke csődört.

A fivérek megjöttek a vadászatból: sokféle vadat, sokféle szárnyast hoztak magukkal, húguknak sokféle ajándékot hoztak. Asszonyaik kimennek elébük nagy bömböléssel. Mindkettő panaszoja urának:

– Jaj, férjem, táplálóm, milyen gonoszsgot tett szeretett húgotok. Elpusztította könnyű lábú kedvenc szürke csödörötöket. Ő nemcsak minket, titeket sem szeret, hiába ajándékozzátok meg, mégis ártani akar nektek!

A fivérek így feleltek:

– Nem baj, ha megdöglött is szcllólábú jó ménünk. Más hasonló jó lovat találhatunk, de ilyen okos és gyönyörű húgot másutt nem lelünk magunknak.

Nem haragudtak meg Dubolgo Picajra a bátyjai: a magukkal hozott ajándékot mind odaadták neki.

Az asszonyok ettől még jobban megharagudtak rá. Fogukat csikorgatták mérgükben. „Mi téged, tatár kölyke, akárhogy is, de elveszejtünk, kiábrándulnak belőled a fivéride, s bizony hétéves csödör farka végére körnek, meglásd!”

A fivérek ismét vadászatra indultak. Az idősebbik asszony fogta akkor saját ölbeli gyermekét, s megölte.

– Ráfogjuk – mondja – Dubolgo Picajra, ettől megharagudnak rá a bátyjai... biztosan ló farkához kötik.

S ő maga pedig, a kegyetlen, lánggal ég, viaszként forr. Visszatértek a fivérek a vadászatból, sok mindent hoztak magukkal. Asszonyaik eléjük mentek a kapuba kiabálva, nagyhangú siratozással.

– Szeretett húgotok, a gonosz, mit cselekedett... Jaj, kedves férjuram, megölte a gyermeked! Ő, ő, a gonosz, megölte!

A fivérek ismét nem tettek semmit, meg sem szidták húgukat: nem hitték el.

Ismét vadászatra készülnek a fivérek, húguk kikíséri őket, könnyei borsóként gördülnek.

Az egyik bátyja azt mondja:

– Ha, húgocskám, sok-sok vadat és szárnyast ejtek a szerencsédre, akkor neked sok-sok ajándékot hozok.

A másik bátyja ugyanezt ígéri.

A fivérek a vadászon nagyon sok zsákmányt ejtettek, mindenféle vadat és mindenféle szárnyast. Egész nap csak a vadakat ölték, egyre csak ölték, aludni is az erdőben maradtak. A fiatalabbik azt mondja:

– Bátyám-táplálóm, mondd csak, miért olyan nyugtalan ma a szívem, miért szomorú?

– Bizony, öcsém, az én szívem sem nyughatik. Asszonyom s asszonyod csak nehogy valami rosszat tegyen Dubolgo Picajjal. Húgunk okos, jóságos és egyenes természetű, mint a madár. Asszonyom s asszonyod hazudott róla: így akartak ártani neki.

Amikor férjeik elmentek vadászni, így tanakodtak az asszonyok egymás közt:

– Tudod, mit teszünk? Megfogjuk Dubolgo Picajt, és megöljük őt magát. Menj, s jól fűtsd be a fürdőházat, s egy üstben pedig olvassz viaszt. Ha már forró a fürdő, s a viasz is megolvadt, szóljál nekem.

A fiatalabbik asszony úgy is tett. Aztán, mint jó barátnők fürödni mentek, s magukkal hívták Dubolgo Picajt is a fürdőházba.

Az asszonyok egyszeriben nagyon kedvesek lettek hozzá: maguk mossaák, törülgetik.

Becézgeti az idősebbik, mondogatja:

– Fürödjél csak, Dubolgo Picaj, legyél szép: mi magunk mosdatgatunk, törülgetünk téged.

A fiatalabbik mondogatja:

– No, most, hogy megmosdattunk, meg is dörzsölgettünk téged, most már csak le kell öblítenünk. Néném, hozd csak ide a langyos vizet, hogy leöblítsük Dubolgo Picajt!

Az idősebbik odaviszi az olvadt viasszal teli üstöt. A lány nézi: a víz nem loccsan benne. Amint az idősebbik asszony ráöntötte az üst tartalmát, a lány, mint akit lekaszáltak, egy jaj nélkül a padra esett. Hiszen az üstben nem víz volt, hanem forró, folyékony viasz. A viasz vékony réteggel befedte Dubolgo Picaj egész testét, betömte a száját, a fülét.

Ezt tették az asszonyok, hogy megszabaduljanak Dubolgo Picajtól. Miután ezt megtették vele, megkönnyebbültek.

A fürdőházból gyorsan bevitték őt a házba. Szépen felöltöztették, s a ház fő helyén a padon kiterítették. Így kezdték várni férjüket a vadászatból. Azok sokáig nem jöttek liaza. A két gonosztevő asszony egész éjszaka nem aludt – féltek.

Napkeltével hazajöttek a férjek a vadászatból. Szívük nyugtalan volt. Asszonyaik nagy hangon siratozva mentek elébük, könnyeiket hullatták.

– Nézzétek – mondják. – Kedves húgotokkal történt valami, elesett, és meghalt. Vártunk titeket az este, vártunk egész éjszaka, nem jöttetek, nem győztünk kivárni benneteket. Ezért 128 nélkületek megmostuk őt, megtörülgettük, szépen felöltöztettük, készen a koporsóba helyezésre. Gyertek be, nézzétek meg testvérhúgotokat, készítsétek el a koporsóját.

S miközben ezt mondják férjüknek, egyre csak bömbölnek. A fivérek bemennek a házba. Látják, Dubolgo Picaj húguk a főhelyen kiterítve holtan fékszik. Kitakarják az arcát, s bár rájuk se néz, mintha azt mondaná nekik: „Bátyáim, táplálóim, bátyáim, nevelőim! Miért veszejtetek el engem asszonyaitok?”

A fivérek könnyei borsószemekként koppantak a padlón.

Csináltak neki koporsót hibátlan fából, rontást visszaverő fából. Belefektették Dubolgo Picaj húgukat. Elvitték őt egy messzi erdő közepébe, három út találkozásához. Készítettek egy állványt, s arra helyezték Dubolgo Picaj koporsóját. A koporsó mellé búzával teli tálkákat állítottak.

Miután húgukat oda elvitték, hazamentek a fivérek. Asszonyaik nem is tudták, hogy hova temették Dubolgo Picajt.

Élt, éldegélt egy özvegyasszony. Volt neki egy Virtjan nevű fia. Virtjan emberré cseperedett, munkához látott. De akármire is fog is Virtjan, semmi sem sikerül neki. Egyedül a libákkal van szerencséje: olyan kiválóak, hogy olyan szép kövér libái senkinek sincsenek a faluban. Látja ám, hogy a libák mindennap ugyanabból az irányból térnek haza. Gondolkodik, töpreng Virtjan: „Miért nem sikerül nekem semmi más, miért csak ezekkel van szerencsém? Vajon hová járnak a libáim? Valami különös helyet találhattak. No, követem őket, megnézem.”

Másnap nem hajtotta a libákat semerre, „menjenek, amerre akarnak – mondta –, magam is utánuk megyek, el nem hagyom őket”. Egy nagy víz partjára értek. A libák átúsztak a túlsó partra, Virtjan is utánuk úszott, de majdnem belefulladt, olyan sebes volt a

víz. A libák nem mentek messze a víztől. Virtjan nézi – egy kis tisztáson van. A tisztás közepén három út találkozik. Az útkereszteződésben van egy állvány, s alatta rengeteg búzaszem. Az állványon egy koporsó, mellette két tálka teli búzával. Látja Virtjan, hogy a búzaszemek a tálkákból potyognak.

Nem bámészkodott ott sokáig, levette a koporsót az állványról s hazaindult vele. Ismét a nagy víz partjára ért.

– Ha a vízbe veszek, hát vesszünk mind a ketten, de a koporsót nem engedem. Ha átjutok vele, hazaviszem, anyámnak megmutatom, majd ő megmondja, mit tegyünk vele. Bármi történik is, máris úszni kezdek, s ki nem engedem a kezemből.

Bemegy Virtjan a nagy vízbe: a víz csak térdig ér neki. Elért a folyó közepéig. Egyik oldalra néz – a víz falként áll mellette, a másik oldalra néz – a folyó majdnem kiszáradt. De amint kilépett a folyó medréből, ismét bödülve zúdult tovább a víz.

Hazavitte Virtjan a koporsót, megmutatta az anyjának. Az anyja levetette róla a fedelet. Mikor kinyitották, valami édeskés, a virágillathoz hasonló szag szállt fel belőle. A koporsóban fehér vászonnal le volt takarva valami. Kitakarják – látják: egy szép leány. Virtjant kiküldi az anyja. Miután a fiú kiment, kibontotta a lány ruháit a mellén. Nézi a lányt, s így gondolkodik: „E lány bizony már jó néhány napja halott, de úgy néz ki, mintha csak aludna.”

Megpróbálja kinyitni a száját, hát kinyílik (a halott szája erősen össze van zárva). Kinyitotta a száját, belenéz: a lány torka valamivel el van zárva. A füle is el van dugulva. Kipiszkálta az egyik dugót – látja: viasz. Rájött az asszony: „Lám, fel kell olvasztani a meleg fürdőházban!”

Behívta a fiát:

– Menjél, fiam, Virtjan, fűtsd be jól a fürdőházat.

A fürdő elkészült. Az anyja bevitette vele a koporsót a fürdőházba. Kivették a lányt a koporsóból, a padra tették. Aztán az anyja kiküldte Virtjant a fürdőből. A lány keze, lába megpuhult a meleg pádtól. Az öregasszony levette róla a rucját, aztán az alsó inget is, s hasra fektette őt a polcon. Kezdet rajta olvadni a viasz. Látja, a szájából csöpög a viasz. Az öregasszony vizet loccsantott az izzó kövekre, felszállott a forró pára. A szép leány sóhajtott egyet. Az

öregasszony várt egy kicsit – a szép leány másodszor, harmadszor is sóhajtott, s elkezdett lélegezni, mint egy alvó ember. Az öregasszony levette őt a polcra, a padra fektette, jól betakarta fehér vászonnal, s behívta Virtjant. Virtjan nagyon megörült; hiszen látja: a szép leány lélegzik, mint aki él. Az öregasszony a fiával sokáig ült ott a lány mellett. Éjfél körül aztán a lány erősebben kezdett lélegezni, fekvő helyéből megpróbált felkelni, a hátára fordult. Mikor Virtjan meglátta a lány arcát, nem is tudta, mit tegyen, mit mondjon. Csak nézi: a lányok közt a legeslegszebb lány ő. Ilyen szép lányt még sehol, semmikor nem látott.

Kis idő múltán a lány kinyitja a szemét, s felnéz.

– Bátyám, táplálóm! – szólalt meg, de rögtön elhallgatott: azt hitte Virtjanra, hogy az egyik bátyja, de megismerte, nem az volt.

Virtjan maga nagy, erős ember volt, okos és szép. A lány előtt állt, s egyenesen ránézett. Kis idő múltán az újra kinyitotta a szemét, és beszélni kezdett velük. Majd felöltözvén, velük együtt a házba ment. Magáról nem mondott semmit. – Semmire sem emlékszem – mondta.

Ucjaszkajnak nevezték el. Azóta, aztán, hogy velük lakott, bármihez fogott is Virtjan, minden sikerült neki.

Nem is tudom, mennyi idő telt el azután, Virtjan elvette őt feleségül. Jól éltek, adott nekik a isten gazdagságot is, gyerekeket is.

Egyszer, amint Ucjaszkaj az ablaknál ül, látja, hogy közeledik két ember. Megismerte őket: azok az emberek az ő felnevelő bátyjai voltak. Ruhájukon folt hátán folt, szakadás hátán szakadás.

Ucjaszkaj szeméből a könnyek borsószemként kezdtek hullani. Torkát sírás fojtogatta. Amazok az ablak alá érvén mélyen meghajoltak előtte.

– Ó, nemes gazdaasszony, sajnálj meg minket, etesd meg éhező gyomrunkat, itasd meg szomjazó testünket...

Ucjaszkaj nem is hagyta, hogy szavaikat végigmondják: igen nehezebbre esett rájuk néznie.

– Gyertek be – mondta –, gyertek. Sok földet bejártatok, sokféle embert láttatok... Meséljétek el, merre jártok, merre mentek.

Ucjaszkaj megetette, megitatta őket, befűttette nekik a fürdőházat, hogy csontjukat-bőrüket felfrissítsék, hogy magukat megmoshassák, megdörzsölhessék. A fürdőházból visszatérvén, ismét útra készülődtek a vándorok, de Ucjaszkaj marasztalta őket.

– Hova mennétek így, közeledik az éjszaka! Háljatok meg nálunk! A férjem is hamarosan megjön a vadászatból. Nagyon fog nektek örülni. Szereti hallgatni a világot járt emberek szavát.

Így aztán ott maradtak éjszakára. Hamarosan meg is érkezett Virtjan, Ucjaszkaj férje a vadászatból. Mindenféle vadat és szárnyast hozott magával.

– Ezt itt – mondja – mind a te szerencsédre ejtettem, Ucjaszkaj. – Majd tennivalóját elvégezvén, leült velük beszélgetni.

Az egyik vándor nagyot sóhajtott, s mesélni kezdett:

– Mi is, jó házigazda – mondja –, hozzád hasonlóan szerencsések, gazdagok voltunk. (A társam itt az öcsém.) Volt egy Dubolgo Picaj nevű hűgunk, akit az öcsémmel együtt a világon mindennél jobban szeretünk. Hozzá hasonló szépséget sehol nem láttunk, melegsívű volt és okos. Jó házigazda, a feleségedhez, Ucjaszkajhoz hasonlított. Elveszejtették őt, elveszejtették gonosz asszonyaink, kegyetlen feleségeink! Hogyan ölték meg szeretett hűgunkat, máig sem tudjuk. Azóta bármihez fogunk is, nincs semmi szerencsénk.

Szavát be nem fejezve a vándor élettelenül esett a padlóra, mint egy medve, melynek szívébe kést szúrtak. A másik fivér is szótlanul elesett, és Virtjan felesége is élettelenül esett a földre. Virtjan nem tudta, mit tegyen velük, rájuk nézve sírva fakadt.

Sok idő, kevés idő múlván mindnyájan felocsúdtak ismét, és sokáig nézték egymást.

Virtjan felesége szólalt meg először:

– Ó, kedves férjem-táplálóm, Virtjan, ne szidjál meg engem, ne verjél meg engem! A nevem Dubolgo Picaj: az ő szeretett hűguk én vagyok.

Akkor a fivérek is megismerték őt.

A VADÁSZ

Élt, éldegélt apó-anyó kettesben. Apó vadász volt. Volt nekik két fiuk. Elment a vadász az erdőt járni. Járt-kelt, elfáradt, nem talált semmi megölnivalót. Leült egy fatönkre pihenni, és elaludt. Mikor felébredt, egy madár volt előtte. Felemelte fegyverét a vadász, hogy lelője. A madár emberi hangon mondja neki:

– Ne lőj le, vadász, inkább kézzel fogjál meg!

A vadász megfogta a madarat, és hazavitte. A madár tojni kezdett – naponta egy aranytojást tojt. A vadász elkezdte a a tojásokat árulni, és meggazdagodott.

Háború keletkezett. A vadászt katonának vitték, a tojásokat a felesége árulta tovább. Elkezdett az asszonyhoz járni egy ember. Az ember írástudó volt, mondja az asszonynak:

– Mutasd meg nekem azt a madarat, amelyik az aranytojást tojjál

Az asszony megmutatta. A madár begyén volt egy írás: „Aki megeszi a szívemet, abból fejedelem lesz, aki megeszi a májamat, abból herceg lesz.” A szeretője elolvasta ezt az írást, és mondja az asszonynak:

– Vágd le nekem ezt a madarat, akkor járni fogok hozzád. Ha nem vágod le, nem fogok hozzád járni.

A vadász felesége levágta a madarat, és betette a kemencébe sülni, maga pedig kiment a házból valahová. Mindkét fia iskolába járt. Jönnek haza az iskolából, nagyon éhesek, a házban nincs senki. Benéznek a kemencébe – egy madár sül ott. A húsból nem mernek enni, féltek az anyjuktól. Kiveszik a madár belsejéből a szívét és a máját, és megeszik.

– Ezt anyánk nem veszi észre – mondják.

A nagyobbik fiú ette meg a szívét, a kisebbik a máját, aztán mentek vissza az iskolába.

Megjött az asszony szeretője. Az asszony elővette a kemencéből a madarat, és egészben a szeretője elé tette az asztalra. A szeretője először megnézte a szívét és a máját, de nem voltak a madárban. Nagyon mérges lett, és nem akart enni. Megfogta, és tányérostul a földhöz csapta a madarat. Az asszony kérdezgetni kezdte, hogy miért lett olyan mérges: levágta neki a madarat, s most még csak nem is eszik belőle.

Mondja a szeretője:

– Én csak a szívét és a máját akartam megenni, de azok nincsenek benne! – És kérdezni kezdte az asszonyt, ki ette meg a madár szívét-máját.

Feleli az asszony:

– Nélkülem jöttek haza a fiaim az iskolából, lehet, hogy ők ették meg.

Így akkor a szeretője:

– Vágd akkor le mindkét fiadat, és főzd meg szívüket-májukat. Holnap jövök, megeszem.

A következő nap nem engedte az asszony a fiait az iskolába, bezárta őket a kamrába, és megparancsolta a béresnek, hogy vágja le a fiúkat, ő maga pedig otthon maradt. A béres sajnálta levágni a fiúkat, kiengedte őket a kamra ablakán a rétre, s helyettük levágott egy kutyát meg egy macskát. Mikor a kutyát vágta, az megnyikkant. Az asszony a földre esett a házban, s azt mondta magában:

– Jaj, ez biztosan az idősebbik fiam volt.

Kis idő múlva a béres levágta a macskát, az is megnyikkant, az asszony a házban ismét a földre esett:

– Jaj, ez meg biztosan a fiatalabbik fiam volt.

A béres elásta a kutyát-macskát, szívüket-májukat pedig az asszonynak adta. Az asszony megfőzte a szeretőjének.

Jött a szeretője. Az asszony elővette a kutya-macska szívét, máját, és elé tette. A szeretője beleharapott a kutya szívébe, és azt mondta:

– Ez a nagyobbik fiad szíve, azért bűzlik, mint a kutya.

Azután, mikor beleharapott a macska szívébe, ezt mondta:

– Ez a kisebbik fiad szíve, azért bűzlik, mint a macska.

Megette a szerető a kutya-macska szívét és hazament.

A fiúk meg kimentek a rétre, s elszaladtak, merre a szemük látott, merre a fülük hallott. Szaladtak, szaladtak, egy útkereszteződéshez értek. Azt mondja az idősebb a fiatalabbnak:

– No, öcsém, most váljunk el. Én megyek az egyik úton, te menj a másikon. Húsvét napján amelyikünk életben van, jöjjön ide az útkereszteződéshez.

Elbúcsúztak egymástól, és elváltak: egyik ment az egyik úton, a másik a másikon.

A nagyobbik fiú ment, mendegélt, egy nagy városba ért, bement egy rozoga kis házikóba egy anyókához éjszakázni. Abban a városban éppen fejedelmet választottak. Mindenkit összehívtak, mindenki kezébe gyertyát adtak, s várnak: akinek a gyertyája magától meggyullad, az lesz a fejedelem.

Azt mondja az anyóka a fiúnak:

– Menj te is a fejedelcmválasztásra, hátha a te gyertyád gyullad meg! Mindenkit hívtak.

Hallgatott a fiú az anyókára – ő is elment a választásra. Neki is adtak egy gyertyát. Hát amint kezébe fogja a gyertyát, rögtön meggyulladt. Akkor megválasztották őt fejedelemnek.

A kisebbik fiú is ment, mendegélt, egy faluba érkezett, beállt egy gazdag paraszthoz béresnek, és nála lakott.

Eljött a húsvét. Mindketten elmentek az útkereszteződéshez, ahol elváltak egymástól. Találkoztak, és elmesélték egymásnak, ki hogyan él. Vágyakozni kezdtek apjuk-anyjuk után, találkozni akartak velük.

Estére értek a falujukba. Kopogtatnak apjuk ablakán, és kérdezik:

– Beengedtek-e éjszakára?

Az apja épp nemrég érkezett vissza a háborúból. Mondja nekik:

– Gyertek be!

A fiúk bementek. Az apjuk nem ismerte meg őket, kérdezi tőlük:

– Nem tudtok-e, legények, valami jó történetet, nagyon szomorú vagyok, talán felvidulok tőle.

Mondja a kisebbik fiú:

– Én nem tudok.

Mondja a nagyobbik fiú:

– Én tudok egy kis történetet, nem tudom, tetszeni fog-e neked vagy nem.

Az apja biztatja:

– Meséld el, talán felvidulok tőle!

A fiú elkezdett mesélni. „Élt édelegélt apó-anyó kettesben. Volt nekik két fiuk. Apó vadász volt.”

Az anyjuk akkor megsejtette, hogy a legények a fiaik, s közbeszólt:

– Hagyd abba, meguntam a mesédet.

De az apjuk azt mondja:

– Mondjad, mondjad, fiam: nekem nagyon tetszik a meséd.

A fiú ismét elkezdte a történetet, s elmondta az életét elejétől végig. Mikor befejezte az elbeszélést, a fiúk feltárták kilétüket, apjuk-anyjuk előtt. Akkor apjuk fogta a fejszét, hogy levágja a felesége fejét. De a fiai kivették a kezéből, nem engedték anyjukat megölni. Leborult az asszony a férje lábához, s az megbocsátott neki.

Másnap az idősebb fiú elvitte magával apját-anyját és az öccsét.

Öccsét hercegnek nevezte ki az országban, és a mai napig is ott élnek: a nagy fiú a fejedelem, a kicsi pedig a herceg. Így lett igaz, ami a madár begyére írva volt: a nagyobb fiú ette meg a szívét – fejedelem lett belőle, a kisebbik fiú ette meg a máját – herceg lett belőle.

PROSA FEJEDELEM

Egy országban, egy fejedelemségben, éppen, ahol mi is lakunk, élt egyszer egy anyóka. Volt neki egy fia, Prosa. Erős volt a legény, a földkerekségen nem létezett se ember, se állat, akit egy csapással le ne tudott volna ütni.

Prosa mindössze huszadik esztendejét taposta, de híre hetedhét ország fejedelméhez eljutott. A legények közt a legdélcegebb volt, nagy szegénysége miatt mégsem talált feleséget magának. Gazdag embereknek dolgozott, így tartotta el magát és anyját.

Egyszer hirtelen-váratlan egy idegen ország fejedelme érkezett hozzájuk, s beszélgetni kezdett Prosa anyjával:

– Az én országom hetedhét országon túl fekszik, onnan jöttem hozzád, anyóka, hogy egy dologról beszéljek veled.

Az öreganyó borzasztóan megrémült, azt se tudja, mit is mondjon, hogy kedvében járjon a fejedelemnek.

– Fejedelem atyám, tápláló atyám, tégy velünk, amit csak akarsz, ha elevenen eltemetsz is, kezünket-lábunkat ellened nem mozdítjuk.

Látja a fejedelem, hogy anyóka igen megrettent, közelebb ment hozzá, mellé ült, s kérdezgetni kezdte:

– Hogy s mint éldegéltek, van-e mit ennetek?

Öreganyó elmesélte akkor életük folyását, s Prosára mutatott:

– Isten tartsa meg a fiamat, aki erejével szerzi meg ételmem-italom.

Akkor a fejedelem még közelebb ült anyókához, s faggatni kezdte:

– Igaz-e, amit beszélnek fiad erejéről, hogy nincs, ki szembeszálljon vele?

Öreganyó azt felelte, hogy bizony ő nem dicséri, de nem is kisebbiti fia erejét, aki a gazdáknak dolgozik: öt-hatszáz éves fákat gyökerestül húz ki, szánkókat készít, völgyeket egyenget.

A fejedelemnek még a haja is égnek meredt ezeket hallván.

– Nemcsak én kérdezősködöm felőle, minden ország fejedelme ide készülődik fiad nézésére. Én megelőztem őket, s eljöttem a fiadért, hogy elvigyem az én országomba. Öltöztetni fogom, etetem-

itatom, kitaníttatom, neked pedig, anyóka, csináltatok új házat, veszek háziállatokat, táplálni, öltöztem! foglak, amíg csak élsz.

Anyóka sokáig nem egyezett bele, sajnált megválni egyetlen fiától. Végül csak engedett, azzal a feltétellel, hogy a fiát a fejedelem évente egyszer hazaengedi. Felöltöztették Prosát szép új ruhákba, s a legény így még hétszerte szebb lett. Búcsúzására meghívták az egész falut. Reggel pedig előállott a hintó, a fejedelem maga mellé ültette Prosát, s úgy elvágattak, hogy senki se látta, merre fordultak, hová tűntek.

Szerencsésen megérkeztek. Átöltöztették Prosát, és tíz nap, tíz éjjel pihenni hagyták. Aztán a fejedelem a csapatai élén a szomszéd király ellen küldte őt. A legény csináltatott magának erejéhez méltó kardot, buzogányt. A sereg előre elindult harcolni, neki még várnia kellett, hogy egy lovat kiválasszanak számára. S mire Prosa utolérte a sereget, csak néhány tiszt s tíz-egynéhány katona maradt belőle, a többi mind szétverte az ellenfél. Megmérgeződött Prosa, egymaga támadt az ellenség több ezer katonájára. Három nap és három éjjel küzdött velük megállás nélkül, se nem evett, se nem ivott, se nem aludt. Levágta az egész sereget, szétverte a szomszéd fejedelem udvarát, szétdúlta a falvait. Majd visszatért fáradtan, éhesen.

Ezután egy félévig nem ment háborúba, hiszen a szomszéd országok fejedelmei félték tőle, nem mertek háborúzni.

Anyjától három levelet kapott Prosa. Panaszkodott a fejedelemre, aki nem tartotta be az ígéretét, semmit sem segített rajta. Megharagudott a legény, fogta fegyverét, melyet a bátorságáért kapott, és készülődött haza anyját látogatni. A fejedelem kérte nagyon, megpróbálta rábeszélni, hogy maradjon.

– Mindent megteszek, amit ígértem. Maradj itt! Idehozatom anyádat az udvarba, azt fog enni-inni, amit mi. Ne hagyj el engem, hiszen elvész a becsületed-dicsőségem, legyőznek az ellenségeim! Ne menj el, neked adom a lányom s a fele országom!

De Prosa még csak nem is felelt a fejedelemnek, minderre legyintett egyet, fogta a fegyverét, és elment.

Ment, mendegélt három nap, három éjjel megállás nélkül. Egy faluban aztán megállt pihenni, betért a legszélső házba. A kunyhóban egy öregasszony lakott a lányával és az unokájával. Prosa ledobálta a ruháját, megmosakodott, s leült, hogy falatozzék,

de tarisznyája üres volt. Az öregasszony észrevette, hogy Prosának nincs mit ennie. Töltött neki levest, tejet, adott húst, hadd egyék. Kérdezgetni kezdte a legényt:

– Honnét jössz, hová tartasz, ki vagy?

Prosa csak ezt felelte:

– Adj ennem, innom és pihennem.

Az öregasszony úgy is tett. Amint Prosa jóllakott, lefektette puha ágyba. Sokáig és mélyen aludt a legény. Közben az öregasszony lánya, Olga, így sóhajtozott:

– Ó, anyám, milyen szép, milyen derék legény, de szeretném, ha a férjem lehetne!

Az öregasszony, aki, melleleg mondva, vajákos volt, így vigasztalta:

– Ne búsulj, lányom, a férjed lesz!

Fogott egy ollót, levágott egy tincset Prosa hajából, valamit motyogott felette, azután odament a lányához, az ő hajából is levágott egy tincset, s ismét motyogott valamit. A hajakat összekeverte, egy kis kendőbe kötötte, és az erdőben elásta egy tizenkét ágú tölgyfa alá.

Mire visszaérkezett az erdőből, Prosa Olga mellett ült nagy szerelmi beszélgetésbe merülve, a lányra mosolyogva. Látja az öregasszony, hogy alakul a dolog, többet nem kuruzsolt, sőt nem is kérdezgette már, hogy kicsoda a legény, honnan jött, és hova megy.

Prosa nem ment haza, hanem ott maradt az öregasszonynál, fogta a fegyverét, és vadászni indult. Sokáig járta az erdőt, bejárt minden tavat, mocsarat, de semmit sem lőtt. Estefelé indul vissza a házhoz, látja, hogy a mocsárban ül egy kacska. Rálőtt, és megsebesítette. A kacska felrebbent, visszaesett, majd ugrálva eltűnt a bokrok között. Prosa utánament, nem találta meg, viszont a keresgélés közben süllyedni kezdett a mocsárba. Sokáig küszködött ott magában, végül valahogy sikerült kikeverednie. Akkor meglátott egy kis ösvényt. Elindult rajta, és egy kis házhoz ért. Bemegy, hát egy koporsó állt ott, s abban egy gyönyörű leány alszik, haja a földre lóg. Prosa megijedt, hátrálni kezdett, hogy kimenjen. A lány akkor felnyitotta a szemét, meglátta Prosát, és megszólalt:

– Ó, ifjú, miféle isten hozott téged ide, miféle isten vezetett téged ide? Téged itt megesznek, darabokra tépnek, és senki nem

fogja tudni, hol veszett el ifjú életed. Ó, ifjú legény, mégse ijedj meg szavamtól. Hallgass rám, tégy úgy, ahogy mondom! Menj be a faluba, szerezz egy könyvet, vegyél tizenkét gyertyát, és gyere vissza. Először rajzolj egy kört a koporsó körül, aztán gyútsd meg a tizenkét gyertyát, ülj le a fejemnél, s olvasd el a könyvet elejétől végig. Ha ezt megtetted, szabadítóm leszel, s férjem lehetsz, én meg feleséged leszek. Miközben olvasol, megtelik majd a ház gonoszokkal, de bármit tesznek is, ne hallgass rájuk, ne nézz rájuk, csak olvass és olvass. Az én nevem Júlia, az apám fejedelem, én vagyok egyetlen lánya. Egy gonosz elrabolta, elrejtett ebbe a házikóba, és koporsóba rakott. Hét nap múlva lesz három éve, hogy itt vagyok. Hét nap múlva eljön értem a gonosz, és feleségül vesz. Akkor oda a szépségem, oda a fiatalságom. Tizennyolc éves leszek. Úgy könyörgök neked, jó legény, mint az istennek, hogy tedd meg, amit mondtam. És most siess innen, mindjárt éjfél van. Ha kimész az ajtón, jobbra menj.

Éjfélkor ért haza Prosa. Senki nem aludt, őt várták. Az öregasszony nekitámadt:

– Hol jártál, hol maradtál, miért üres kézzel jöttél?

– Ej, anyóka, nem ismerem ezt az erdőt, eltévedtem.

Korán reggel felkelt Prosa, megmosakodott, megtörülközött, elment a faluba. Egy embertől megkapta a könyvet, vett tizenkét gyertyát, s ment egyenesen a lányhoz, még be se nézett az öregasszony házába. Mikor Prosa bement a konyhába, Júlia nagyon megörült, majdhogy fel nem kelt. Akkor Prosa húzott egy kört körülötte, meggyújtotta a gyertyákat, s leült a lány fejéhez, olvasni kezdte a könyvet. Éjfélkor kinyílt a konyhá ajtaja, s majd a tető szakadt le, olyan nagy zaj keletkezett. Megtelt a ház gonoszokkal. Ki füttyöl, ki ordít, ki kiabál: „Széttépjük ezt a legényt, darabokra tépjük!”

Sokszor próbálták megragadni Prosát, de sehogy sem tudtak átjutni a körön. Prosa pedig csak olvasott, olvasott, fejét fel sem emelve, ahogy Júlia meghagyta neki. Éjfél után aztán eltűntek a gonoszok, hogy hova, nem lehetett tudni.

Így olvasott Prosa három nap, három éjszaka. Mikor befejezte az olvasást, kiszáll Júlia a koporsóból, és azt mondja:

– Most pedig te az enyém, én a tiéd. – Megölelte, megcsókolta Prosát, s csak úgy hullott a könnye örömeiben.

Kimentek a házból, sokáig mentek a folyó partján, töprengtek: hogyan is jussanak el Júlja apjához. Júlja végül is egyedül ment, s azt mondta Prosának:

– Három nap múlva gyere ide erre a partra, erre a helyre, érted jövök egy gőzhajóval.

Júlja csónakba ült, s elevezett, Prosa visszament az öregasszonyhoz. Ott csak mogorván jár-kelel, fejét lehajtva gondolkodik, se nem eszik, se nem iszik. Az öregasszony faggatja:

– Mi történt veled, fiam? Három nap, három éjjel nem voltál itthon, se nem eszel, se nem iszol?

– Elmentem a pénzemért a fejedelemhez, akinél szolgáltam, de elkergetett, s nem adott pénzt. Ezért vagyok szomorú, azon gondolkodom, hogyan menjek haza, hogy meglátogassam öreg anyámat.

Olga s az öregasszony elhitték, s így folytatja az öregasszony:

– Fiam, vedd el a lányomat feleségül, adok én neked pénzt, aranyat. Gazda leszel a házamban.

Prosa nem mondott sem igent, sem nemet. Lefeküdt az ágyra, s mélyen aludt. Két napot aludt-pihent, fel sem kelt enni-inni. Harmadik nap aztán fogta a fegyverét, s elment vadászni. Az öregasszony elküldte vele unokáját, Makszimot, s megparancsolta, hogy mindenhová kövesse Prosát.

Prosa nem akarta magával vinni a fiút, de bárhogy ellenkezett is, az öregasszony nem tágított szándékától. A folyó partjára ment Prosa, ahol Júljától elvált. Leült ott, és sokáig pihent. Makszimnak pedig azt mondta:

– Holnap nem jössz velem. A másik partra megyek vadászni, nagyon messzire, ott nagyon sok vadállat van, megfognak téged, és megesznek. Én nem felelek érted.

Miután Prosa kipihente magát, vadászni kezdett. Szerencséje volt. Annyi madarat és vadállatot ejtett, hogy erős lovakkal se lehetett volna elszállítani őket, ő pedig hazavitte egymaga.

Makszim elmondta az öregasszonynak, amit Prosa vele beszélt. Akkor az egy elvarázsolt tűt adott az unokájának, mondván:

– Ha valahova messze akarna elmenni, szúrd ezt a tűt a ruhájába, attól rögtön elalszik.

Reggel lett. Prosa vidáman készülődött a vadászatra, magában ezt gondolta: „Ma értem jön Júlia a gőzhajóval.” Makszim pedig azt mondja:

– Semmitől se félek, veled megyek. Ahová te mész, én is oda megyek.

Prosa szigorúan nézett rá:

– Ma ne gyere velem. Majd holnap magammal viszek, s megtanítlak löni.

Makszim sírva fakadt. Az öregasszony meg csak hajtogatja:

– Miért kell megsértened, mikor látod, hogy mennyire szeret téged? Nem fog zavarni, társad lesz az erdőben, vidámabb lesz kettesben. Vidd magaddal, ne hagyd itt!

– No, gyere, de ha elmaradsz, jól elverlek. Megtanítlak, hogyan kell a felnőtt legényekkel járni! No, siess!

Elmentek a folyópartra, leültek oda, ahol az előző nap voltak.

Prosa így szólt Maximhoz:

– Ha jön egy gőzhajó, bújj el, én meg itt maradok a fűben.

Makszim beleegyezett. Kis idő múltán látják, jön a gőzhajó.

Egy fél kilométernyire lehetett tőlük, akkor Prosa az oldalára feküdt, s azt mondta Maximnak.

– Én itt maradok, te meg gyorsan rejtőzz el. Ezen a gőzhajón zsványok utaznak, kincset, pénzt fognak a parton elrejtteni.

Makszim titokban bclcsúrta a tút Prosa ruhájába, és elbújt. A hajó pedig Prosáig jött, s a partnak kormányzott. Zene szólt rajta, az utasok táncoltak, énekeltek.

Megállt a hajó a partnál, leszálltak róla az emberek. Makszim csak néz, figyel, vajon mit fognak csinálni. Legelsőnek egy gyönyörű lány szállt le, s mikor meglátta az oldalán fekvő Prosát, kiáltott a többieknek is:

– Gyertek ide, itt van az én férjem és megmentőm!

Odamentek Prosához. A lány először észre se vette, hogy Prosa mélyen alszik, kezdte csókolgatni. A vendégek észrevették, hogy a legény egyhamar nem ébred fel. A lány is rájött.

Megvizsgálták Prosa testét, meghallgatták a szívét, s mondogatták: „Éi, de valami okból mélyen alszik.”

Sokáig költögették, topogtak körülötte, de a fiú csak aludt. A szép lány a mellére borult, sokáig sirt, zokogott, könnyeivel öntözte,

majd eszméletét veszve esett össze. Akkor föl vitték a hajóra. A többiek is készülődtek vissza. De a szép lány még egyszer visszaszaladt a partra, írt egy levelet, bedugta Prosa zsebébe, elővette keszkenőjét, lehúzta az ujjáról a gyűrűjét, a keszkenőbe téve azt is a fiú zsebébe dugta. Megcsókolta Prosát, és visszament a hajóra. Mikor a hajó a parttól eltávozott, s már úgy fél kilométerre lehetett, Makszim odaszaladt Prosához, és kihúzta a tűt a ruhájából. Felébredt Prosa, és szaladni kezdett a parton a hajó után. Szaladt egészen addig, míg az el nem tűnt a szeme elől. Makszim pedig hazaszaladt, és mindent elmondott az öregasszonynak, aki megdicsérte, és jutalmul két tojást főzött neki.

Hazafelé menet Prosa a zsebébe nyúlt, megtalálta a levelet, amelyen ez állt: „Kedves férjem és szabadítóm, eljöttem érted, velem jött apám, anyám s az egész rokonságom, de te aludtál, semmiképp sem tudtunk felkelteni. Holnap ismét érted jövök, legyél ott. Itt hagyom neked a gyűrűmet és a keszkenőmet.” Borús kedvvel tért haza Prosa. Látja – Makszim otthon ül, kihívta őt a házból:

– Mondd el, mit láttál, ki jött a hajóval?

– Nem hallottam semmit, nem láttam semmit, hogy ki jött, mit csináltak, nem tudom. Nem tudtam hozzád menni, mert elszaladtál tőlem, s otthagytál egyedül, nagyon megijedtem, és hazaszaladtam. Nagyanyámnak semmit sem mondtam arról, hogy te hol maradtál, azt mondtam, hogy a falu szélén váltunk el, mindjárt jössz.

– Ha ezt mondtad, holnap veszek neked csizmát.

Prosa bement, lefeküdt az ágyra. Reggelig aludt. Korán reggel ismét vadászni készült. Makszim sehogy se tágít mellőle. Az öregasszony marasztalja Prosát:

– Ne menj, ne fáraszd magad, van kacsánk, libánk, levágok akár tizet is, megsütöm, egyél csak!

– Nem kell. Akkor is elmegyek, erdő nélkül, vadászat nélkül lélcgzeni sem tudok. Elmegyek az erdőbe, találok egy jó helyet, oda építek házat. – Megfordult, becsapta az ajtót, s elment az erdőbe.

Makszim nem maradt el tőle, bár Prosa gyorsan ment, szinte szaladt a mocsarakon át. Makszim meg csak utána. Ismét odaértek arra a helyre a folyó partjára, lefeküdtek egymás mellé a fűbe. Prosa beszélgetett egy kicsit Makszimmal, majd hirtelen zeneszó

hallatszott. Felnéztek: a folyón, tőlük fél kilométernyire, közeledik a hajó. Prosa csak annyit tudott mondani Makszimnak:

– Szaladj, bújj el az erdőben, én majd elbújok a fűzfabokrok között.

Makszim ismét beleszórta a tűt, Prosa elaludt, ő meg elrejtőzött nem messze onnét. A hajó a parthoz ért, ismét kiszálltak az emberek s a gyönyörű lány. Prosa újra csak alszik. Sokáig búsultak ott felette, sokáig költögették, de nem sikerült felkölteniük.

Júlja ismét ájultan esett össze, karjukban vitték fel a hajóra. Az apja írt egy levélkét: „Holnap eljövünk utoljára.” A vendégek visszaszálltak a hajóra, csak búslakodtak, a zene elhallgatott, vége a vidámságnak.

A hajó eltávozott fél kilométernyire, akkor Makszim előszaladt, kihúzta a tűt. Prosa felébredt, és szaladt a hajó után a part mentén. Szaladt, szaladt, míg csak a hajó el nem tűnt a szeme elől.

Visszatért Prosa az előbbi helyére, s magában így tűnődött: „Hogy lehet ez? Mindent hallok, de beszélni nem tudok, felkelni nem tudok: itt valami nincs rendben. Holnap nem hozom el Makszimot magammal.”

Odaért a helyre, ahol aludt, Makszim várja őt.

– Mondd el, mit láttál!

– Láttam, hogy idejött egy hajó, sok ember szállt ki belőle, köztük volt egy gyönyörű lány, aki odaszaladt hozzád, elesett melletted. A többiek felemelték, felvitték a hajóra, aztán ők is felszálltak újra. Én idcszaladtam hozzád, te pedig elszaladtál tőlem. Hogy mit beszéltek, azt nem hallottam.

– Ezen a hajón értem jöttek, és az a szép lány a feleségem. Menjünk haza, mondd meg a nagyanyádnak, hogy két nap múlva elmegyek, és mondd el neki, amit láttál. Most menjünk haza.

Estére hazaértek. Prosa nem szólt egy szót sem, nem evett, nem ivott, le sem vetkőzött. Lefeküdt a padlóra. Reggel korán felébredt, a házban még aludtak. Csöndesen fogta a fegyverét, kiment a házból, s ismét a folyó partjára ment. Megváltoztatta a helyét is a folyó partján.

Felébredt az öregasszony, látja, Prosa nincs ott. Rögtön felköltötte unokáját, és elküldte keresni, megparancsolta neki:

– Bárhol legyen is, megtaláld, különben a fejedet veszem!

Makszim szaladgál-krcrcsgél a parton, hogy hol várja Prosa a hajót, de sehol sem találja. Mindenfelé keresi, végül megint kiszalad a partra, látja, hogy jön a hajó, a partról nem messze. Elbújik Makszim, s nézi, nem látja-e Prosát. A hajó a parthoz közelit, zene szól rajta, az egész erdőben hallatszik. Hirtelen meglátja Makszim, hogy a fűből felemelkedik Prosa, és integet. A hajóról észrevették őt, mind örülnek, Júlja örömeiben majdnem a vízbe ugrott. Makszim Prosa mögé lopódzott, és belesúrta a tűt. Prosa mélyen elaludt, clvágódott a fűben, mint egy halott, Makszim elbújt. A vendégek leszálltak a hajóról, Júlja nagy örömmel szalad, szinte elesik a rohanásban, de mikor odaér Prosához, és látja, hogy kedvese ismét alszik, keserves hangon felzokog, siratni kezdi. Doktorok jöttek oda, megnézték, megvizsgálták Prosát, de semmit sem tudtak tenni. Visszavitték Júlját a hajóra, maguk is felszálltak, s mind csak azon gondolkoztak: „Miért, mitől van ez így?”

A hajó elment. Prosa ott maradt. Előszaladt Makszim, kihúzta a tűt. Prosa felébred, látja: a hajó még közel van. Szalad utána, kiabál, integet – hiába: nagy bánatukban se nem látnak, se nem hallanak a hajón. Prosa észrevesz egy csónakot a parton. Beszáll és evez a gőzhajó után. Megy utána, reggelre egy kikötőbe ér, ahol a gőzhajók meg szoktak állni. Itt megállt. Bemegy a házba, enni-inni kér, s kérdezi, nem járt-e itt egy gőzhajó, melyen egy fejedelem utazott.

– De megálltak itt, ettek-ittak, nemrégén szedtük le az asztalt utánuk.

Megörült Prosa, gyorsan evett-ivott, s ismét folytatta útját a hajó után. Sokáig evezett, újra egy kikötőhöz ért, ahol a gőzhajók meg szoktak állni. Megkérdezte:

– Megállt-e itt egy hajó, amelyen egy fejedelem utazott?

– Meg bizony. Itt ettek-ittak, éppen hogy leszedtük utánuk az asztalokat. Az imént indultak tovább.

Megörült Prosa, gyorsan evett-ivott, s folytatta útját a hajó után. Reggelre ismét egy kikötőhöz ért, ahol a gőzhajók meg szoktak állni. Megállt, bement a házba, enni-inni kért, s megkérdezte:

– Megállt-e itt egy hajó, amelyen egy fejedelem utazott?

– Meg bizony. Még le sem tudtuk szedni utánuk az asztalt. Ott áll a hajó, amin jöttek.

Prosa kérdi:

– Hát ők maguk hová mentek?

– Ők, jó legény, a tűzhegy túloldalára szálltak sason, nem tudsz utánuk menni, utol nem érheted őket. Csak egy vénséges vén sasuk maradt itt. Az is csak azért, mert gyenge, nem tud átrepülni a túloldalra. Egy emberük maradt vele, aki eteti.

Prosa rögtön hívatta azt az embert, mindent elmondott neki, hogy ki ő, és miért akar a fejedelemhez menni. A sas gondozója akkor rögtön odaadta neki a madarat.

Megörült Prosa, evett-ivott, s utazása előtt csináltatott egy buzogányt, erejéhez mértet. Felült a sasra, és elindult a tűzhegyen túlra.

Már majdnem átértek a tűzhegyen, amikor Prosa hátranézett, és látta, hogy valami fekete úszik utánuk a levegőben, lángnyelvek lövellnek belőle. Kérde Prosa a sastól:

– Mi repül utánunk?

A sas emberi szóval válaszolt:

– Maga a fő-fő gonosz. Megéget minket, és egy falásra lenyel.

– Siess, sas barátom, már nincs sok hátra.

– Így is teljes erőmből repülök.

Épp hogy kimondta ezt a sas, utolérte őket a gonosz. Egy tizenkét fejű kígyó volt, minden pofája tátva, ömlött belőlük a tűz. A gonosz Prosa mellett repült már, a sas megijed, reszket. Megszólal a gonosz:

– Nos, magad mászol be a számba, vagy megküzdünk? Így is, úgy is felfalak: elraboltad a feleségemet, Júlját. Neked úgyis mindegy, nem láthatod őt, az enyém lesz.

Prosa megmérgeződött, s így vágott vissza:

– Sokfelé repültél, sok embert megettél, de velem meggyűlik a bajod! Júlja az enyém lesz, te látni se fogod többé.

A gonosz Prosára vetette magát. Prosa elővette buzogányát, és ütni kezdte a gonosz fejeit. Közben átjutottak a tűzhegyen, s a sast is kezdte elhagyni az ereje. Prosa így szólt a sashoz:

– Ereszkedj a földre, megölöm a gonoszt, a föld alá verem.

Még mérgeesebb lett erre a gonosz, magánkívül ordít:

– Lenyellek, mint egy legyet!

Ismét Prosára vetette magát. Prosának sikerült a földre ereszkednie, rögtön küzdeni kezdtek. Egy csapással levágta Prosa a

gonosz hat fejét. A gonosz felkiált:

– Pihenjünk meg!

Prosa felel neki:

– Lesz még időd a pihenésre. Ha levágtam a fejeidet, éjjel-nappal pihenhetsz!

Még egyet csapott Prosa a buzogányával – három fejet leszakított a gonoszról. Még egyet csapott – leszakította a maradék három fejét, és szétlapította a földön, mint egy lepényt.

– Most pihenj csak, én pedig megyek Júljához.

A folyóhoz ment Prosa, megmosakodott, felült a sasra, s a városba repültek, ahol Júlja lakott. Szerencsésen megérkeztek. Prosa megkérdezte, hol lakik a fejedelem, elment a palotához, de nem engedték be. Akkor azt mondta:

– Mondjátok a fejedelemnek, hogy a lánya megmentője van itt.

Nem kellett sokáig várnia az ajtónál, az egyik fejedelmi rokon jött ki, s szinte a karján vitte be a hatalmas legényt a palotába. Mikor Prosa bement a nagyterembe, a fejedelem alig hitt a szemének:

„Valóban Prosa ez, vagy valami csoda?” Hívatta asszonyát, összehívta az udvart. Mind megismerték őt, ölelgetik, csókolgatják.

Bement Prosa Júlja szobájába, egymásra néztek, megölelték, megcsókolták egymást, sokáig sírtak örömben. Prosa elmesélte útját, de hogy miért aludt, azt máig sem tudja.

A harmadik napon Prosa Júljával s fejedelmi kísérettel elment az anyjáért. Amint meghozták az anyját, nagy lakodalmat tartottak. Két hónapig ettek-ittak, táncoltak. A lakodalom után pedig a fejedelem átadta a hatalmat Prosának.

Még egy év sem telt el, három szomszédos fejedelem támadt Prosára. Sereget küldött ellenük, de azt azonnal szétverték. Mérges lett Prosa roppantul, lóra ült, fogta buzogányát, és ötszáz katonát vitt magával. Egy nap alatt szétverte a három fejedelem seregét. Még több fejedelem is megtámadta Prosát. Akkor seregeivel az összes fejedelem ellen indult. Három hét alatt ötven fejedelem hadseregét verte szét. A többi fejedelem akkor könyörögni kezdett neki, hogy ne bántsa őket.

VATUSKA ÉS AZ ERDŐASSZONY

Régen történt. Az egyik erza faluból a legények az erdőbe mentek háncsot húzni. Az erdő közepén, egy szakadék szélén volt egy kis földház kivájva, abban laktak. Sokan voltak, legalább százan. Egész nap húzzák a háncsot, s közben tréfálkoznak. Az egyik azt mondja:

– Ha egy lány is jönne hozzánk, igazán jó lenne.

A többiek erre azt mondják:

– Ha tíz lány jönne hozzánk, az még jobb lenne.

Így éltek a földkunyhóban, s bizony nem búslakodtak. A kunyhó jó volt, kényelmessé tették. Volt jó padlója, ajtaja, amit be lehetett zárni. A kunyhó közepén egy tűzhely, azon krumplit főztek, levest vagy éppen amire szükségük volt.

Egy sötét éjszakán bejött hozzájuk egy lány, szép, magas, nagy mellű. Bejött, kezével az ajtófélfának támaszkodott, és nézte a legényeket. Nézte őket, nézte, aztán elment. Senki se szólt hozzá egy szót sem. A következő éjjel ismét eljött. Néz, és nevet, de beszélni nem beszél. A legények is nevetnek, s hívják, aludjon velük. Ő csak hallgat. Ugyanígy eljött a harmadik éjszaka is.

Volt a legények között egy magas, erős termetű. Szjoma volt a neve. Azt mondja a társainak:

– Barátaim, figyeljetek csak, mit tegyünk. Este kimegyek, az ablak alá állok, és ott hallgatózok. Ha megint eljön, szóljatok nekem ki az ablakon, én majd titokban mögé megyek, s a vállánál fogva belököm a kunyhóba. Ti pedig megfogjátok.

Úgy is tettek. Este a leány ismét eljött, az ajtófélfának támaszkodik, csak néz, és nevet. Olyan szép, hogy szóval el nem mondhatod. Szjoma odament hozzá hátulról, és be akarta lökni a kunyhóba. A lány hirtelen megfordult, elkapta a legényt, a vállára csapta, s elszaladt vele. Erős és nagy volt a lány. Szjoma borzasztó hangon kezdett kiabálni. Mindnyájan megijedtek. Senki se ment ki.

Így lopta el a legényt.

Hat hétig egyre csak hallatszott a kiabálása. Mégse ment senki a keresésére. A legény fiatal volt, nőtlen, talán férjnek rabolta el. Virava így ezt az erős és derék legényt.

Később, néhány év múltán ugyanazon a helyen egy öregember fát vágott. Kivágott egy vastag tölgyfát. Levágott a tölgy tövétől négyrőfnyi hosszúságú darabot, s kezdte kettéhasítani. Készített néhány éket is. Először bevágta a fejszét, majd a hasítékba bedugott egy éket, s elkezdte ütni. A fa, amibe az éket verte befelé, volt vagy egy púd súlyú: erős volt az öreg. Azért nem is félt ilyen helyre jönni. Tízszer rávágott az ékre, a hadasék nagyobb lett, a fejsze meglazult, majd kiesett. Az öreg azt mondja magában: „Kicsit megpihenhetsz, rágyújthatsz, aztán majd széthasítod a tölgyet.” Leült, s rágyújtott. Pihenés után fogta a fát, négyszer-ötször rávágott az ékre, a rés szélesebb és szélesebb lett. Akkor hátulról megszólalt egy női hang.

– Jó napot, apóka!

– Ugyanazt neked is! – felelte az öreg.

Körülnézett. Mögötte állt egy magas, szép leány, a Viravák mind nagyok.

Ez a leány azt mondja neki:

– Mit csinálsz, apóka?

– Orgonán játszom – feleli az öreg.

– Apóka – mondja a leány. – Taníts meg engem is játszani!

– Gyere közelebb, megtanítlak! – felel neki az öreg.

– Hogyan tanítsz meg? – kérdezte a leány, miután közelebb ment.

Az öreg azt felelte:

– Azt én tudom, hogyan. Gyere ide, és dugd ide be a kezed!

– Hova?

– Ebbe a résbe. Dugd be mindkét kezed, akkor megtanulsz!

A leány odament, mindkét kezét bedugta a résbe. Az öreg óvatosan kezdte az éket kifelé piszkálni. Hajlítgatja mindkét oldalra, s az ék jön kifelé.

Felkiált a lány:

– Jaj, apóka, nagyon szorít!

– Várj csak, mindjárt megtanulsz!

Az öreg kihúzta az egyik éket, elkezdte a másikat húzni kifelé. A rés egyre szűkül. A lány azt mondja:

– Jaj, borzasztóan szorít! Jaj, apóka, borzasztóan!

Aztán elkezdett kiabálni. Az öreg pedig csak mondja a magáét:

– Nem olyan nagyon fáj, nem olyan nagyon. Várj csak, megtanulsz orgonán játszani.

Az öreg mozgatja, húzogatja az éket, s az, zsupsz! kijött. A lány keze bennszorult. Amint a lány felüvöltött, az egész erdő zúgni kezdett, mintha száz tehén bögne.

Az öreg így gondolkozik: „No lám, messzire így nem mész.” A lány rángatja erre, rángatja arra a kezét, nem megy. A fa már csupa vér, úgy rángatja, hogy el se lehet mondani. Akkor elkezd sírni: „Jaj, anyácskám, táplálóm.” Az öreg pedig fogta a fejszójét, és uzsgyi, a nyakába szedte a lábát. Elszaladt tőle, hiszen ki tudhatja, mi történik itt.

Az öreg nem messze szaladt onnan. Talált egy magas fenyőfát. Felmászott annak a tetejébe, egészen a csúcsába. Onnan jól látja, hogy mi történik. A lány egyre sír, kiabál valakinek.

Az öreg jól látja a fa tetejéről, hogy a lányhoz Viravák közelednek. Sokan vannak. Odamennek a lányhoz, s elkezdik a kezét húzni. Ide-oda forgatják a tölgyet, de csak nem ereszti a kezét. Sehogy sem tudják kiszabadítani. Jól megfogta őt az öreg! Akárhogy próbálkoznak a Viravák, nem tudják kihúzni a kezét. Végül mérgesek lesznek. Úgy rángatják a lányt, hogy a keze leszakad, s ott marad a részben.

A lány elvesztette az eszméletét. Ahogy leszakadt a keze, mindnyájan jajgatni kezdtek. Nagy siratozással mentek haza. Olyan nagy zajt csaptak, hogy semmit sem lehetett hallani.

Az öregnél volt egy puska. A Viravák közé lőtt. Egyet megölt. A többiek megfogták azt is, és elmentek.

Akkor várt egy kicsit az öreg – nem történt semmi. Majd lemászott a fáról, fogta a fegyverét, s követte a nyomukat. Ment, mendegélt az öreg, ment vagy két mérföldet. Egy nagy folyóhoz ért. Leereszkedett a partjára, látja, egy nagy barlang van ott. Hallgatózni kezdett. Sehol semmi nem hallatszik. Fogta a fegyverét, s belőtt a barlangba. Kicsit hallgatózott, megint nem hallatszik semmi. Vár, vár az Öreg, azt mondja: „Akármi történik is, bemegyek a barlangba.”

Bizony nem volt félős az öreg. A barlang a Viravák háza volt. Más nem mert volna bemenni.

Bement a barlangba. Látja, van ott egy nagy ház. Még jobban megnézi – benn a padon tűz ég, s a leszakadt kezű lány fekszik ott eszméletlenül. Az öreg óvatosan közelebb ment. Látja, hogy a lány mellett egy másik lány áll, és őrzi. A lány azt mondja az öregnek:

– Jaj, apóka, jaj, apóka, hát honnét kerültél ide?

Az öreg így felel:

– Hát így és így, hogy megnézzetek benneteket. Te miért állsz itt egymagad? – kérdezte a lányt.

– Az egyik Viravát valaki fegyverrel lelőtte, a többiek temetni mentek őt. Apóka – kezdett könnyörögni a lány az öregnek –, menj el innen gyorsan! Mindjárt visszajönnek, mérgükben rögtön széttépnek téged.

Az öreg megkérdezte a lányt:

– Te, lányom, hogyan kerültél ide?

A lány így felelt:

– Engem, apóka, a Viravák elcseréltek kiskoromban.

A lány úgy tizenöt éves lehetett.

– No lám! – csodálkozott az öreg.

A lány kérni kezdte az öreget.

– Apóka, vigyél magaddal. Itt csak elvesz az egész életem.

Menjünk gyorsan, ha visszajönnek, széttépnek minket.

Azt kérdezi az öreg:

– Van-e kincsük valahol?

– Sok aranyuk van, apóka.

– Gyere, mutasd meg, hogy hol van! – mondja az öreg.

A lány kiment az öreggel a pitvarba. Volt ott egy kis kamra. A lány kinyitotta, s a kamrában volt egy láda. Kinyitotta, tele volt arannyal. Az öreg megtöltötte vele bő kaftánját. A lány teletömte szoknyája hajtását, és azt mondta:

– Apóka, gyere, siessünk! Megjönnek, széttépnek minket.

Máris jöhetnek.

Gyorsan kimentek a barlangból, s szaladni kezdtek. Megjöttek a Viravák, a lány nincs sehol. Megnézik, hát az aranyból rengeteg hiányzik. Akkor utánuk vetik magukat, jaj, hogy a föld nyelte volna el őket! Amerre szaladnak, az egész erdőt letarolják. Az öreg a lánnyal csak egyre szalad, egyre szalad. Azt mondja a lány az öregnek:

– Apóka, a Viravák mögöttünk vannak, mindjárt utolérnek.

Az öreg azt feleli:

– Csak ne félj, kismadárkám. Tudom, mit kell tenni.

A lány ismét azt mondja:

– Jaj, apóka, közel vannak. Mindjárt megfognak!

Az öreg nézi... igaz, majdhogy meg nem fogták őket. Megálltak. Az öreg tüzet gyújt maguk köré. A tűz közepén állnak. A Viravák látják az öreget és a lányt, s elkezdik a tüzet oltani. Oltják, oltják, de el nem olthatják. Nem tudják megfogni az öreget s a lányt. Iregnek-forognak a tűz körül, majd visszafordulnak.

Amint azok elmentek, az öreg a lánnyal kijött a tűz közepéből, s ismét szaladni kezdtek hazafelé. Már majdnem elérték a legelőjüket. A falu is közel van. Majdnem megérkeznek. Szaladnak, szaladnak, a lány ismét megszólal:

– Apóka, ismét üldöznek minket. Nagyon közel vannak.

Mindjárt megfognak!

Az öreg feleli:

– Ne félj, lányom, hadd jöjjenek!

Az öreg tüzet csinál maguk köré. Eszes volt az öreg, nem adta a fejét egykönnyen a Viraváknak! A Viravák odaszaladtak, megint oltják, oltják a tüzet, csak nem oltják el. Visszamentek megint. Az öreg azt mondta:

– Most, kismadárkám, gyere, semmitől se félj! Nincs messze a házunk.

A falu már csak néhány ugrásnyira volt. Nyugodtan, sietség nélkül mentek haza.

Ezt az öreget Vatuskának hívták. A lányt hazavitte a háziba, és megkérdezte a feleségét:

– Matrja asszony, nem emlékszel, kinek a lányát cserélték el?

Tizenöt esztendeje is elmúlt már annak.

Mattja asszony gondolkozik egy kicsit, majd azt mondja:

– Azt hiszem, Federenka Filjának cserélték el a gyerekét.

Lánya született, s helyébe egy fiút tettek oda. Olyan nagy fejű volt a fiú.

Vatuska elment a lány apjához, Federenka Filjához, s megkérdezte az asszonyát:

– Neked, Marka asszony, kicserélték a gyerekedet?

Az asszony azt feleli:

– Bizony, Vatuska apó, kicserélték. Régen. A nagyfejűnket nem láttad? Azt tették a helyébe. Tavaly temettük.

Vatuska azt mondja:

– Megtaláltam a lányodat!

Az asszony izgalomba jön, s kérdezi:

– Hol találtad meg, Vatuska atya?

– A Viraváknál – mondja –, ott találtam meg.

– És hogy mentél oda, Vatuska atya?

Az öreg akkor mindent elmesélt, ahogy történt, hogy miképp szabadította ki a lányt. Filja asszonya könnyörögve kérdezte:

– Hol van hát a lányom?

Vatuska atya mondja:

– Nálunk. Gyertek, nézzétek meg!

Filja atya a feleségével sietve elment Vatuskáékhoz.

Bemenvén látják, hogy a lány az ablak alatt ül, egészen fekete, a haja hosszú. Mosdatlan, kócos. Filja atya asszonya így szól hozzá:

– Ó, lányom, szivecském! Hát hová is tűntél el? Elcseréltek téged mellőlem. Helyedbe egy nagy fejű fiút tettek. Tizennégy évig neveltük őt, s tavaly eltemettük. Hogy a föld nyelte volna el!

– Jaj, anyácskám, hát ez meg micsoda? – kérdezi a lány.

Az anyja azt mondja:

– Így bizony, lányom. Téged kicseréltek. Nézd csak – ez itt az apád, és én vagyok az anyád. Gyere haza velünk, megfürdetünk, felöltöztetünk.

A lány azt feleli:

– Ha Vatuska apókám mondja, akkor veletek megyek, ha nem mondja, akkor nem megyek veletek. Nekem bizony Vatuska apó az apám. Ő mentett ki a Viravák kezéből.

Filja atya asszonya azt mondja:

– Vatuska atya, mondd neki, hogy jöjjön velünk. Add nekünk a lányunkat!

Vatuska atyának nem volt gyereke. Azt mondja nekik:

– Nem tudom, hogy megy-e, kérdezzétek őt magát.

A lánynak nem volt neve. Filja atya a feleségével ismét kérlelni kezdték:

– Menjünk, lányom. A mi gyerekünk vagy. Gyere, megfürdetünk, felöltöztetünk, csizmát, kendőt csinálunk, ruhát, bundát varrunk neked.

Vatuska atya hallgat, hallgat, majd ő is megszólal:

– Menjél, lányom, ha hív apád s anyád! Az ő lányuk vagy.

A lány nem megy maga, fél. Azt hiszi, ha kimegy, megfogják a Viravák. Azt mondja Vatuskának:

– Gyere, Vatuska apó, kísérij el, veled nem félek.

Vatuska atya elkíséri őket Filjáék házáig, de a lány nem akar ott maradni. Vatuska atya azt mondja:

– Madárkám, neked itt kell laknod. Ez itt az apád, s ez az anyád, ők fognak táplálni-ncvelni téged.

Sötétedni kezdett. A lány fél, azt mondja:

– Nem maradok itt, ha te elmész, én is veled megyek.

– Maradok, maradok – mondta akkor Vatuska atya.

Lefektették akkor a lányt az ágyba, rögtön elaludt. Vatuska atya hazament. Reggel felkelt a lány, látja – Vatuska apója nincs ott.

Megkérdezi:

– Hol van Vatuska apókám?

– Hazament – mondják –, mogyorót hoz neked hamarosan.

A lány megörült. Filja atya felesége maga készített csizmát a lánynak. Bevitték, odaadták neki, és mondják:

– Nézd, Vatuska atya csizmát küldött neked.

Felvette, kicsit járkált benne, s azt mondja:

– Ó, anyácskám, nagyon jó!

Azután hoztak be neki ruhát, pulajt, pártát s ékszereket is. Mind ráadták. Igazi lány lett belőle: szép, csak piszkos. Azt mondja az anyja:

– Eredj, lányom, először mosakodjál, fürödjél meg, akkor még szebb leszel!

Befűtötték a fürdőt, jól megmosdatták tetőtől talpig, befonták a haját. Fülébe fülbevalót tettek, a nyakába nyakláncokat. Nagyon szép lett a lány. A Virjanja nevet adták neki, s attól fogva ő is elfogadta apját s anyját.

Három év elteltével kérők kezdtek járni hozzá. Férjhez is adták egy derék ifjúhoz. Vatuska atya is ott volt a lakodalomban, mintha

csak apja lett volna. Jól élt aztán a férjével, sok gyerekük is született, mindegyik szép, mint anyja és apja.

AZ EZÜSTFOGÚ LEÁNY

Élt, éldegélt apó-anyó kettesben. Nem volt se gyermekük, se senkijük. Elment apó az erdőt járni. Három évig volt oda, akkor indult hazafelé.

Ment, mendegélt, egyszer csak megszomjazott. Nézi, hát víz folyik előtte. Lehajolt, hogy igyék belőle. De Vegyava megfogta a szakállát, s nem ereszti. Apó elkezdi neki könyörögni:

– Aki megfogott engem, engedjen el, van otthon egy hétéves csődöröm, neki adom!

Vegyava azt feleli:

– Nem kell a csődöröd. Ígérd azt, amiről nem tudsz, s elengedlek!

Apó ismét azt mondja:

– Van otthon hét teli magtáram, bármelyiket neked adom, engedj el!

Vegyava azt feleli:

– Nem kell a magtárad! Ígérd, amiről nem tudsz, s elengedlek!
– Hét patakon hét vízimalom van, bármelyik malmot neked adom, engedj el!

– Nem kell a vízimalmod! Ígérd, amiről nem tudsz, s elengedlek!

Vegyava csak nem engedi el – apó nem tehetett mást, azt mondja:

– Legyen hit a tiéd az, amiről nem tudok.

Akkor Vegyava elengedte őt.

Apó hazaérkezett. Amint a kapuhoz ért, kijön elé egy hároméves leányka, a nyakába kapaszkodik, s azt mondja:

– Jaj, apám, mennyire vártalak már!

Az apja azt mondja:

– Jaj, lányom, ne örvendj annyira nekem: nem tudtam rólad, és Vegyavának Ígéretelek.

No, nem volt mit tenni. Búsultak, búsultak, de elkezdtek élni. Éltek, éldegéltek, egyszer érkezett a leány indulási ideje. A leány egyik első foga ezüst volt. Ezt az ezüstoffogát bevonta viasszal, aztán elindult. Apja adott neki egy fenőkövet, anyja pedig egy fésűt és egy orsót. Ment, mendegélt Ezüstoffog, egyszer csak vénemberekkel

találkozik szembe, akiknek foga mint a gyújtófa, szemük mint a csészealj. A vénemberek kérdezik a leánytól:

– Nem láttad az úton az ezüsfogú leányt?

– Nem, apókáim, nem láttam – mondta Ezüsfog, és elment mellettük.

Ment, mendegélt tovább, most meg csúf vénasszonyokkal találkozott szembe. Ezek is megkérdezték Ezüsfogat:

– Lányka, lányka, nem láttad az úton az ezüsfogú leányt?

– Nem, anyókáim, nem láttam – mondta Ezüsfog, és rájuk nevetett. De nevetés közben leesett a viasz az ezüsfogáról. A vénasszonyok meglátták az ezüsfogat, és elkezdtek a vénembereknek kiabálni:

– Atyák, atyák, gyertek gyorsan ide. Itt az ezüsfogú leány!

Ezüsfog közben gyorsan elszaladt mellettük. A vénemberek-vénasszonyok utánaeredtek.

Hátranézett Ezüsfog, a vének majdnem utolérték – hátradobja juharfa fésűjét. Hát abból olyan sűrű juharerdő keletkezett, hogy azon át nem lehet menni, ő maga meg szaladt tovább. A vénemberek, vénasszonyok elkezdtek rágni az erdőt. Rágták, rágták – az összes fát elrágták, s rögtön Ezüsfog után vetették magukat.

Ezüsfog hátranéz – ismét majdnem utolérték. Hátradobta a fenőkövet, olyan magas és meredek hegy keletkezett belőle, hogy a madár sem repülhet át rajta. A vénemberek és vénasszonyok kezdtek a hegyen keresztülmászni. Másztak, másztak, valahogy csak átmásztak rajta, s tovább üldözték Ezüsfogat. Ezüsfog elhajította az orsót, s egy óriási fa lett belőle. Felmászott annak a tetejére. A vénemberek, vénasszonyok a fa alá értek, elkezdtek rágni. Ezüsfog felkiáltott:

– Néném, néném, nénécském! Eressz le egy fonalkát, s húzz fel az égbe!

A nénje visszakiált neki:

– Mindjárt, húgocskám, mindjárt. Felszántom a földet, és elvetem a kendert!

A vénemberek, vénasszonyok sietnek, rágják a fa kérgét, ínnyüket felsebezték, csurog a vérük. Ezüsfog ismét felkiáltott:

– Néném, néném, nénécském! Eressz le egy fonalkát!

A nénje azt feleli:

– Mindjárt, mindjárt, húgocskám! Kihúzom a kendert!
A vénemberek, vénasszonyok pedig sietnek – rágnak. Már csak egy nyak vastagságú a fa.
Ezüstfog ismét felkiált:
– Néném, néném, nénécském! Eressz le egy fonálkát, a fa már csak egy nyak vastagságú!
A nénje feleli:
– Mindjárt, mindjárt, húgocskám, áztatom a kendert!
A fa törzse már csak karnyi vastag. Ezüstfog ismét felkiált:
– Néném, néném, nénécském! Eressz le egy fonálkát, a fa már csak karnyi vastag!
A nénje feleli:
– Mindjárt, mindjárt, húgocskám, töröm a kendert.
A vénemberek, vénasszonyok sietnek, rágnak. A fa már csak ujjnyi vastag. Imbolyog borzasztóan.
Ezüstfog újra kiált. A nénje feleli:
– Mindjárt, mindjárt, húgocskám, fonom a fonalat.
A fa törzse már csak fonálnyi vastag, mindjárt ledől.
Ezüstfog ismét kiáltott a nénjének. A nénje leeresztett egy fonálvéget, Ezüstfog belekapaszkodott, s felmászott rajta. S amint a fonál végét megfogta, a fa eldőlt. A vénemberek, vénasszonyok örülnek, szaladnak a fa koronájához – Ezüstfog nincs ott. Nagyon mérgesek lettek, mérgükben egymást kezdték rágni.
Ezüstfog felment a nénjéhez. A nénje megetette-megitatta, majd azt mondta neki:
– Eljönni csak eljöttél, húgocskám, de hová rejtselek? Férjem, a medve megesz téged, ha hazajön.
Szemétté változtatta hűgát, és a szemét közé rejtette. Hazajött a férje, s azt mondta:
– Pfuj, emberszagot érzek.
A néne így válaszolt:
– Merre nem járkálsz, miféle szagot össze nem szedsz, te magad bűzlesz emberektől.
A férje azt mondta:
– Szemétre éheztem meg!
A néne így válaszolt:
– Egyél, de az egészszet ne edd meg!

A férje akkor elkezdte enni a szemetet. Evett, evett, de az egészséget nem ette meg. A maradék közt volt Ezüsfog is. Másnap a medve ismét a dolgára ment.

Ezüsfog kijött a szemét közül. Nénje megetette-megitatta. Nézik – ismét jön a férje. A nénje parázssá változtatta Ezüsfogat, és a parázs közé rejtette. Jön a férje, s mondja:

– Pfuj, emberszagot érzek!

A néne ezt felelte:

– Merre nem jársz, miféle szagokat össze nem szedsz – te magad bűzlcsz emberektől!

A férje azt mondta:

– Parázssra éheztem meg!

A néne így válaszolt:

– Egyél, de az egészséget ne edd meg!

Elkezdte enni a medve a parázssat. Evett, evett, de az egészséget nem ette meg. A maradék közt volt Ezüsfog is. A harmadik nap a nénje a saját ládájába rejtette Ezüsfogat. Hazajött a férje, s azt mondta:

– A ládára éheztem meg!

A néne azt válaszolta:

– Most még megennéd az utolsó ládám is! Inkább vidd el az apám udvarába. De jól vigyázz, útközben meg ne nézd, mi van benne, mert figyellek!

A medve a vállára vette a ládát, és elindult. Viszi, viszi, közben gondolja magában: „Milyen nehéz, megnézem, mi van benne.” De ahogy nyitná a ládát, Ezüsfog kikiabál onnan:

– Látlak, látlak, ki ne nyisd!

A medve azt mondja magában: „Lát engem, messzebb megyek.” Hátára veszi a ládát, és ismét vinni kezdi. Miután cipelte egy darabig, újra csak ki akarja nyitni. De Ezüsfog megint kikiabál a ládából:

– Látlak, látlak, ki ne nyisd!

Így a medve elvitte a ládát Ezüsfog apja udvarába. Letette az udvar közepére, és visszament. Kijött Ezüsfog apja, kinyitotta a ládát – onnan kiugrott Ezüsfog.

A FARKASSÁ VÁLTOZOTT LEÁNY

Volt két fivér s egy húguk. Az egyik fivér nős volt, a másik nem. A lány sem volt férjnél. A házas fivér a nőtlent elkergette, a húgát is elkergette. Nem volt hová menniük. Bementek egy fürdőházba.

A legény a fegyverével az erdőbe ment, s a lány egyedül maradt a fürdőházban. A legény talált az erdőben egy házat, az tele volt gonosz szellemekkel. A legény fogott egy fatörzset, azzal a gonoszra csapott, s mind megölte őket. Megölte őket, s a javaikat bevitte a fürdőházba. A lány a legénnyel szépen feldíszítette a fürdőházat.

A legény elmegy a bátyjához, s azt mondja: „Gyere, bátyám, vendégségbe!” De a felesége azt mondja: „Ne menj a fürdőházba, kormos leszel!”

De ő elment, ment, s bement a fürdőházba. Az igen szépen fel van díszítve, s ő csodálkozik.

„No, hát éljünk együtt!”, mondja az öccse. „Nem akarok.” A fivére nem akart velük együtt élni. A bátyjukat tehát megvendégelték, s aztán az elment.

Ismét vadászni ment fegyverével a legény. Ment, s talált valamiféle házat: a ház jó volt, szépen volt díszítve. Akkor ismét hazament. „Gyere, húgom – mondja –, lakjunk ott.” A húga vele ment. Mentek, s ismét a kezébe vett egy fatörzset. Ismét megölte az összes gonosz szellemet. De egy gonoszt nem tudott megölni.

A húgát ismét otthon hagyta, ő maga ismét kiment a fegyverével vadászni. S akkor jött a gonosz. Bement a lányhoz, s mondja: „Tettesd magad betegnek, s ha a bátyád jön, mondd neki: Nagyon szeretnék egy fekete farkas tejéből inni.”

Megjött a bátyja, s a húga mondja: „Bátyám, fáj a fejem, fekete farkas tejéből szeretnék inni.” Addigra a gonosz ismét elbújt.

A bátyja azt mondja: „Hozok neked fekete farkas tejét.” Ment, és hozott tejet. A lány megitta, és farkassá változott.

MEDVEFIA-HŐS

Egyszer a pópáné mogyorót szedett az erdőben, s beesett a medve barlangjába. A medve nem volt otthon. Megjön a medve, és látja, asszony van a barlangjában. Erre visszafordul, hoz egy vastag fatörzset, azzal eltorlaszolja a kijáratot. Aztán visszamegy az erdőbe, kaptárakat tör össze, hánccsedénybe gyűjti belőle a mézet, s az asszonynak viszi.

Így etette az asszonyt egy fél éven át, s az egy fél év múlva teherbe esett. Aztán eljött a szülés ideje is. Egy fiút szült, s elnevezte őt Medvefia-hősnek.

Nő a hős nem is naponként, hanem óránként. Eltelt egy fél év, s kérdezi az anyjától:

- Anyám, miért lakunk a föld alatt?
- Ó, fiam, elrabolt minket a medve, a te igazi apád a pópa.
- Gyere, anyám, menjünk innen!
- Ej, fiam, nem tudunk mi innen kimenni: a medve egy csomó gerendát támasztott a kijáratához.

– Várj, anyám, megpróbáljuk – s épp hogy csak hozzáért Medvefia-hős a gerendákhoz, azok széthullottak. Kimentek a barlangból, s ki a mezőre.

Hazamegy a medve, látja: nincs se asszony, se a fia, ordítva veti magát utánuk. Meghallja az asszony az üldözőt, s mondja a fiának:

- Jaj, fiam, most felfal bennünket!
- Várj, anyám, fogok egy tölgyfa husángot, s megvédek magunkat.

Kihúzott gyökerestől egy tölgyfát, megragadta a koronájánál, s a medve homlokába vágta. Megölte a medvét.

Mennek haza. Bekiabálnak a pópának:

- Hozzál nekünk ruhát!

A pópa meghallotta, megismerte a felesége hangját. Levetette a saját ruháját, s odadobta nekik, ők meg felöltöztek, és bementek a házba. A pópa odament hozzájuk, és üdvözölte a fiút is.

- No, fiam, holnap megyünk csépelni.
- Csépelni nem megyek, de csináltass nekem egy hét púd súlyú nehéz vasrudat!

Elment a pópa, meghozta a vasrudat. S a fiú a magasba dobta, fel, egészen a felhőig. A pópa azt mondta:

– No, fiam, te nem leszel a táplálóm.

Medvefia-hős elindult. Ment csak az orra után, talált két társat, azok is erős hősök. Együtt mentek tovább. Mentek, mendegéltek, odaértek egy helyre, ahonnan a hétfejű sárkány szokott kijönni. Itt letelepedtek, tölgyfa házat építettek.

A sárkány naponta egy embert követelt, hogy megegye. Akkor azt mondja Medvefia-hős:

– Barátaim! Megyek, és megküzdök a sárkánnyal.

Az asztalra tett egy üres kupát, és beleszórta a kését.

– No – azt mondja –, ne feledkezzetek meg rólam! A küzdelem éjszakáján ne aludjatok, ügyeljete az üres kupára. Ha megtelik vérrel, és eldől benne a kés, öntsétek ki belőle a vért, s állítsátok ismét az asztalra!

A hídhoz ment, s elrejtőzött alatta. Éjfélkor arra lovagol a tizenkét fejű sárkány. Már messziről hallani a közeledtét. Odaér a sárkány a hídhoz, megáll a lova. Kérdi tőle a sárkány:

– Mért álltái meg, lovacskám? Nincs nekem ellenfelem. Csak egy hős állhat ki velem, a Medvefia-hős, de erre még a csontjait sem hozzák a varjak-szarkák.

– Ne dicsekedj, tizenkét fejű sárkány: akitől tartasz, itt is van.

– Ha itt van, hát jöjjön elő, küzdjünk meg!

Elkezdenek küzdeni. Küzdenek, küzdenek, Medvefia-hős levágja a sárkány hat fejét, még hat maradt. A sárkány kezdi szorongatni Medvefia-hőst. A barátai azalatt meg elaludtak. A kupa megtelt vérrel, a kés kifordult belőle. Medvefia-hős akkor leveti a csizmáját, s a házba hajtja, hogy éppen a barátai előtt esik le. Azok felriadnak, kiöntik a kupából a vért, a kupát a régi helyére teszik, s a kést is a fenekébe szúrják. Akkor Medvefia-hős levágta a sárkány megmaradt hat fejét, elásta őket, s kövekkel letakarta. Visszament hőstársaihoz.

– No, barátaim, menjünk, s kérjük meg a vasorrú király lányát nekem feleségül.

Elindultak együtt. Jön velük szembe egy öregember.

– Hová mentek?

– Lánykérőbe a vasorrú királyhoz.
– Á, nem kapjátok meg a lányt. A királynak van két vad medvéje. Amint odaértek, széttép titeket. De én meg tudom szelídíteni őket.
– Akkor gyere velünk!
Mentek tovább. Mentek, mendegéltek, találkoztak egy öregemberrel.
– Hová mentek?
– Lánykérőbe a vasorrú királyhoz.
– Nem jártok sikerrel. Amint odaértek, a király rátok szabadítja tizenkét lányát, hogy megszegyenítsen titeket. De én meg tudom fékezni őket.

– Gyere velünk!
Mentek tovább. Mentek, mendegéltek, találkoztak egy öregemberrel.

– Hová mentek?
– Lánykérőbe a vasorrú királyhoz.
– Hat napja fűteti a vas fürdőházat. Ha ott fürödni akar valaki, le kell előbb hűteni. Ti nem tudjátok lehűteni. Én tudom.

– Gyere te is velünk!
Együtt mentek tovább. Odaértek a vasorrú király kapujához. Előszalad a két vad medve, s egyenest nekik. Előlép akkor az öreg, aki dicsekedett, hogy legyőzi őket, elkapja a medvék fülét, és oldalra hajítja őket. Mennek tovább, odaérnek az ajtóhoz. Kiszaladnak a király lányai, elkezdik szidni, rágalmazni a kérőket, a vőlegényt, sehogy se lehet lecsendesíteni őket. Akkor előlépett az öreg, aki dicsekedett, hogy elbír velük, felemelte hosszú ingét egészen az övéig, s a király megszegyenített lányai abbahagyták a szitkozódást, s elszaladtak. A lánykérők bementek a házba. A vasorrú király kedvesen fogadta őket, és azt mondta:

– No, lánykérők, fürödjetek meg a fürdőházban. Ha meg tudtok fürödni a fürdőházamban, odaadom nektek a lányom, ha nem tudtok, fejeteket veszem.

Mentek a fürdőházba fürödni. De hat lépésre a fürdőtől már olyan hőség volt, hogy nem lehetett továbbmenni. Akkor előlépett az öreg, aki dicsekedett, hogy le tudja hűteni, ráújt, és a fürdőház úgy lehűlt, hogy jégcsapok jelentek meg rajta.

Medvefia-hős kiált a királynak:

– Hát nálatok miért ilyen hideg a fürdőház?

A király azt feleli:

– No, kérő, én ügyes voltam, de te is derék vagy.

És hozzáadta lányát Medvefia-hőshöz.

A KÉT BARÁT

Élt egy faluban egy szegény ember. Nem volt neki sem lova, sem tehene, még udvara sem volt. A feleségével együtt nyáját őrizett, s másoknak dolgozott. Volt egy fiuk, Misa. Felnőtt a fiú, behívták katonának.

Ugyanebben a faluban volt egy másik szegény ember is, kinek szintén volt egy fia, Driga. Misa és Driga egyidősek voltak, egy helyre kerültek a katonaságnál. No, szolgálnak egy hónapot, kettőt, szolgálnak egy évet. Tanulni küldték őket, mindkettőből tiszt lett. Misának lett magasabb a rangja.

Aztán csak véget ért a szolgálat, elengedték őket mint tiszteket.

Elindultak haza. Mentek, mendegéltek gyalog – abban az időben még nem volt vasút. Mennek egy napot, mennek kettőt, mennek egy hetet. Mikor egy kisebb városhoz közeledtek, megszólal Misa:

– Tudod, mit gondoltam, Driga barátom?

– Mit?

– Hát azt. Van-e nekünk harminc rubelünk? Ha van, akkor menjünk el a vásárba, vegyünk lovat s szekeret. Hiszen gyalog sosem érünk haza, a lóra meg otthon is szükségünk lehet, ha pedig eladnánk, újra pénzt kapunk érte.

– Igaz, Misa barátom.

Bementek a városba, vettek lovat, befogták, s elindultak. Mennek, mennek szép lassacskán. Egy faluhoz érkeznek. Esteledett.

– Driga barátom, éjszakázzunk ebben a faluban? Az út ismereden, az idő későre jár, holnap reggel korán felkelünk, s továbbmegyünk.

– Jól van, háljunk itt meg.

– Eredj, Driga barátom, keress valahol alvóhelyet.

Driga elment. Bekopog az egyik házba – nem eresztik be, a másikonál kérdezi – ott sem eresztik be. Kérdezget, kérdezget, az egész falut végigjárja, de senki sem ereszti be őket éjszakára. Visszamegy a barátjához, elmondja neki, elhatározzák, hogy keresnek egy másik falut. Felültek a szekérre, s elindultak lassacskán. Meg kellett volna kérdezniük a másik faluba vezető utat, de kérdezés nélkül indultak el. Mentek, mentek, egy

útkereszteződéshez értek. Ott állt egy oszlop, az oszlopra vésve a következő: „Jobbra mész – egyenesen mész, balra mész – egy kanyart írsz le.”

– No, Driga barátom, hogy menjünk: ha egyenesen megyünk, lehet, hogy egy mocsárba érünk, de lehet, hogy a kanyargós sem jobb.

– Menjünk, Misa barátom, egyenesen – mondja Driga –, az egyenes úton közelebb van. Minél hamarább egy faluba kell érnünk.

Elindultak a barátok az egyenes úton, de annak végét-hosszát nem látják. Már este volt, s egy nagy erdőhöz értek. Látják, hogy az erdő szélén egy kunyhó áll.

– Nézd csak, itt megszállunk – mondja Misa.

– Ez egy fogadó, hajtsd be a lovat gyorsan!

– Nem kellene először megkérdezni?

– Nem kérdezőnk semmit. Az egész faluban csak kérdeztünk és kérdeztünk, és senki nem engedett be. A végén még ide se eresztenek be! Behajtottunk az udvarba és kész. Az udvarról nem fognak kikergetni.

Kinyitották maguk a kapukat, s behajtottak. Az udvaron senki. Kifogták a lovat, enni adtak neki, s maguk bementek a házba.

Bemennek – a ház üres, egy lélek sincs benne. Jobban körülnéznek, hát látják, hogy az asztalon egy koporsó áll.

– No lám, bejöttünk, s mit látsz itt – mondja Driga.

– Minket ez nem zavar, hadd legyen az asztalon, mi felmászunk a kemencepadkára.

Felmásztak a kemencepadkára, s lefeküdtek. Misa feküdt a szélén, Driga meg mögötte. Amint lefeküdtek, Misa rögtön elaludt, s horkolni kezdett. De Driga nem tudott elaludni. Mind azon gondolkozom, hogy micsoda koporsó lehet ez, s vajon ki fekszik benne. Világosodott. Egyszer csak hallja, hogy valami megcsikordul. Majd ismét zaj, csikorgás. Drigának inába szállt a bátorsága.

Megmozdul a koporsó teteje, felemelkedik. Driga felemeli a fejét, s nézi: a koporsóból kiszáll egy öregember, a szélére ül, s mondja:

– Azelőtt egyesével jöttek, és úgy is csak ritkán, most meg egyszerre kettő!

Még jobban megijedt Driga, kezdte Misát költögetni.

– Misa, Misa, kelj fel!

– Mért keltesz fel?

– Nézd csak, a koporsóból egy öregember kelt ki!

Misa felemelte a fejét, s mondja:

– Hadd keljen, minket nem zavar, feküdj le, és aludj!

Másik oldalára fordult Misa, és ismét horkolni kezdett.

Az öregember pedig felkelt, s a kemencéhez ment. Már-már megfogja a kemence szélét, de sehogy sem éri el.

– No, kitalálták, hová kell feküdni – morgott az öreg.

Akkor visszament a koporsóhoz, belefeküdt, s a koporsóval együtt elnyelte őt a föld. Ezután elaludt Driga is. Reggelig aludtak. Reggel fölkeltek, befogták a lovat, s elindultak. Odaértek egy faluhoz, behajtottak. Körbeveszik őket az emberek, kérdezzgetik, merre jöttek. Mikor elmesélték, hogy egyenesen jöttek, nem hittek nekik. De mikor elmondták, hogy az erdőszéli házban szálltak meg, s hogy az éjjel hogyan kelt ki az öregember a koporsóból, s hogyan nyelte el őt a föld koporsóstul, nagyon megörültek az emberek. Egy csomó ennivalót gyűjtöttek Misának és Drigának a faluból, megetették, megittatták őket. Jóllaktak a barátok. A falu öregei kérdezik őket:

– Miért ilyen rossz gebével utaztok? Majd mi adunk jó lovakat nektek.

Hármas fogatot fogtak be nekik, s úgy kísérték őket, mint az urakat.

– No lám, Driga barátom, most úgy utazunk, mint az urak!

Utaznak, utaznak, kezd sötétedni. Egy faluhoz érnek, éjszakai szállást kérnek, de senki nem engedi be őket.

– Ne kérdezősködj, Driga! Gyere, kihajtunk a faluból, megetetjük valahol a lovakat, s meghálunk.

Úgy is tettek. Kimentek a faluból, megláttak egy temetőt, ott magas, kövér fő nőtt. Kifogták a lovakat, megetették őket. Driga lefeküdt a szekér mellé, Misa pedig egy kicsit odébb, éppen a temetőben. Hirtelen megnyílt egy sír éppen Misa mellett, s kijött belőle egy asszony. Körülnézett, s felrepült.

„Ez bizonyára valamiféle boszorkány – gondolja magában Misa –, majd megkérdem, hol járt.”

Odamegy Misa a sírhoz, s belefekszik a koporsóba. Ott fekszik. Eltelt egy kis idő. Egyszer csak hallja, hogy jön vissza az asszony. A

koporsó pedig csukva van.

– Ki feküdt bele a koporsómba?

– Én. Miért? – válaszol neki Misa.

– Szállj ki onnét, az az én helyem.

– Nem, boszorkány, nem megyek ki. Először mondd el, hol jártál! Akkor talán kimegyek.

– Hogyisne! Nem tudhatod, hol jártam!

– Ha nem tudhatom, hol jártál, akkor nem jöhetsz vissza a helyedre.

– Valamilyen királyságban jártam. A király éppen a fiát nősitette. Azért voltam ott, hogy harminc évre elaltassam a királyfit s a királylányt.

– És hogy altattad el őket?

– Ezt neked már nem kell tudnod.

– Ha nem kell tudnom, nem mehetsz vissza a helyedre.

– No, úgy altattam el őket: kieresztettem a vérüket.

– És hogy lehet őket felébreszteni?

– Hogy neked mindent kell tudnod! Ezt nem mondhatom el neked!

– Nem mondd el, akkor nem eresztlek.

– Hát így lehet őket felébreszteni: a vérüket kis zacskókba tettem. A vőlegényét a nagyobbikba, a menyasszonyét a kisebbikbe. A kapu mögé dugtam őket. Ha ezzel a vérrel bekenik a halottak homlokát, mellét és sarkát, felélednek újra.

– Nem csapsz be? Ha becsapsz, úgy vigyázz, megtalálalak téged.

– Nem csaplak be. Ha már elmondtam, mindent elmondtam.

Akkor kiszállt Misa a koporsóból, a boszorkány belement, a koporsó fedele becsapódott, lesüllyedt a sírba, s a sír becsukódott. Hajnalodon. Misa odament Drigához, ettek, befogták a lovakat, s továbbindultak. Misa egy másik útra hajtotta a lovakat. Mondja neki Driga:

– De hiszen nekünk nem arra kell mennünk!

– Egy királyságba kell eljutnunk. Ott elaludt a királyfi meg a felesége, harminc évre aludtak el, fel kell költenünk őket.

– Nem, Misa barátom, oda pedig nem megyek. Ha te oda akarsz menni, vidd a lovakat, s menj, én majd gyalog is hazaérek!

– Eh, Driga, Driga, úgy látszik, hiába szolgáltál ilyen sokáig, elfelejtetted, hogy engedelmeskedned kell a feljebbvalódnak? Alighogy elengedtek, mindet elfelejtettél.

Mit volt mit tennie Drigának, bele kellett egyeznie. Röviden vagy hosszan utaztak, megérkeztek a fővárosba. Abban a városban minden házon fekete lobogó lebeg.

A barátok egyenest a királyi portához hajtottak. Misa gyorsan kiugrott a szekérből, s ázni kezdett a kapu mellett. Talált két kis zacskót, bennük vér. Az egyik zacskó nagyobb, a másik kisebb. Odamennek hozzájuk a király szolgálói, látják, hogy más országbéli katonák vannak ott. Kérdezik őket:

– Honnét vagytok, s mért jöttetek?

– Siess, s jelentsd a királynak – mondja Misa –, hallottam nagy bánatát: hogy a fia s a menyé elaludt. Egy másik országból jöttem, hogy felköltsem őket.

A szolgák nem hittek neki, de mégis mentek, s jelentették a királynak:

– Felsőleges királyom, egy másik országbéli katona jött felségedhez, s azt állítja, hogy ő felkölti a fiad és menyed.

– Vezessétek hozzám, hadd lássam, miféle katona!

Misát a király elé vezették. Kérdi tőle a király:

– Te mondtad, hogy felköltöd a fiam s a menyem?

– Igen, én mondtam. Azért jöttem ide.

A király bement Misával egy terembe. A teremben körben emberek ülnek.

– Kik ezek az emberek? – kérdezi Misa a királytól.

– Orvosok, akik arról tanácskoznak, hogyan lehetne felkölteni a fiam s a menyem.

– Kergesd őket ki innen, s parancsold meg, hogy a városban három napon át halálos csend legyen!

– Ez meglesz! – mondja a király.

Kiküldte a király az orvosokat, s megparancsolta, hogy a városban senki ne kopácsoljon, még csak ne is lovagoljon. Misa magával vitt egy üveg bort, s bement a királyfi hálószobájába. A királyfi már harmadik hónapja alszik. Előveszi Misa a nagyobbik zacskót, bekente vérrel a királyfit, ahol kellett, s az rögtön felébredt. Feláll, de nem tud menni: semmi erő a lábában.

– Miért nem tudok menni, miért vagyok ilyen erőtlen? – kérdezi. Misa semmit sem válaszolt, töltött egy pohár bort a királyfinak, megitta vele, adott neki egy katonai kétszersültet is. Kicsit várt, majd ismét adott neki egy kis bort. A királyfi járni kezdett, Misa akkor kivitte őt a királyhoz, s mondja:

– No, feléledt a fiad!

– Atyám, miért mondja, „feléledt a fiad”?

– Ó, fiam, hiszen te három hónapig aludtál. Ki tudja, mikor ébredtél volna fel, ha ez a katona fel nem kelt.

– Ez nem lehet, ez nem igaz! – mondja a királyfi.

– Menj, és nézd meg a feleségedet, ő még mindig alszik, vele együtt aludtál el!

Bemegy a királyfi, látja: a felesége alszik, mint egy halott.

– Tehát mégis igaz – mondja a királyfi. – No, katona, költsd föl a feleségedet is.

– A feleségedet is fel lehet költetni. Parancsoljátok meg, hogy három napig halálos csönd legyen a városban.

Megparancsolta a király, hogy három napon át halálos csönd legyen az egész városban. Bemegy Misa a királyfi feleségének a hálószobájába, előveszi a kisebbik zacskót, bekeni a királyfi feleségének homlokát, mellét, sarkát háromszor. Felébred a király menyje, s mondja:

– Miért nincs erőm? Valamiért egészen elzsibbadt a lábam.

Misa nem mondott semmit. Töltött neki egy pohárka bort, adott egy kétszersültet, megetette, megitta, s vezetni kezdte őt a szobában. S mikor letelt a három nap, kivezette őt a terembe, s mondja a királyfinak:

– No, most a feleségedet is felébresztettem. Ne féljete, többet nem alszik el!

A király nagy ünnepséget rendezett, enni-inni kezdtek. Mondja Misa:

– Mi csak itt eszünk-iszunk, a barátom pedig a kapunál várakozik. Már hatodik napja, hogy ott hagytam, ott maradt a lovagnál.

Rögtön Drigáért mentek. Megijedt Driga, gondolja: „Biztosan valami bajt csinált Misa, lám, így ér véget az utunk.” Bevezették Drigát a palotába, Misa mellé ültették.

– Gyere, Driga barátom, egyél-igyál, mert így még sose vendégeltek meg minket!

Ettek-ittak, jóllaktak. Véget ért a lakoma. Kérdezi a király Misát:

– No, mondjad, milyen jutalmat kérsz? Ha akarod, fele királyságom a tiéd lehet, vagy kérhetsz pénzt vagy bármit, mindent megadok.

– Nem kell nekem semmi. Nem a pénz miatt jöttem én ide, hanem mert hallottam nagy bánatodról.

– No de legalább vigyél annyit pénzt, amennyire szükségetek van az úton.

– Útravalónak vihetünk, de másra nem kell nekem a pénz.

Megtöltött a király egy egész sapka aranyat, s útnak engedte a barátokat, s azok el is indultak hármas fogatukon. Utaznak egy napot, utaznak kettőt, s a második nap estéjén egy erdőszélre értek. Már egészen besötétedett. Utaznak, utaznak az erdőben, egyszer csak megállnak a lovak, nem mozdulnak.

– Miért álltak meg a lovak? Menj csak, Driga, nézd meg, mi van az úton!

– Bizony, Misa barátom, én nem megyek, menj, és nézd meg magad!

Leszáll Misa a szekérről, nézi: hát az úton keresztben egy halott ember fekszik. Felveszi Misa, odaviszi a szekérhez, s mondja Drigának:

– Nézd, Driga, vigyük el valahová, minek heverjen itt a szerencsétlen. Most, barátom, már hárman vagyunk, ha valaki megtámadna, könnyebben elbánunk vele, mintha csak ketten volnánk. Indítsd el a lovakat!

Elindultak. Mennek, mennek – ismét csak megállnak a lovak.

– Menj, Driga, nézd meg, mi van ott elől!

– Bizony, Misa, én nem megyek, menj magad, s nézd meg!

Leszáll Misa a szekérről, az úton ismét egy halott ember fekszik keresztben. Fogta Misa, s azt is feltette a szekérre.

Továbbmentek. Mennek szép csöndesen, látják – előttük valami sötétedik, valaki fekszik az úton keresztből.

– Menj, Driga barátom, nézd meg, mi az!

– Bizony nem megyek, Misa barátom, menj magad, s nézd meg!

Leszáll Misa, egy halott fekszik ott. Felteszi Misa a szekérre, s továbbmennek. Világosodott. Egy faluba érkeztek, ott el akarták temetni a halottakat. De pap nélkül nem szabad temetni. Misa bement a paphoz, elmondta neki, hogy halott embereket talált, s el kell temetni őket, de a pap azt mondja:

– Én nem temetem el őket, először ki kell deríteni, miért haltak meg, miféle emberek, akkor lehet temetésről beszélni.

– Én ezeket az embereket az úton találtam, nekem haza kell utaznom, nem érek rá mindenféle vizsgálatra várakozni. Lehet, hogy ezek az emberek nem bűnösök, lehet, hogy valaki megölte őket, vagy csak úgy meghaltak.

– Nem, én nem temetem el őket, még engem büntetnek meg – mondja a pap.

– No, atyám, temesd el őket, egy egész marék aranyat adok érte!

– Jól van, eltemetem őket, nyugalomra van szüksége a halottaknak. Csináljatok koporsókat, ássatok sírokat!

Misa Drigával megásott három sírgödört, csináltak koporsókat, eltemették a halottakat imával, ahogy kell. A pap megkapta az aranyát, és elment. Mondja Misa Drigának:

– Driga, menj a lovakhoz, én egy kicsit még itt maradok.

Driga elment a lovakhoz, Misa pedig ott maradt, s tűnődni kezdett: „Kik lehettek ezek az emberek? Miért haltak meg az úton, s miért nem szedte felhőket senki, s nem temették el őket?” Ahogy így gondolkozik Misa, a sírból egy hang hallatszik:

– Misa testvér, te felszedtéél, eltemettéél minket, jót tettél velünk, mondd, mit kívánsz! Szükséged van-e pénzre, avagy bölcsességet és nagy erőt kívánsz talán?

– Pénzre nincs szükségem, de bölcsességre és erőre bizony szükségem van – feleli Misa.

– Jól van. Amikor szükséged van a bölcsességre, szúrd a pálcádat a földbe, hajlítsd meg két oldalra, s mondd: „Legkisebb testvér szelleme, itt legyél.” S én akkor megjelenek – mondta a hang, és elhallgatott.

Kis idő múlva megszólalt egy másik hang:

– Mi kell neked, Misa testvér, gazdagság vagy bölcsesség?

– Gazdagság nem kell, de a bölcsességet elfogadom.

– Amikor szükséged lesz a bölcsességre, szúrd a pálcádat a földbe, hajlítsd két oldalra, s mondjad: „Középső testvér szelleme, itt legyél.” Én akkor megjelenek.

Ez a hang is elhallgatott. Megszólalt a harmadik halott:

– No, Misa testvér, nagy szolgálatot tettél nekünk. Köszönjük neked. Felszedtél minket, eltemettél minket. Mondd, mi kell neked: gazdagság vagy bölcsesség?

– Gazdagság nem kell nekem, dicsőség sem kell nekem, de a bölcsességet elfogadom.

– Ha bölcsesség kell neked, fogd a pálcádat, szúrd a földbe, hajlítsd meg két oldalra, s mondjad: „Legidősebb testvér szelleme, jelenj meg.” S én rögtön előtted leszek – mondta a hang, s elhallgatott.

Kis idő múlva odament Misa a lovakhoz. Befogták a barátok a lovakat, s elindultak. Hosszan vagy röviden mentek, sok vagy kevés helyet jártak be, a nap lemenőre járt. Beértek egy nagy erdőbe.

– Misa barátom, éjszakázzunk itt – mondja Driga.

– Éjszakázhatnánk éppen, de a lovak még nem fáradtak el, hadd menjenek még!

Leszállt az éjszaka. Csak mennek, mennek szép csöndesen. Az út beszűkült, három lóval nem lehetett menni. Kifogják a barátok az egyik lovat, kettővel hajtanak. Mennek, mennek, még szűkebb lett az út, már két lóval sem lehetett hajtani. Kifogják az egyiket, eggyel hajtanak. Végül is eltűnik az út, megáll a ló.

– No, most aztán, Driga barátom, itt kell éjszakáznunk. Vége-hossza nincs ennek az erdőnek.

Kifogták a harmadik lovat is. Elengedték mind a hármat legelni, maguk pedig lefekvéshez készülődnek. Nézelődik Misa abba az irányba, amerre menni akartak, hát valami világosságot lát, s mondja:

– Driga barátom, valami fényt látok ott. Nem az erdő vége az? Maradj itt, odamegyek, megnézem, mi az.

Driga ott maradt a lovakkal, Misa pedig ment arra, amerre a fényt látta. Ment, ment az erdőben, nézi, egy tavat lát, s a közepén egy ház vagy hajó. A parttól a házig egy fahíd vezet. Megáll Misa, s gondolkodik. „Jó lenne odamenni, s megnézni, mi az, de egyedül

nem merek. Megyek, s hívom Drigát is, hogy álljon itt a parton, míg én odamegyek.”

Visszafordult, s elmondja Drigának, mit látott. Mondja Driga:

– Jól van. Kössük meg a lovakat, aztán menjünk. Odamentek a kis hídhöz. Misa bement rajta a házikóhoz.

Bemegy a házba: üres, csak a puszta falak látszanak. Kinyitja az egyik szobába nyíló ajtót, ott sincs senki; kinyitja a másikat, a harmadikat, az is üres. Kinyitja a negyediket, látja, a sarokban van egy ágy. Az ágy meg van vetve. Járkál, járkál Misa a szobában, semmi mást nem talált.

Odamegy az ajtóhoz, ki akar menni, az ajtó nem nyílik ki. Mit tegyen? Gondolkozik, gondolkozik, lefekszik az ágyra. Hosszú vagy rövid ideig feküdt ott, egyszer csak hallja, hogy jön valaki. Kinyílt az első ajtó, kinyílt a második, ki a harmadik – bejött egy ősz öregember.

– Mért jöttél ide? – kérdezi Misát. – Ki engedte meg neked, hogy ide gyere? Mi? Hallgatsz? No, majd mindjárt megszólalsz, majd én megszólaltatlak!

Benyúlt az öreg az ágy alá, elővett egy rézpálcát, s elkezd vele verni Misát. Verte, verte, a ruhája teljesen leszakadt róla, füléből vér folyik, de Misa csak hallgat.

– No nézd, tűnjél innen, többé színedet se lássam, vissza ne merj ide jönni – mondta az öreg, s elment.

Amint elment, Misa feltápászkodott, s mondja magában:

– Csak találhatnék valahol egy pohár bort.

Alig mondta ezt ki, kinyílt a falban egy kisablak, s egy hang hallatszott onnan.

– Derék legény vagy, ifjú, kibírtál egy éjszakát. Tartsál ki...

S a kisablak becsapódott, eltűnt, mintha nem is lett volna.

Misa járkálni kezdett a házban. Nézelődik – a sarokban egy szekrény áll. Odamegy, kinyitja az ajtaját, egy üveg van benne. Fogja az üveget, megkóstolja a tartalmát: bor. Töltött magának, megitta. Fájdalma mindjárt elmúlt, a ruhája egész lett, mintha sosem lett volna szakadt. Nagyon álmos lett. Lefeküdt az ágyra, s rögtön elaludt. Majd egy napot aludt. Mikor felébredt, hallja, hogy valaki jön. Ugyanaz az öregember jött, s máris elkezdett kiabálni:

– Megint itt vagy? Mondtam, hogy ne gyere ide! No, kapaszkodj, mert most megtanítják!

Fogta a rézpálcát, s neki Misának. Veri, veri, s közben kiabál:

– Ne gyere ide, mondtam, hogy ne gyere ide!

Veri, veri, üti, üti őt az öreg, eldobja a rézpálcát, s elmegy.

Misát véresre verte, a ruháját cafatokra tépte. Kis idő elteltével ismét kinyílik a kisablak a falban, s megszólal a hang:

– No, ifjú, derék legény vagy, két éjszakát kibírtál, már csak egy van hátra.

Ezt mondta a hang, aztán becsukódott a kisablak, mintha ott se lett volna, semmi sem látszott a falban. „Mi lehet ez? – gondolja Misa. – Tegnap is hallottam ezt a hangot. Nem a verés után képzelődöm csak? Vagy valami nincs rendjén itt.” Gondolkozik, gondolkozik, odamegy a szekrényhez, fogja az üveg bort, s iszik egy pohárral. Rögtön elmúlt a fájdalma, a ruhája ép lett újra, s maga elálmosodott. Lefeküdt az ágyra, s azonnal elaludt. Egy egész napot aludt. Felébredt, s hallja, megint jön valaki. Ugyanaz az öreg jött, s elkezdett kiabálni:

– Már megint itt vagy? No, most megtanítlak, hogy többet ide ne gyere!

Fogta a rézpálcát, s megint verni kezdi Misát. Úgy elverte, hogy egyetlen ép porcikája sem maradt. De Misa nem beszél, még egy hangot sem ejtett ki. Az öreg verte, verte, végül köpött egyet, s eldobta a rézpálcát. Hirtelen nagy dörgéssel a föld alá süllyedt.

Misa nagy nehezen feltápáskodik, odamegy a szekrényhez, iszik egy pohár bort, s minden fájdalma elmúlt. Hallja, kintről valami zaj hallatszik, csengettyű hangja, kerekek zaja. Azon a helyen, ahol a kisablak nyílt ki a falban, kijön egy leány, olyan gyönyörű, hogy a napra lehet nézni, de őrá nem. Misa megijedt, s kérdezi a lánytól:

– Mi történt? Nem értek semmit.

– Gyere, ülj mellém, mindent elmesélek – mondja a lány. – Én királylány voltam. Saját szülőapám el akart venni engem feleségül, de én nem mentem hozzá. Ezért apám elűzött magától, az országot pedig erdővé, tóvá, varázsolta, csak ez a ház maradt belőle. Lám, te most megmentettél engem s az egész országot. Ha nőtlen vagy, légy a férjem, tartsunk nagy lakodalmat.

– A lakodalom jó dolog, de azt hiszem, várhat még egy kicsit. Lám, én jó házban vagyok, eszem, iszom, nekem a ház mellett ott kint van egy barátom, nem is tudom, mi van vele.

– Hol a barátod?

– Ott maradt a parton.

A lány megkérdezte, hogy néz ki Misa barátja, s megparancsolta a szolgálknak, hogy hozzák be Drigát. Azok meg is találták, s a palotába vezették. Megijedt Driga, s gondolja: „Ez a Misa bizonyosan valami bajt csinált, biztosan ki kell váltani. De hogyan váltsam ki ebben az ismeretlen országban?”

Odavezették Drigát, Misa mellé ültették. Megörültek, hogy ismét együtt vannak, s elkezdődött a lakoma.

Ott kezdtek akkor élni, halásztak, vadásztak. Éltek így vagy egy évet. A lány meg csak férjhez akar menni. Misához.

– Misa, nem vagyok én kislányka, miért nem akarsz a lakodalomról beszélni velem? – kérdezi.

– Még korai. Ráérünk még beszélni a lakodalomról, ráérünk még megülni is.

E beszélgetés után fogta Misa a fegyverét, s vadászni ment. Megy az erdőben, s gondolja magában: „Még nem próbáltam ki a bátyák erejét.” Bedugta pálcáját a földbe, két oldalra hajlítja, s mondja:

– Legkisebb bátya szelleme, legyél itt!

Alig mondta ki e szavakat, megzendült az erdő, odavágtat hozzá egy ló, és kérdi:

– Miért hívtál, bátya?

– Barátságból hívtalak, bátyám.

– No, állj elém! – mondja a ló.

Misa elé állt. A ló ráfűjt, s Misa egyszeriben hatalmas erejű vitézzé lett. Letérdel a ló, s mondja:

– No, ülj rám, hadd lássam, elbírlak-e vagy sem!

Ráül Misa a lóra, de az nem bírja el, mondja:

– Nem, én nem bírlak el, hívd ide a középső bátya szellemét, s ha szükséged lesz rám, csak hívjál megint.

Beszúrja Misa a pálcáját a földbe, meghajlítja két oldalra, s mondja:

– Középső bátya szelleme, legyél itt!

Olyan zaj keletkezett, hogy a föld rengett belé. Odavágtat Misához egy ló, s kérdezi:

– Miért van rám szükséged, bátya?

– Szeretném az erőmet kipróbálni.

Ráült Misa a lóra, az megingott.

– Nem, bátya, én nem bírlak el. Hívjad a legidősebb bátya szellemét, s ha rám lesz szükséged, hívjál csak, jövök.

Ismét beszúrta Misa pálcáját a földbe, meghajlította két irányba, s mondja:

– Legidősebb bátya szelleme, itt legyél!

Érzi Misa, hogy az egész föld megremegett. Odavágtat hozzá egy ló, s kérdezi:

– Mi dologra hívtál?

– Csak úgy hívtalak, barátságból.

A ló ráújt Misára, s az erős vitézzé vált menten. Ráült a lóra, s elvágtatott. Vágtat a ló, s visszakerül a kiindulási helyükre. Mondja Misának:

– Ha szükséged van rám, csak hívjál.

Akkor ismét ráftjt, Misa olyan lett, mint annak előtte volt.

Hazamegy Misa, mondja Drigának s a leánynak:

– Most elmegyek, körülnézek más országokban. Ha sokáig nem jövök, ne várjatok. Te pedig – fordult a lányhoz – ne menj férjhez senkihez! Ha mégis férjhez mennél, akkor csak Driga legyen a férjed, senki más.

Ezt mondta, elbúcsúzott, s elment. Kiment a város mögé, beszúrta pálcáját a földbe, meghajlította két oldalra, s mondja:

– Legidősebb bátya szelleme, jelenj meg!

Rögtön megremegett a föld. Odavágtatott a ló. Mondja neki Misa:

– Azért hívtalak, mert más országokba akarok menni, s meg akarom nézni, hogyan élnek ott.

Maga elé állította őt a ló, ráítjt, s egyszeriben erős és hatalmas vitéz lett belőle. Felült a lóra, s elvágtatott. Sok országot bejárt Misa, végül egy városba ért. Ellovagol egy palota mellett, hát annak az erkélyén egy kimondhatatlanul szép leány ül. Nagyon megtetszett Misának. S bizony a lány is figyelmesen megnézte Misát. Mikor ezt ő észrevette, ellovagolt a palota mellől, mint a szélvész, még azt sem

vette senki észre, milyen irányban tűnt el. Bemegy a ló az erdőbe, s mondja:

– No, Misa, ha szükséged van rám, csak hívjál. Ha valamilyen feladatot adnak neked, fogadd el, el fogjuk végezni, semmitől se félj. – Ráfújt Misára, s ő visszaváltozott olyanná, mint volt. A ló pedig eltűnt.

Bement Misa a városba. Bemegy árpalotába, s mondja a szolgáltnak:

– Menjtek, s mondjátok meg a fejedelemnek, hogy lánykérőbe jöttem.

Mennek a szolgák, mondják a fejedelemnek. Az behívhatja az ismeretlen katonát.

Behívták Misát.

– Nohát, legény – mondja a fejedelem –, ha el akarsz venni a lányomat feleségül, ez a feltétel: lovon vágatva kell őt lekapnod az erkélyről. Ha lekapod, lakodalmat tartunk, ha nem kapod le, fejedet veszem. Ha beleegyezel, szerződést írunk.

Misa beleegyezett, megírták a szerződést, s elment. Kiment az erdőbe, beszúrta pálcaját a földbe, meghajlította kétfelé, s mondja:

– Legidősebb bátya szelleme, jelenj meg!

Megremege a föld, odavágtat a ló. Misa elmondja neki, miért hívta. Felel a ló:

– Ezt megteesszük. Ül a hátamra, s addig vágass velem, míg ki nem ver a verejték, akkor vágass a palota elé, amint az erkély előtt vágatunk, jól figyelj, ne hibázd el, kapd el bátran a lányt, s ültess magad elé.

Megbeszélték, s a ló elment. Másnap a lány kiment az erkélyre. Közeledett a megbeszélte időpont. Hirtelen megremege a föld, hallatszott, hogy valaki vágat.

Elővágtat Misa, lekapja a lányt az erkélyről, s elszáguld vele az erdőbe. Amint odaérnek, mondja a lánynak:

– No, szállj le, várj itt, elengedem a lovat.

Leszáll a lány a lóról, Misa kicsit arrébb ment, elengedte a lovat, majd visszatért a lányhoz. A lány durcáskodni kezdett, azt hitte, Misa valami hadvezér. Mennek a fejedelemhez, s akkor mondja a lány, hogy ő nem megy férjhez Misához.

– Oyan nincs – mondta Misa –, aláírtatok a feltételt, most én vagyok az úr.

Bele kellett egyeznie a fejedelemnek: ő maga írta alá az egyezményt.

Összeházasodtak, kezdtek együtt élni. Eltelt egy év. Driga s a másik leány csak várta, várta Misát, s hogy nem jött, hát összeházasodtak.

Így telt az idő, egyszer a fejedelem kap egy levelet. „Levágta a fiaink fejét, s most egy egyszerű katonához, egy paraszt fiához adta feleségül a lányodat. Ezt a sértést nem tűrjük, hadat üzenünk neked, s hadseregéd miszlikbe aprítjuk.”

Nagyon megijedt a fejedelem a lányával együtt, s egy szót sem szólt többet Misához. Megértette Misa, hogy valami történt, kérdezi a feleségét:

– Mért vagytok ilyen szomorúak, s miért nem szóltok egy szót sem hozzám?

– Mit beszéljünk veled, úgysem érted meg a bánatunkat, s ha meg is értenéd, úgyis hiába, mert segíteni nem tudsz rajta. Hozzad mentem feleségül, s ezért most hadat üzentek nekünk.

– No, ezen aztán főhet a fejünk. Valamiképp csak megvédjük a földünket. Katona lennék vagy mi!

Készíti a fejedelem a hadsereget. Várja az ellenséges hadat. Azok már közelednek a városhoz.

Akkor azt mondja Misa a feleségének:

– Kezdd a teát főzni, én elmegyek a háborúba. Ha kész a tea, töltsd ki nekem. Ha nem érkezem meg, mire kihűl, akkor többé ne is várjál, mert azt jelenti, hogy nem vagyok az élők sorában.

Kiment Misa a kertbe, leszúrta a földbe a pálcáját, meghajlította kétfelé, s mondja:

– Legidősebb bátya szelleme, jelenj meg!

Rögtön odavágtat a ló, s kérdezi:

– Mi történt, bátya?

Misa elmesélte, s a ló így válaszolt:

– No, ez semmiség. Vedd a kezébe ezt a kardot, s állj elé.

Fogja Misa a kardot, s a ló elé áll. Az ráfűjt, s Misából hatalmas erejű vitéz lett. Kezében a karddal ráül a lóra, s elindul. Az

ellenséges hadak vezetői csak nevetnek: „Micsoda bolondot küldött ellenünk a fejedelem!”

De amint suhogtatni kezdi Misa azt a kardot, egyet suhint – ezer ellenséges katona eltűnik, még egyet suhint – megint ezer elesik. Így az egész ellenséges sereget levágta a karddal;

Hazatér Misa, a kardot eldugja a kertben, leszáll a lóról, s elengedi. A ló ráfűjt, s Misa ismét közönséges ember lett. Bemegy a házba, a felesége éppen akkor töltötte ki a teát.

– Hol voltál? – kérdezi az asszony.

– Hadban.

Akkor a szolgák elmondták a fejedelemnek, hogy a veje megsemmisítette az egész ellenséges sereget. Megörült a fejedelem, megörült Misa felesége is, megértették, hogy Misa nem olyan közönséges ember, mint a többi.

Ezek után jól éltek, senki nem merte háborgatni földjüket, sőt a többi fejedelem kezdett tőlük félni. Kérdezi egyszer a fejedelem Misát:

– Mért nem akarsz meglátogatni a szülőidét? Vagy tán nincsen rokonod-nemzetséged?

– Mikor katonának vittek, szüleim már öregek voltak, bizonyára régen meghaltak. Néném-bátyám nem volt. De él egy barátom ebben és ebben az országban, őt szívesen meglátogatnám.

– De hiszen az az ország elsüllyedt, ott te senkit nem találsz.

– De bizony találok. Ott él a barátom. Az az ország most ismét a helyén van, onnan jöttem ide.

Misa elmesélte a feleségének is, hogy abban az országban van a barátja, s meg kellene látogatni. Megörült neki a felesége. Készülődni kezdett az útra, ennivalót készített, a fejedelem pedig kocsit, lovakat, szolgákat kezdett készíteni, hogy kellemesebb legyen az út. Látta Misa a készülődést, s így szólt:

– Nem kell nekünk se szekér, se ló, se étel. Úgy is odaérünk. Várjatok csak. Te meg öltözz! – mondta a feleségének.

Kiment Misa a városból, beszúrta pálcáját a földbe, meghajlította két irányba, s mondta:

– Legidősebb és középső bátya szellemei, gyertek ide!

Megrendült a föld, s odavágtatott a két ló. Misa elmondta nekik, miért hívta őket. Hazavezette a lovakat. Eljűk állt a feleségével

együtt. A lovak rájuk fújtak – mindketten erős hősökké lettek, felültek a lovakra, s elsuhantak, mint a szél. Egy órát mentek, s odaértek abba az országba. Elengedték a lovakat, s bementek a kastélyba. Nem eresztik be őket. Misa csak meglegyinti az őröket, azok rögtön elesnek. Bemennek a házba, körülnéznek, a házigazda nincs ott.

– Hol a királylány?

– Kiment a férjével a kertbe.

– Te csak várjál itt – mondja Misa a feleségének –, megyek, és megkeresem őket.

A felesége a házban maradt, Misa pedig kiment a kertbe.

Meglátta Drigát és a királylányt. Titokban a közeliikbe ment, elbújt a bokorban, s hallgatja, mit beszélgetnek. Hallja, hogy Driga mondja:

– Lám, mi összeházasodtunk, és jól élünk. De vajon hol lehet a barátom, Misa, él-e, hal-e. Bárcsak hallhatnánk róla valamit!

Felállt akkor Misa a bokorból:

– Miattam ne nyugtalankodjatok, itt vagyok!

Megörült akkor Driga s a felesége, s bocsánatát kérték, amiért összeházasodtak.

– Bizony, jól tettétek, mert én is megházasodtam, s a feleségem is velem jött.

Azok szinte nem is hitték, gyorsan beszaladtak, s ott valóban meglátták Misa feleségét. Nagy lakomát csaptak. Mikor Misa berúgott, azt mondja:

– Driga barátom, nem haragszol, ha valamit csinállok?

– Nem én, csinálj, amit akarsz!

Akkor Misa öklével a falhoz csap – a fal betörik, a plafonhoz csap – a plafon kilyukad. Néznek mindannyian, csodálkoznak Misa nagy erején.

Kimulatták magukat, hazafelé készülődnek. Kérdezi Driga, készítsen-e lovakat vagy talán hajót.

– Nem kell nekünk semmi – feleli Misa olyan lovaink vannak, amilyeneket ti még sohasem láttatok.

Kiment a város mögé, s hívta a lovakat. Nézi Driga a feleségével – ilyen lovakat még sohasem láttak. Misa s a felesége felült a lovára, integettek kis kendőjükkel, s eltűntek, mint a köd.

KEVGANYA

Élt, éldegélt apó-anyó kettesben. Volt egy kislányuk, akit Kevganyának hívtak. Anyó meghalt. Apó s a lány kettesben maradtak. A lányka naponta kéri az apját:

– Apám, hozzál új anyát! Apám, hozzál új anyát!

Az apa hozott egy mostohát. A mostohának volt egy édeslánya. Kevganya fehér bőrű, magas, szép leány volt, a mostoha lánya fekete, alacsony, csúnya. Kevganya okos volt, ügyes, bármihez fogott is, sikerült neki. A mostoha lánya nem volt éppen okos, és akármire fogott is, semmi sem sikerült neki. A mostoha a saját lányát szerette, Kevganyát nem szerette.

Felnőttek a lányok. Kevganyához kezdtek kérők járni, de a mostoha lánya iránt senki sem érdeklődött. Rosszulesett ez a mostohának, hiszen saját lányát szeretné férjhez adni. Ha kérők jönnek, hogy Kevganyát megnézzék, a saját lányát mutatja nekik helyette. De a kérők így felelnek:

– Ez nem Kevganya, nem kell nekünk – és elmennek.

A mostoha még jobban meggyűlölte Kevganyát.

Azt mondja:

– Ha legközelebb ismét jó kérők jönnek, elígérem nekik Kevganyát, de helyette az én lányomat adom férjhez.

Még az előzőeknél is jobb, gazdagabb kérők jöttek. A mostoha elővezette Kevganyát, saját lányát nem mutatta meg. A kérők eljegyezték Kevganyát, és hazamentek.

Lakodalmat ültek, s elérkezett Kevganya elvitelének ideje. A mostoha saját lányát öltöztette menyasszonyi ruhába, fátyollal letakarta, s a vőfély mellé ültette a szekérre. Kevganyát még korábban elrejtette az udvaron egy kosár alá, és megparancsolta neki:

– Itt maradj a lakodalom végezetéig, s úgy vigyázz, ki ne gyere, ha kijössz, nem hagylak életben!

De a másik vőfély értett a madarak nyelvén. Kimegy az udvarra, hallja, mit beszélnek a tyúkok.

A kakas így kiált: „Kukurikú! A mostoha Kevganyát a kosár alá dugta, a vőfély mellé saját lányát ültette!”

Odamegy a vőfély a menyasszonyhoz, felemeli a fejről a fátylat, és mondja:

– Mi Kevganyát jegyeztük el, ez pedig nem Kevganya. Nem kell nekünk!

Ezután az udvarra ment, felemelte a kosarat, és kihúzta onnan Kevganyát.

Mondja a mostoha:

– Ha el is viszitek Kevganyát, mégsem menekül a kezemből!

A menyasszony testőrei felültették Kevganyát a vőfély mellé, s gyorsan hazahajtottak.

Élnek otthon egy évet, élnek kettőt. Kevganya mindenkinek megtetszett: szép is, okos is, ügyes is. Szült egy fiút, s akkor vágyakozni kezdett az apja után. Napokig búslakodik, végül mondja a férjének:

– Menjünk, vigyél apám házába!

Befogta a férje a lovakat, Kevganyát gyerekestül felültette a szekérre, s elhajtottak az apjához. Ott voltak egy napot, kettőt. A mostoha kezdett ferdén nézni rájuk.

Észrevette ezt a férj, és mondja:

– Gyere, Kevganya, haza, a mostoha rossz szemmel néz ránk.

Befogták a lovakat, és elmentek.

Talán egy félmérföldnyire érhetek, hallják, hogy a mostoha kiabál:

– Kevganya, Kevganya! A gyerek sapkáját elfelejtetted!

Kevganya hátrafordult, és rögtön galambbá változott. Kitárta szárnyát, és huss – elrepült.

Ott maradt a férj a gyerekekkel, és sírva fakadt. Sírt, sírt, megjegyezte a helyet, ahonnan Kevganya elrepült, fogta a gyereket, és hazament vele.

Otthon elmesélte az anyjának, hogyan hagyta el őt Kevganya. Az anyja azt mondja:

– Ne bánkódj, fiam! Van egy tudós asszony, ő majd megtanít minket, hogyan térítsük vissza Kevganyát.

Elmentek ahhoz az öregasszonyhoz, elmondták neki, hogyan változtatta a mostoha galambbá Kevganyát, és hogyan repült el az a férjétől.

Az öregasszony így szólt:

– A mostoha varázsló. Üres kézzel nehéz lesz tőle visszaszerezni Kevganyát. Adjatok hálát az istennek, hogy a gyerek

itt maradt. Vele vissza tudjuk téríteni Kevganyát. Menjetek, vigyétek a gyereket arra a helyre, ahonnan Kevganya elrepült, és kiáltásotok „Kevganya, Kevganya! Kinek gyereke sír, annak szíve megérezze!” Nem tudja megállni, hogy vissza ne jöjjön a gyerekéhez.

Az asszony fogta tehát a gyereket, odament arra a helyre, ahonnan Kevganya elszállt, és kiáltotta:

– Kevganya, Kevganya! Kinek gyereke sír, annak szíve megérezze!

Szárnyuhogás-szárnycsattogás, Kevganya leszállt gyermeke mellé, és azt mondja:

– Ej, anyám, nem jókor érintetted meg a szívem. Egy jó ember magot szórt az utcára, barátnőimmal éppen hogy leszálltunk a magot csipegetni, amikor hívtál.

Megszoptatta gyorsan gyerekét, meglengette szárnyait, és elrepült.

Másnap az asszony ismét elvitte a gyereket arra a helyre, és kiáltott Kevganyának. Kevganya ismét odarepült, s mondja:

– Ej, anyám, ismét nem jókor érintetted meg a szívem. Az egyik kereskedő udvarában sok magot szórtak ki, társaimmal épp hogy leszálltunk szemezgetni, amikor kiáltottál.

Megszoptatta gyerekét, s ismét elrepült.

Az asszony ismét elment a tudós öregasszonyhoz, megkérdezte, hogyan lehetne megfogni Kevganyát.

A tudós asszony így válaszolt.

– Holnap vidd magaddal Kevganya férjét, csináljon egy kis tüzet onnan nem messze, s ő maga rejtőzzék el valahol. Mikor Kevganya odajön, mondd neki: „Kevganya, itt nincs senki, dobd le magadról a galambruhát, nyugtasd meg, szoptasd meg rendesen a gyerekedet.” Mikor ledobja magáról a galambruhát, vedd fel a ruhaujját, mert az a szárnya, gyorsan add oda a férjének, s ő dobja rögtön a tűzbe.

Az asszony úgy is tett, amint a tudós öregasszony tanította. Kevganya ledobta magáról a galambruhát, és szoptatni kezdte gyerekét. Az asszony összeszedte a ruhákat, s az ujjasat a fiának adta. A fia rögtön a tűzbe dobta, s elégette.

Kevganya megszoptatta gyerekét, és el akart repülni. Erre fordul, nincs itt a ruhája, arra fordul, nincs ott a ruhája. Így szólt az

anyósához:

– Ej, anyám, miért tettél így velem? Milyen jó barátnőim voltak. Micsoda helyekre repültünk együtt, milyen finom magokat csipegettünk!

Azalatt odajött a férje is, mondja neki:

– Gyere, Kevganya, galambruhádnak már a hamva is kihűlt. Menjünk haza!

Kevganya válaszol:

– No, nincs mit tenni – megtettétek, amit kellett, menjünk hát haza.

Hazamentek mindnyájan. És attól a naptól még sokáig éltek, sok jót megéltek, bőséget megértek.

APÓ ÉS MEDVE

JARASZKA

Jaraszka feketének született, mint a korom. Anyja a kútba dobta, hogy kifehéredjen. Aztán mindennap odament a kúthoz, és kérdezte Jaraszktát:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem,
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka felel rá onnét:

*Kifehéredtem, anyácskám,
De csak a talpam alján.*

Másnap ismét odament az anyja, s ismét kérdezte:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem,
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka felel rá onnét:

*Kifehéredtem, anyácskám,
Kifehéredtem a térdemig.*

Meghallotta a medve az anyát, gondolta, kihúzza a gyermeket, és megeszi. Odament a kút közelébe, s elkezdett énekelni:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem,
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

De a gyermek onnan ezt feleli:

*Ismerlek, ismerlek,
Fecsegő nyelv, medve vagy,
Locsogó nyelv, medve vagy.*

A medve elment. Jött az anyja, s kiabálni kezd Jaraszkának:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem,
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka így felel:

*Kifehéredtem, anyácskám,
Kifehéredtem az övemig.*

Az anya elment. Jött a medve, s ő is elkezdett énekelni:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem,
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka így válaszol:

*Ismerlek, ismerlek,
Fecsegő nyelv, medve vagy,
Locsogó nyelv, medve vagy.*

A medve elment. Jött az anyja, s mondja:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem,
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka válaszolja:

*Kifehéredtem, anyácskám,
Kifehéredtem a hónaljamig.*

Elment az anyja, jött a medve, s mondja:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem?
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka onnan kiabálja:

*Ismerlek, ismerlek,
Fecsegő nyelv, medve vagy.
Locsogó nyelv, medve vagy.*

Jött az anyja, s kezd kiabálni:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem?
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka mondja:

*Kifehéredtem, anyácskám,
Kifehéredtem a nyakamig.*

A medve pedig megjavította a hangját, s elkezdett a gyermeknek kiabálni:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem?
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

És Jaraszka ezt feleli a medvének:

*Ismerlek, ismerlek,
Fecsegő nyelv, medve vagy,
Locsogó nyelv, medve vagy.*

Akkor a medve elkezdett hallgatózni, mikor Jaraszka mamája kezdett beszélni. Jött az anya, és kiabál:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem?
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka feleli a kútból:

*Kifehéredtem, anyácskám,
Csak fejem teteje nem fehéreden ki.*

Anyja elment. A medve pedig elment a kovácshoz, levágatott a nyelvéből, s vékony hangon énekelni kezdett:

*Jaraszka, gyermekem, Kifehéredtél-e vagy nem?
Jaraszka, kedvesem, Megszépültél-e vagy nem?*

Jaraszka feleli onnét:

*Kifehéredtem, anyácskám,
Kifehéredtem egészen.*

A medve elment, szerzett egy kötelet, s leeresztett egy bölcsőt a kútba. Abba Jaraszka beleült, a medve kihúzta, és elment vele. Amint a medve kiért a faluból, emberekkel találkozott. Azok meglátták, hogy a medve egy gyereket visz. Ki bottal, ki fejszével – verni kezdik a medvét. A medvét jól elverték, s Jaraszkat elvették.

Megy Jaraszka anyja a kúthoz, kiált, kiált, Jaraszka nincs ott. Sírni kezd, hogy elveszett a fia. Azután szembetalálkozik azokkal az emberekkel, megismeri Jaraszkat, s magához veszi.

AZ ÖREG FARKAS ÉS KOSZTYA PARASZT

Élt egyszer Kjasal faluban egy paraszt, kinek neve Kosztya volt. Egy vasárnap reggel hóna alá vett egy üres zsákot, és elindult Arga faluba. Ment az úton, egyszer csak látja, hogy valami szürke közeledik felé. Közelebb ér hozzá, látja, egy öreg farkas. Mikor egymás mellé érnek, a farkas azt mondja Kosztyának:

– Hová tartasz, jó ember? Nézd, üldöznek a vadászok. Gyenge vagyok, fáradt vagyok, alig állok a lábamon, nem tudok futni. Ments meg, jótettedért jóval fizetek.

A paraszt azt kérdezte:

– És hát hogyan mentselek meg?

A farkas meglátta a zsákot a paraszt hóna alatt, így szólt gyorsan:

– A hónod alatt van egy üres zsák, belebújok, vedd a villádra, és vigyed!

Letette Kosztya az üres zsákot a földre, a farkas belebújt. Kosztya paraszt erős, két méter magas ember volt, hatpudos zsákokat könnyedén vetett a vállára. Most is átvette vállán a zsákot a farkassal, s ment tovább az útján. Megy, mendegél, találkozik a vadászokkal.

– Nem láttál itt egy farkast? Idáig követtük, s éppen ezen a helyen eltűnt a szemünk elől, mintha a föld nyelte volna el.

Kosztya a vadászokra nézett, és azt mondta:

– Bizony engem is megijesztett. Nem lehet innen messze, alig húzta a lábát, nagyon fáradt volt.

A vadászok megcsapták lovaikat, s továbbvágattak. Kosztya izzadt. Elvitte a farkast az erdő széléig, levette a zsákot a válláról, s mondja:

– No, farkas, a vadászok elmentek, mássz ki, pihenünk egy kicsit.

Kimászott a farkas, leültek pihenni. Egy kicsit elbeszélgettek, aztán mentek tovább. Mentek, mendegéltek, egyszer csak azt mondja a farkas Kosztyának:

– Legény, már két napja éhezem, nem tudok továbbmenni, megeszlek.

Kosztya megijedt, s így válaszolt:

– És mi okból akarsz engem megenni, te szürke? Tán azért, mert megmentettelek a vadászoktól? Mikor a vadászok kergettek, azt mondtad, a jóért jóval fizetsz. Tán ez a hála a farkasoknál?

– Ne szégyeníts meg, te legény, úgyis megeszlek!

– No, legyen, ahogy akarod – felel Kosztya –, de előbb beszéljük meg: megyünk az úton, találkozunk valakivel, attól megkérdezzük, hogy megegyél-e vagy sem. Ha azt mondja, hogy meg kell enni, akkor megeszel.

Beleegyezett a farkas, mentek tovább. Mentek, mendegéltek, találkoztak egy öregemberrel. Köszönnek neki, és mondják:

– Atya, sokáig éltél, sokat láttál, sokat hallottál, légy bíró az ügyünkben.

És Kosztya elmesélte, hogyan mentette meg a farkast a vadászoktól, hogy ígért a farkas jótettet a helyébe, s most meg akarja enni őt. Meghallgatta az öreg Kosztyát, majd így szólt:

– Ha te, legény, megmentetted a farkast a haláltól, barátok lettetek. Menjetek tovább, s meglátjátok, milyen barátok vagytok – ezt mondotta az öreg, s ment tovább a maga útján.

Mikor már mögöttük volt az öregember, azt mondja a farkas:

– Állj meg, legény, megeszlek!

Kosztya ismét azt mondja a farkasnak:

– Várj egy kicsit, öreg farkas! Még egyszer kérdezzük meg egy szembejövőtől, hogy helyesen cselekszel-e velem!

Mentek tovább. Mentek, mendegéltek, egyszer látják, jön velük szembe egy öreg vak kutya. Köszönnek neki, s Kosztya azt mondja:

– Mondd meg te az igazságot, öreg kutya: megmentettem az öreg farkast a vadászoktól, jutalmat ígért érte, és mikor a veszély elmúlt, meg akar engem enni. Neked mi a véleményed erről?

Meghallgatta a kutya Kosztyát, s azt mondta:

– Az öreg farkas jól határozott: téged meg kell enni. Ez lesz az ő jutalma.

A kutya elment. A farkas Kosztyának ugrott, kétszer is belemart. Látja Kosztya, hogy rosszul áll a dolog, még egyszer megpróbálja:

– Menjünk, öreg farkas, tovább, találkozunk egy harmadikkal, ha az is azt mondja, hogy meg kell enned engem, akkor magam fekszem le, hogy megehcssl.

Beleegyezett a farkas, mentek tovább. Mentek, mendegéltek, találkoztak a rókával. Odamegy hozzá Kosztya, köszön neki, s elmond mindent szép sorjában. Meghallgatja a róka, és így felel:

– De hogy lehet egy farkast zsákban elvinni? Nem hiszek neked, legény. Még hogy egy farkas belefér egy ilyen zsákba! Mutasd meg, hogy volt!

Kosztya előveszi a zsákot, a róka pedig azt mondja a farkasnak:

– Mássz bele a zsákba, hadd lássam, valóban beleférsz-e! Lehet, hogy mindketten hazudtok!

Az öreg farkas ugrott, mint egy csikó, bele a zsákba. Akkor a róka Kosztyához fordult:

– Mivel kötötted be a zsákot?

Kosztya előveszi zsebéből a kötelet, mutatja a rókának.

– No, hát mutasd meg, hogyan kötötted be!

Kosztya nagy nehezen bekötötte a kötéllal a zsák száját. Akkor a róka a mancsával egy nagy erdeifenyőre mutatott:

– Most vágjál háromszor ezzel a zsákkal a fa törzsére!

Kosztya megfogta a zsákot, s mérgében teljes erővel a fa törzséhez csapta háromszor. Akkor így szólt a róka Kosztyához:

– No, most oldd ki a zsákot, engedd ki az öreg farkast, lássuk: vajon megesz téged vagy sem.

Kioldotta Kosztya a zsákot, belenézett, ott bizony a farkasnak csak a csontjai maradtak. Belenézett a róka is a zsákba, s mondja:

– Ne feledd, legény, okos ember farkasokat nem ment meg.

GYORS SZÁNKÓCSKA

A hegy lábánál élt apó-anyó, volt egy ügyes legénykékük. Fölkel reggel a legényke, mondja az apjának:

– Apám, csinálj nekem szánkót! Apám, csinálj nekem szánkót!

Csinált neki az apja szánkót. Mondja a legényke az anyjának:

– Anyám, süssél nekem lepényt! Anyám, süssél nekem lepényt!

Sütött neki az anyja lepényt. Felvette a legényke a báránybundáját, és kiment szánkózni.

Felül a szánkójára, és énekl:

Jó szánkócska!

Gyors szánkócska!

Mézédes lepényke!

Csitt-csatt, fürge botocska!

Elé ugrik egy nyulacska, s mondja neki:

– Ó, legényke, de szép az éneked! Énekelj nekem is! Mondja a legényke:

– Ül ide elém, énekelek neked is egy éneket!

Odaült a nyulacska a legényke elé, mondja a legényke:

– Most hunyd le a szemed.

A nyulacska lehunyt a szemét, s a legényke énekl:

Jó szánkócska!

Gyors szánkócska!

Mézédes lepényke!

Csitt-csatt, fürge botocska!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Rácsapott a nyulacska fejére, s betette a szánkójába. Maga pedig folytatja énekét. Elé ugrik egy róka, s mondja neki:

– Legényke, legényke, de szép az éneked! Énekelj nekem is!

– Énekelek neked is, ül ide elém, s hunyd le a szemed!

Elé ült a róka, lehunyt a szemét, s elindultak a lejtőn.

A legényke énekel:

Jó szánkócska!

Gyors szánkócska!

Mézédes lepényke!

Csitt-csatt, fürge botocska!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Rácsapott a róka fejére, betette a szánkóba, maga pedig újra énekel. Elé ugrik egy haragos farkas.

– Ó, legényke, de szép az éneked, énekeld el nekem is!

– Eléneklek neked is, ülj elém, és hunyd le a szemed!

Odaült a haragos farkas a legényke elé, lehunyta a szemét, s elindultak lefelé. A legényke énekl:

Jó szánkócska!

Gyors szánkócska!

Mézédes lepényke!

Csitt-csatt, fürge botocska!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Rácsapott a haragos farkas fejére, betette a szánkójába, maga pedig folytatja énekét. Elé áll a nagy fejű medve.

– Ó, legényke, de szép az éneked, énekeld el nekem is!

– Eléneklek neked is, ülj elém, és hunyd le a szemed!

Leült elé a medve, lehunyta a szemét, s elindultak a lejtőn.

Jó szánkócska!

Gyors szánkócska!

Mézédes lepény ke!

Csitt-csatt, fürge botocska!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Csitt-csatt!

Rácsapott a nagy fejű medvére, betette a szánkójába, s hazament. Az apja varrt neki medvesubát, farkasbundát, rókakucsmát és nyúlkesztyűt.

A mese vége vízbe merült.

APÓ ÉS A MEDVE

Nurty-nurty, élt, éldegélt apó-anyó,

Nurty-nurty, volt egy nemezhasú lánykájuk,

Nurty-nurty, pálcálábú fiacskájuk,

Nurty-nurty, aranyszarvú tehénkéjük,

Nurty-nurty, mocskos farkú bikácskájuk,

Nurty-nurty, az ülőkén tyúkocskájuk,

Nurty-nurty, folyó partján kacsácskájuk.

Nurty-nurty, a gyerekek kimentek a folyópartra játszani.

A fiúcska ugrott egyet, pálcálábát kitörte, a lányka elesett, nemezhasát felszakította. Apó-anyó magára maradt. Kettesben éltek. Jött az éj, s eljött hozzájuk a medve, s így kezdett énekelni:

– *Nurty-nurty, élt, éldegélt apó-anyó,*

Nurty-nurty, volt nekik aranyszarvú tehénkéjük,

Nurty-nurty, mocskos farkú bikácskájuk,

Nurty-nurty, az ülőkén tyúkocskájuk,

Nurty-nurty, patak partján kacsácskájuk.

Apó azt mondja anyónak:

– Lám, anyó, milyen jól énekel. Adjuk neki a kacsácskát!

Odaadták neki a kacsácskát. A medve megette a kacsácskát.

Elérkezett a második éjjel. Ismét jött a medve, s ismét énekel:

– *Nurty-nurty, élt, éldegélt apó-anyó,*

Nurty-nurty, volt nekik aranyszarvú tehénkéjük,

Nurty-nurty, mocskos farkú bikácskájuk,

Nurty-nurty, az ülőkén tyúkocskájuk.

Apó azt mondja: „Mit tegyünk most, anyó? Oda kell adnunk a tyúkocskát is.”

Megfogták, és odaadták. A medve megette, és elment. Eljött a harmadik éjjel. Jött a medve, s ismét elkezdett énekelni:

– *Nurty-nurty, élt, éldegélt apó-anyó,*

Nurty-nurty, volt nekik aranyszarvú tehénkéjük,

Nurty-nurty, mocskos farkú bikácskájuk.

Apó s anyó gondolkodik: „Mit tegyünk most? Ne adjunk semmit!” De a medve onnan azt mondja:

– Miért nem adtok semmit az énekemért? Bemegyek, és titeket eszlek meg!

Odaadták a mocskos farkú bikácskát. A medve megette, s ismét elment. Megint eljött az este. Ismét jött a medve, s kezdett énekelni.

– *Nurty-nurty, élt, éldegélt apó-anyó,
Nurty-nurty, volt nekik aranyszarvú tehénkéjük.*

Azt is odaadták. A medve a tehenet is megette. Ismét elment az erdőbe. Eljött az este. A medve ismét jött, és énekelni kezdett:

– *Nurty-nurty, élt, éldegélt apó-anyó,
Nurty-nurty, volt nekik egy nemezhasú lánykájuk,
Nurty-nurty, pálcalábú fiacskájuk,
Nurty-nurty, aranyszarvú tehénkéjük,
Nurty-nurty, mocskos farkú bikácskájuk,
Nurty-nurty, az ülőkén tyúkocskájuk,
Nurty-nurty, folyó partján kacsácskájuk.*

– Most mit adjunk ennek enni, anyó? – mondja apó. – Téged adlak.

Anyó azt mondja:

– Téged adlak!

Felmásztak a kemencesutba, dulakodnak. A medve csak várt, csak várt, végül bement a házba. Amint apó ledobta anyót a kemencesutból, anyó belekapaszkodott apó hajába, s mindketten leestek. A medve mindkettőjüket megette, és elment.

A BIKA ÉS A FARKAS

Élt egyszer egy apóka meg egy anyóka. Volt nekik háziállatuk: egy bikájuk, egy bárányuk, egy libájuk, egy kacsájuk, egy kakasuk. És az apó az anyóval le akarta vágni a bikát. Az anyó azt mondja az apónak:

– Apó, hiszen megsebez az téged, nem tudod levágni, öregek vagyunk, eltépi a kötelet, s megöl minket.

– No, feleség, lesz, ahogy lesz, béklyózzuk meg!

Megbéklyózzák a bikát, s nekiállnak, hogy leöljék, ölik,

Ölik, nem tudják leölni. Elkezd kapálódzni, rángatózni!

Elszakította a kötelet, és elszaladt. A kapu nyitva volt, s az erdőbe ment. Akkor le akarták ölni a bárányt.

– Akkor most gyere, anyó, öljük le a bárányt!

– Apó, hiszen a bárány is elszalad.

– No, lesz, ahogy lesz, ha elszalad, elszalad, gyere, béklyózzuk meg!

Megbéklyózták a bárányt, kezdték levágni. Ez is az erdőbe szaladt. Akkor nekiálltak a libát levágni. Megkötötték, s kezdték vágni. A liba csak csipked, csipked. Elcsípte a kötelet, s az erdőbe repült. Akkor nekiálltak a kacsát vágni. Meg is kötötték. De a kacsza keresztülcsipkedte a kötelet, s az erdőbe repült. Akkor a kakast kezdték levágni. Megkötötték. A kötél már nagyon szakadozott volt, a kakas is megszökött, az erdőbe repült.

Az erdőben egy helyen aztán összegyűltek. Az idő már őszre járt, hideg volt. A bika azt mondja a báránynak:

– Bárány testvér, bárány testvér, építsünk együtt egy házat.

– Én nem építek házat veled, nekem nem kell ház, nem fázom ház nélkül sem.

S a többiek sem segítettek a bikának házat építeni. Mit tehetett a bika, ha senki sem akart neki segíteni házat építeni? Elkezdte egymaga építeni. A szarvával dönti a fát, a farkával húzza, a lábával hasítja. Egyedül megcsinálta a házat. Kemencét is épített bele. Kezdett a házban lakni egymaga. Élt, éldegélt úgy egy hetet, mikor bárány testvére az ablak alá jött. Kopp, kopp, kopp az ablak alatt. A bika kérdi:

– Ki kopog ott?

– Bizony én, bika testvér.

- És te ki vagy?
- Bizony, bárány testvéred jött.
- És miért jöttél?
- Engedj be melegedni!
- Neked nem kell ház, a bundád vastag.
- Nem engedsz be – betöröm az ablakod!
- No, jól van, gyere!

A bárány bemegy, s kettesben élnek. Az ablak alá megy a liba.

Kopp, kopp, kopp, az ablak alatt.

- Ki van ott?
- Csak én, bika testvér.
- Te vagy, liba testvér?
- Én.
- Miért jöttél?
- Bika testvér, engedj be melegedni!
- Neked nem kell ház, sok tollad van, nem fázol.
- Nem engedsz be – a mohát mind kicsipkedem a házadból!
- No, jól van, gyere!

Bement a liba, s hármásban kezdtek élni. Kicsit éltek – éldegéltek, jött a kacsza testvér. Kopp, kopp, kopp az ablak alatt.

- Ki kopog ott?
- Csak én, bika testvér.
- Te, kacsza testvér? Miért jöttél?
- Engedj be melegedni!
- Neked nem kell ház, tollad-pelyhed van, nem fázol.
- Nem engedsz be – az összes szárfát szétcsipkedem!
- No, jól van, gyere!

Bement a kacsza, négyesben kezdtek éldegélni. Kis idő múlva jött a kakas testvér. Kopp, kopp, kopp az ablak alatt.

- Ki kopog ott?
- Csak én, kakas testvéretek.
- Miért jöttél?
- Bika testvér, engedj be melegedni!
- Hiszen azt mondtad „nem fázom, fa tetejére mászom, énekelni kezdek”, te ház nélkül sem fázol.

– De én, ha nem engedsz be, házad tetejéről a földed mind szétcsipkedem!

– No, jól van, gyere be!

Bement a kakas, ötösben kezdtek élni. A kakas felmászott a legmagasabb gerendára. Éltek, éldegéltek, elmegy a farkas a ház mellett, mondja magában: jártam már én errefelé, de nem volt itt ház, most meg valaki ide építette. Megnézem, ki lakik itt.

Bement a farkas a házba, és meghajolt. A bika a kemencénél állt, a bárány a padkán, a liba a padkán, a kacsa a padka alatt, a kakas fönt. Megörültek a farkasnak, jaj de nagyon megörültek! „Ó, vendégünk jött, ó, vendégünk jött.” A bika azt mondja:

– Bárány testvér, meg kellene kínálnunk a vendéget valamivel.

A bárány azt feleli:

– Várj csak, bika testvér, ez biztos megtisztelő lesz számára.

De nézd csak, hová mászott legkisebb testvérünk!

És a kakas onnan elkiáltotta magát.

– Kukurikú, adjátok ide nekem!

Akkor körülvették a farkast, és ki hol érte, verte, csípte, döfte. A farkas már a végét járta. A kakas testvér ismét elkiáltotta magát:

– Kukurikú, adjátok ide nekem!

De a farkas hirtelen kiszabadult közülük, s elszaladt. Szaladt, szaladt, elfáradt, s megállt.

– Jaj, jaj, úgy-ahogy kiszabadultam. Még szerencse, hogy nem adtak annak a testvérnek, aki azt kiabálta, „kukurikú, adjátok ide nekem”, akkor bizonyára halálra vertek volna.

A kis házban pedig sokáig beszélgettek a farkas elmenetele után:

– Milyen jól megvendégeltük a farkast!

Most ötösben éltek szépen. Tegnap én is vendégségben voltam náluk. Mézet tettek elém – nézem: víz, halat tettek elém – nézem: világos szem, bort hoztak nekem, inni kezdtem – szájamba se került.

A SZAJKÓ

Berepült a szajkó a sztyepről, és egy almafára szállt.

– Almafa, almafa, engedd, hogy fészket rakjak rád!

– Hogy rakhatnál fészket rám? Alma terem rajtam, jönnek a gyerekek, elviszik a fiókáidat!

– Hová fészkeljek akkor?

– Menj a fűzfára!

Rászállt a szajkó a fűzfára.

– Mért szálltál rám, szajkó?

– Engedd meg, hogy fészket rakjak rád!

– Ne rakd rám a fészked: ha erős szél fúj, ágaimat lengeti, lesodorja fészkedet az út közepére.

– Hát hová rakjam fészkeket?

– Menj a Monostor-erdőbe!

Ott se talált helyet, elrepült Karga falu erdejébe. Rászállt egy erdeifenyőre.

– Engedd meg, hogy fészket rakjad rád!

– Hogy raknál rám fészket: tűleveleim nagyon szúrnak. Repülj a Makulov-erdőbe, vannak ott rezgőnyárfák.

Elrepült a szajkó abba az erdőbe, rászállt a rezgőnyárfára.

– Mért szálltál rám?

– Engedj ide, kérlek, fészket akarok rakni!

– Engedni engedlek, de leveleim hintáznak-rezegnek, megijedsz tőle a fiókáiddal együtt.

– Nekem csak tetszik, inkább nem fogok aludni.

Fészket rakott a szajkó, három tojást tojt, kiköltötte a három fiókát, etetni kezdte őket.

A nyárfa alá ment a róka, észrevette, hogy fészek van a fán, s abban a szajkó fiókái csipognak.

– Szajkó, szajkó, dobj le egy fiókát, különben felmászom, és téged eszlek meg! Csak nem éhezhetek!

– Ne mássz!

Ledobta a szajkó az egyik fiókát. Evett belőle a róka, a maradékot vitte haza a kölykeinek. Találkozott a farkassal.

– Róka barátom, mit viszel?

– A buta szajkó fiókáját.

– Adj nekem is!

– Menj, és kérj magad!
– És mit mondjak?
– Mondjad: felmászom, és megeszlek, ha nem dobsz le egy fiókát nekem.

Amint ezt mondta a róka, észbe kapott, hogy elszólta magát. Elszaladt a szajkóhoz, és figyelmeztette:

– Ha idejön véletlenül a lompos farkú, és fiókát kér tőled, ne adj neki, hanem mondjad: „Te másszál ide fel, lompos farkú, fanyelvű!”

Odajött a farkas a fa alá, felkiáltott:

– Szajkó, szajkó, felmászom a fára, és téged eszlek meg, ha nem dobsz le egy fiókát nekem!

– Még hogy te mászol fel, lompos farkú, fanyelvű!

– Ki tanított meg téged erre, szajkó?

– Magam találtam ki.

– Nem, nem magad, a róka tanított meg!

Ismét találkozott a farkas a rókával.

– Mért tanítottad meg a szajkót?

– Én nem tanítottam meg!

– Gyere, majd ott kiderül!

A róka ment elöl, mancsával mutogatott a szajkónak: „El ne ismerd!” A farkas felkiáltott:

– Szajkó, megtanított téged a róka?

– Nem tanított, magam jöttem rá.

Felordított a farkas, és elment. Azóta nem bírja egymást a farkas és a róka.

Másnap elmegy a róka a szajkóhoz, és felkiált:

– A tanításért adj egy fiókát!

– Már neked sem adok: te sem tudsz ide felmászni, neked is lompos a farkad, te is fanyelvű vagy!

Verhette a róka a fejét a fába: „Úgy kell neked, te bolond, minek tanítasz másokat!”

A RAVASZ ASSZONY

A TOLLAS CSODA

Egy kereskedőnek meghalt a felesége, de halála előtt meghagyta a férjének: „Amely asszonynak vagy lánynak jók lesznek a ruháim, azt vedd el feleségül.”

Az asszony halála után a kereskedő keresni kezdett egy feleséget, de egy asszonyra se illettek a volt felesége ruhái.

Múlt az idő, s közben saját lánya is felnőtt. Egyszer a lány felvette anyja volt ruháit, s azok éppen ráillettek. Az apja feleségül akarja őt venni.

De mondja a lány:

– Vegyél nekem szép ruhákat, akkor gondolkodom rajta.

Amit csak kér a lány, mindent megvesz neki az apja, a legszebb ruhákba öltözteti lányát.

– Most vegyél nekem egy ruhát, ami tollakból van! – mondja egyszer a lány.

Vett neki az apja tollruhát. Egyszer aztán mondja a lány:

– Rendelj meg a papnál egy korai és egy késői istentiszteletet, azután hozzád megyek feleségül.

Elment a kereskedő, hogy megrendelje az istentiszteletet, s míg oda volt, a lánya elszökött hazulról, magával vitte a legjobb ruháit. Éjjel szalad a lány, nappal pedig elrejtőzik. Egyszer, mikor egy bozótban bújt el, arra jön a királyfi a szolgájával. A szolga észrevette a tollas öltözéket a bokorban, de nem tudta elképzelni, mi lehet az. Visszaküldi őt a királyfi, hogy nézze csak meg, mi az. Visszamegy hát a szolga, jól megnézni, látja, egy ember az. Megszólítja, kérdezi, kicsoda, micsoda.

– Tollas csoda vagyok – feleli a lány.

Visszatér a szolga, mondja a királyfinak:

– A bozótban ülő Tollas csodának nevezi magát.

– Hozd ide – mondja a királyfi.

Odaviszi a szolga Tollas csodát a királyfihoz, hazaviszik, látják, hogy egy lány, a konyhába viszik, ott lakhat egy kis szobában. Sokáig lakott ott a lány.

Egyszer multságba készült a királyfi. Kiment a konyhába, vett egy szappant, s mosakodni kezdett. Tollas csoda odaáll, s kérdezi:

– Ifjú, ifjú, hová készülsz?

– Eh, Tollas csoda, mit törődsz te velem!

És ütni kezdte a lányt a szappandarabbal. Aztán felöltözött, s elment a multságba.

A lány pedig levette magáról tollas ruháját, s felöltött egy selyemruhát, egy kísértőt hívott, s elment ugyanoda. A királyfi nézegette a lányokat, s észrevett egyet, akit azelőtt még sohasem látott, az összes lány között a legszebb volt. A Tollas csoda volt az. Odament hozzá a királyfi, s egész éjjel csak vele táncolt, nem tágított tőle.

Reggel felé kérdezi tőle:

– Melyik tartományból jöttél?

Felel a lány:

– Abból, ahol szappannal vernek.

Már világosodott. Elbúcsúztak, s mindenki hazatért. A királyfi hintóba ült, s elhajtattott, a lány is elindult, s eltűnt az egyik sarkon.

Másnap este ismét készülődik a királyfi. Mikor felvette a zokniját, odamegy hozzá Tollas csoda, s kérdezi:

– Ifjú, ifjú, hová készülsz?

Akkor a legény lehúzza a zokniját, s azzal kezdi a lányt verni, s mondja mérgesen:

– Eh, Tollas csoda, mit törődsz te velem, mindig csak zavarsz.

Felöltözött a királyfi, elment a multságba. Tollas csoda is leveti a tollas ruhát, s belebújik a selyemruhába, hívja a kísértőt, s elment ugyanoda, ahová a királyfi. Bemegy a házba, a királyfi már várja. Szerelmesen közelít hozzá, beszélgetni kezd vele, s kérdezi:

– Mondd, melyik tartományból jöttél, gyönyörű ismeretlen?

Válaszol neki a lány:

– Abból, ahol zoknival verekednek.

E válasz után a királyfi nem mert többet feleslegesen kérdezősködni, bár együtt voltak, s beszélgettek egész éjszaka. Hajnal előtt a királyfi hazaindult, s utánuk ment a lány is. Hazaérvén levette magáról a selyemruhát, visszabújt a tollas ruhájába. Eljött a harmadik nap. A királyfi ismét multságba készült. Kiment a konyhába, hogy a zokniját s a csizmáját felvegye. Tollas csoda odamegy hozzá, s kérdezi:

– Ifjú, ifjú, hová készülsz?

A királyfi mérges lett, s a csizmájával verni kezdi a lányt, s hangosan veszekszik vele:

– Eh, Tollas csoda, mit törődsz te velem, mindig csak zavarasz!
Gyorsan felöltözött a királyfi, s elindult a multságba.

A lány is levette a tollas ruhát, belebújt selyemruhájába. De ez alkalommal szándékosan később ment. A királyfi nem látva őt a lányok között, elszomorodott, s csak ide-oda téblábolt. De hirtelen nyílik az ajtó, s belép a gyönyörű lány. A királyfi örömmel fogadja, s mindjárt táncra hívja. Egész éjjel szerelmes szavakat suttog a fülébe. S mikor hajnalodul kezd, a királyfi ismét megkérdezi:

– Miért nem mondd meg, melyik tartományból jöttél?

A lány gyorsan feleli:

– Abból, ahol csizmával verekszenek.

De a királyfi nem tudta megérteni, mit jelenthetnek ezek a furcsa válaszok. Aztán mondja a lány:

– Most búcsúznunk kell, egyhamar nem találkozunk.

Akkor kicserélték gyűrűiket, s kérdezi a királyfi:

– Mikor látjuk hát egymást újra?

– Lehet, hogy három nap múlva eljövök hozzád.

Hazament Tollas csoda, levette selyemruháját, s ismét felöltötte a tollas ruhát.

Eltelt két nap. A királyfi nehezen tudja kivárni a harmadik napot, mikor újra láthatja szerelmét. Eljött a harmadik nap, s a kedvese csak nem jön. A királyfi olyan erősen vágyakozott utána, hogy majd belebetegedett. Megparancsolta a szakácsnak, hogy főzzön édes kását. A szakács főzött neki finom kását, tányérba merte, s elfordult, hogy vaját hozzon rá.

Akkor Tollas csoda gyorsan beletette a királyfi gyűrűjét a kásába. Mikor a királyfi enni kezdte a kását, megtalálta benne a gyűrűjét, amit az ismeretlen szépségnek ajándékozott. Hívatja a szakácsot, s kérdi:

– Ki volt a házban?

A szakács bizonygatta, hogy bizony senki más, csak Tollas csoda. Akkor eszébe jutott a királyfinak, hogy mit válaszolt a szép leány a kérdéseire, hogy melyik tartományból való: ahol szappannal vernek, ahol zoknival vernek, ahol csizmával vernek.

Magához hívatja Tollas csodát, s mondja neki:

– Hallod-e, Tollas csoda, csak nem te vagy az a gyönyörű lány a multságból?

Tollas csoda válaszként csak elmosolyodott, s kiment a másik szobába, felvette selyemruháját, s úgy jött vissza. Mikor visszatért, szépségétől az egész szoba felragyogott.

A királyfi akkor feleségül vette őt, s nagy lakodalmat csaptak.

A KÉT FIVÉR

Két fivér járja az erdőt. Mennek, mendegélnek, egy útkereszteződéshez érnek. Az egyik útról jön egy ismeretlen ember, és mondja:

– Ezen az úton ne menjeteK, ezen az úton egy nagy kígyó van.

A fivérek elindulnak a másik úton. Mennek egy darabig, akkor az egyik azt mondja:

– Talán azon az úton sok kincs van, azért mondta az idegen, hogy ne menjünk arra. Menjünk arra?

– Menjünk! – feleli a másik.

Elindulnak a másik úton, amelyiket nem ajánlott az ismeretlen. Mennek, mendegélnek, egyszer csak látják, hogy az úton egy halom arany hever. Nagyon megörülnek, s mondják:

– Lám, milyen jó, hogy ezen az úton jöttünk.

Az egyik fivér bemegy a faluba lóért, a másik ott marad őrködni. Gondolja: „Mikor a fivérem visszajön, megölöm a fegyveremmel, úgy az egész arany az enyém lesz.” A másik meg azt gondolja: „Csinálok mérgezett lepényt, s ha a fivérem megeszi, meghal, úgy az enyém lesz az egész kincs.”

Amint visszatért otthonról a fivér, az ott váró fogta a fegyverét, és lelőtte. Ő maga enni kezdett a lepényből, és rögtön meghalt.

Így ölte meg a nagy kígyó a fivéereket.

A RAVASZ ASSZONY

Élt egyszer egy öregember a feleségével. Az öreg nagyon megkívánta a libahúst, és vett egy libát. A libát megvette, levágta, s odaadta a feleségének, hogy főzze meg. Maga pedig az erdőbe ment fáért.

Az erdőből visszatérvén azt mondja a feleségének:

– Asszony, merd ki a levest, és libahúst is adjál! – s közben örül, hogy mindjárt eheti a libahúst. A szakállát simogatja.

De a felesége csak elkezdi:

– Hát te meg mit beszélsz összevissza itt libáról, te vén bolond? Összezavarodott az eszed az erdőben? Nincs nekünk semmiféle libánk!

Mert az asszony bizony megette az egész libát, míg az öregember az erdőben oda volt. Ezért csak erősítgeti, „nincs liba és kész”. Megharagszik az öreg, újra vesz egy libát, levágja, odaadja a feleségének, maga pedig az erdőbe megy. Az erdőből visszatérvén ki se fogja a lovat, megy be a házba.

– Asszony, most már tálald a libahúslevest!

– Hát veled meg mi történt már második napja?! – kiabált rá a felesége. – Micsoda libáról beszélsz? Nekünk nincs libánk, s te itt csak libahúst akarsz!

Megint csak nem kapott libahúst az öreg.

Harmadik nap ismét vesz egy libát. Levágja, egy hosszú botra szúrva végigviszi a falun. Ahogy megy, az emberek kijönnek az utcára, s mennek utána. Hazamegy, s mondja a feleségének:

– No, asszony, most már nem tagadhatod le, hogy vettem egy libát, látta az egész falu. No főzd meg!

Nem megy az erdőbe az öreg, leül, s várja, hogy megfőjön a liba. Elérkezik az ebéd ideje, mondja a feleségének:

– Asszony, adjál nekem enni!

A felesége azt feleli:

– Ha már libánk van, hívjuk meg a pópát. Szaladj, hívd meg ebédre, addig én előkészítek mindent.

Az öreg elmegy a pópáért, az asszony meg kiveszi a libát a kemencéből, s megeszi. Megérkezik az öreg a pópával, leülnek az asztalhoz. Az asszony az embere fülébe súgja:

– Szaladj ki, és köszöröld meg a kést, mert olyan életlen, hogy azzal nem lehet felválni a húst.

Kimegy az öreg az udvarra kést élesíteni, de még a házba is behallatszik, ahogy köszörüli a kést.

A pópa kérdezi az asszonyt:

– Mit csinál ott kinn az öreg?

– A kést köszörüli, atyám, téged akar leszúrni.

Fogja a pópa a sapkáját, fölemeli a szoknyáját egészen az övéig, s iramodik hazafelé. Jön be az öreg a házba, s látja, amint a pópa szélvészféleg kiszáguld az ajtón.

– Mi történt, feleség?

– Mi? Hát a hosszú szakállú ellopta a libát.

Az öreg a pópa után lohol, kezében a kés, és kiabál:

– Dobd le a libát, különben leszúrlak!

A pópa meg csak rohan és rohan. Végre hazaér, beszalad, az ajtót bezárja. Az öreg az ablak alá szalad, s kiabálja:

– Add vissza a libát, te hosszú szakáliú, különben leszúrlak!

A pópa a sarokba bújjik a pad alá.

Így megint csak libahús nélkül maradt az öreg.

FAGY-ATYA

Élt, éldegélt apó-anyó kettesben. Borsót vetettek. Egy hajnalban jött a fagy, a borsó kifagyott.

– Mit csináljunk, anyó? – kérdezte apó. – Vártuk a borsót, jött a Fagy, megölte, itt maradtunk elcség nélkül. Jön a tél, bizony éhen halunk.

– Apó – mondja anyó –, menj el a Fagy-atyához panaszkodni!

– És hol találom meg?

– Vedd a botod a kezedbe, menj, valahol csak megtalálod!

Apó kezébe vette botját, és Fagy-anya keresésére indult.

Ment, mendegélt, talált egy jégházat. Egészen jégből volt a ház, még az ablaka is jég volt. Apó megkopogtatta botjával az ablakpárkányt. Fagy-anya pipázva ült ott, kiszólt:

– Ki kopog ott?

– Én vagyok, Fagy-anya, panaszkodni jöttem.

– Mi a panaszod? – kérdezi Fagy-anya.

– Miért ölted meg a borsómat? Most éhen halunk anyóval!

– Gyere be a házamba!

Apó kinyitotta a jégkunyhó ajtaját, bement Fagy-anya házába.

Fagy-anya adott neki egy szép zsákocskát, és mondja:

– Hazafelé, ha egy kis dombra érsz, rázintsd meg a zsákocskát, és mondd: „Adj ételt!”

Elindult apó az úton. Ment, mendegélt, egy kis dombra ért.

Fogta a szép zsákocskát, megrázintotta, és azt mondta:

– Adj ételt!

Rögtön megjelent előtte egy terített asztal, rajta mindenféle ennivaló, amit csak szem-száj kívánhat. Evett, ivott apó, majd vidáman dalolva ment hazafelé. Beért a faluba, csak megy, és dalol. Odaér a házukhoz, csak dalol. Bekiált a kapun:

– Anyó, gyere ki élém!

Anyó rögtön kijött a tornácra. Megrázintja apó a zsákocskát, azonnal megjelenik egy terített asztal mindenféle étellel, itallal, amit csak szem-száj kívánhat. Evett-ivott ott apó-anyó, énekelni kezdtek. Az egész faluból odacsődültek az emberek, nézik, csodálkoznak: miért isznak, énekelnek ezek a szegény emberek.

Apó anyóval meghívta őket enni-inni. Az emberek jóllakván szétszéledtek a faluban, mindenkinek elmesélték, hogyan

lakmározta a szép zsákocskából.

Élt a faluban egy gazdag paraszt, akinél éppen lakodalom volt. Eljött rögtön apóhoz vendégségbe, kérdegetni kezdte, hogy honnét szerezte a szép zsákocskát. Apó s anyó elmondott mindent. Ezután a gazdag paraszt meg akarta venni a zsákocskát.

– Nem adom el! – mondja apó. – Mit csinálnánk nélküle?

– Adok érte egy szekér gabonát és jó sok pénzt! Aztán ha szükséged van ilyen zsákocskára, csak elmész Fagy-atyához, kérsz tőle egy másikat, még ennél is jobbat.

Gondolkozott, töprengett apó, törte fejét anyó, végül csak eladták a zsákocskát a parasztnak. Vígan éltek ezután. A kenyeret megették, a pénzt elherdálták. Fogta apó a botját, ismét elindult Fagy-atyához új zsákocskát kérni. Rátalált újra a jégkunyhóra, megkopogtatta az ablakpárkányt. Fagy-anya pipázgatva üldögélt, kiszólt:

– Ki kopogtat megint? – és kinézett az ablakon. – Hát te miért jöttél ismét az ablakomhoz?

– Eljöttem, Fagy-anya, hogy még egy zsákocskát kérjek, különben éhen halunk anyóval.

– Kaptál már egy zsákocskát, mit csináltál vele?

– Eladtam a gazdag parasztnak, kaptam érte egy szekér gabonát és pénzt.

– Lépj be a házamba! – kiáltotta mérgesen Fagy-anya, kinyitotta az ajtót, beengedte apót, adott neki egy kendőcskét, s azt mondta:

– Menj haza. Útközben lesz egy folyó. Odaérsz a folyóhoz, lengesd meg a kendőcskét két irányba, és kiáltsd hangosan: „Gyertek ki, és üssetek!”

Fogta apó a kendőcskét, és hazaindult. Ment, mendegélt, megéhezett. Odaért a kis folyóhoz, előhúzta a kendőcskét, meglengette két irányba, és azt kiáltotta:

– Gyertek ki, és üssetek!

Nosza előjött a kendőből két legény, megfogták apót, s úgy elverték, hogy alig tudott hazakccmeregni. Hazaért, azt mondja anyónak:

– Anyó, Fagy-anya kendőcskét adott nekünk. Menj ki a tornácra, lengesd meg két irányba, és kiáltsad: „Gyertek ki, és üssetek!”

Úgy is tett anyó. Előugrott akkor két legény, s neki anyónak.
Verték, verték, végül agyonverték. Anyó meghalt, elkapták apót, őt is
agyonverték.

Vége.

MÓKÁS IVÁN

Élt egyszer egy faluban egy ravasz ember. Mókás Ivánnak hívták. Megy Mókás Iván az utcán, egyik lábán háncskosár, a másikon fűzfavesszőfonat, a fején rosta. Jön vele szembe a pópa, a diakónus és a sekrestyés. Mikor meglátták Mókás Ivánt, szinte egyszerre mondták neki:

– Jó napot, Mókás Iván! No, csinálj valami tréfát!

– Tréfálnék én, de tréfáimat otthon hagytam! Hadd menjek haza érte. Csak, atyám, a ruhádat add kölcsön!

A pópa levette ruháit, s mind Mókás Ivánnak adta, maga pedig felöltötte annak ruházatát: egyik lábára a háncskosarat, másik lábára fűzfavesszőfonatot, a fejére a rostát.

Iván magára kapta a pópa ruháit, felpattant a pópa lovára, és pópa módra ellovagolt. Volt neki otthon egy öreg, gyenge kancája. Bemegy a házba, s mondja a feleségének:

– Asszony, tegyél tiszta szalmát a ló alá! – ő maga előkeresett néhány garast, és a ló farka alá dugta.

Kis idő múltán megérkezik a pópa, a diakónus és a sekrestyés. A pópa fején rosta, egyik lábán háncskosár, a másikon fűzfavesszőfonat. Bemennek Iván házába, s mondja a pópa:

– No, Iván, mi azt kértük, hogy tréfálj, te pedig becsaptál bennünket!

– Hát még milyen tréfa kell neked, mikor pópa létedre kosárba öltözve jössz ide!

– Gyerünk, cseréljük vissza a ruhákat!

– Csak egy kicsit várjatok, míg pénzt veszek elő.

Iván felesége egy zsákot vett elő, s a kanca farához állt. Mókás Iván pedig pálcával kicsit megcsapkodta a ló oldalit. A ló felemelte a farkát, s alóla pénz kezdett hullani. Észrevették ezt a pópáék, pusmogtak egymással egy darabig, majd azt mondják Mókás Ivánnak:

– Add el nekünk ezt a lovat!

– Hát, nagyon meggondolom...

– Mennyit kérsz érte?

– Ezer rubelt!

Gondolkoztak egy darabig, s hárman közösen megvették a kancát. A pópa annyira megörült a jó vásárnak, hogy még a ruháját

is Mókás Ivánnál hagyta. „Hiszen borzasztó drága lehet egy ilyen ló”, gondolta magában.

Ezután sorsot húztak, kié legyen először a kanca. Elsőnek a pópa kapta meg. Bevezeti a lovat a szobába, összekevert neki szénát zabbal, s mondja a feleségének:

– No, most adjál neki jó sokat enni, aztán állj mögé egy zsákkal.

A pópa felesége fogott egy zsákot, s a kanca farához állt. A pópa pedig kivárta, míg a ló befejezte az evést, aztán úgy odacsapott az állat hasára, hogy az fájdalmában egyenest a pópáné arcába hugyozott.

Másnap jön a diakónus:

– Atyám, most már én következem, különben minden pénzt te szerzel meg tőle!

Akkor a pópa átadta a lovat a diakónusnak, de nem mondta meg neki, milyen pénzt is kaptak tőle.

– Atyám, hol tartsuk a jószágot?

– Ha a pénz miatt, akkor a tisztaszobában.

A diakónus megetette a lovat, s mondja a feleségének:

– Hozz egy zsákot!

Amint a felesége behozta a zsákot, és a ló mögé állt vele, a diakónus megütötte a kanca vékonyát. Az meg jól a diakónusné szeme közé fröcskölt.

A következő nap a sekrestyés ment el a lóért, s mondja a diakónusnak:

– Most add nekem a lovat, lehet, hogy ti már mindent kivertetek belőle!

– Ne félj, maradt még neked is.

A sekrestyés elvitte a lovat. Tisztaszobájuk nem volt, bevitték hát a kunyhó közepére, adtak neki zabot.

– No, gyere, asszony, most pénzt gyűjtünk!

Az asszony odatartja a zsákot, s ahogy a sekrestyés megüti a lovat, az lepiszkítja az asszonyt, majd kiszalad a rétre.

– No, várj, megyek panaszkodni: azok minden pénzt kivertek belőle, nekem semmit sem hagytak, pedig közösen vettük

Összejöttek azok akkor hárman, megbeszélték, hogy miféle pénzt is kaptak. Elhatározták, hogy megbüntetik Mókás Ivánt.

Elmentek Mókás Ivánhoz. Annak felesége éppen palacsintát süttött, a hóna alatt pedig egy vérrel telt hólyagot tartott.

Mókás Iván meghívta a pópáékat palacsintára. A felesége gyorsan süti a palacsintákat, de Iván csak sürgeti, végül odaszalad, s késsel a hólyagba szúr. A hólyagból spriccel a vér, az asszony erre még gyorsabban süti a palacsintákat. Akkor Iván egy botot kezdi csapkodni az asszonyt, aki erre még ugrálni kezd, s még nagyobb iramban süti a palacsintát.

A pópáék csak mondják maguk között:

– Lám, milyen gyorsan süti a felesége a palacsintát. Ez aztán valami! Ezt a kést és a botot meg kell vennünk!

Tanakodnak, tanakodnak, csak megvették. Hazafelé majd össze nem veszték, hogy kié legyen először.

– Ne veszekedjete, húzzunk sorsot! – mondja a pápa.

Megint a pápa kapta meg először. Otthon megparancsolta a feleségének, hogy csináljon palacsintatésztát. Reggel fölkelnek, az asszony elkezd sütni a palacsintát.

– Mért nem sütöd gyorsabban? Mókás Iván felesége hármunkra süttött, mégis győzte!

Erre beleszórja a kést az asszony oldalába, az kivicsorítja a fogát.

– Ohó, még nevetsz is! – s nesze, verni kezdi a feleségét a bottal. Rácsap egyet, nem ugrik az asszony, még egyet rávág, nem mozdul. Nézi a pápa: hát a felesége már teljesen merev. Akkor fogta, és elrejtette: megértette, hogy több palacsintát már nem süti.

Megérkezett a diakónus:

– Atyám, elromlik a palacsintatésztám. Add ide gyorsan a kést és a botot!

Amint hazament, kiabálni kezdett a feleségének:

– Gyorsan süsd a palacsintát!

Az asszony süti, ő meg eszi.

– Hát te mért olyan lassan sütöd? Mókás Iván felesége hármunkat etetett, mégis győzte.

Odaugrott a diakónus, és beleszórta a kést a feleségébe. Az csak elesett, foga összekocant.

– Ohó, még nevetsz is?

Háromszor végighózt raj a bottal, de semmi eredménye: a felesége meg se moccant. Nézi: hát meghalt. Elrejtette.

Jött a sekrestyés.

– Add gyorsan, mert elromlik a tésztám!

Fogja a sekrestyés a kést és a botot, és hazamegy. A felesége sütni kezdi a palacsintát, ő meg eszi.

– Mért nem győzöd, ahogy eszem? Mókás Iván felesége hármunkat etetett, mégis győzte, s te még nekem sem tudsz elég gyorsan sütni.

Belesúrta a kést az asszony oldalába, aztán elkezdte verni a bottal. Veri, veri – az asszony nem kel fel.

A sekrestyés elszalad a diakónushoz:

– Jaj, jaj, jaj, becsaptatok engem!

– De hiszen én is leszúrtam a feleségemet!

– Menjünk a pópához!

Elmennek a pópához, bizony az ő felesége is halott. No, abban az időben még nem volt bíróság, maguk mennek, hogy bosszút álljanak Mókás Ivánon.

– Bármit csináljon Mókás Iván, ne törődjete vele, megfogjuk, zsákba tesszük, és vízbe dobjuk – mondja a pópa.

Elmentek, megfogták Mókás Ivánt, zsákba tették, s elvitték a pópa házához. A talicskát a zsákkal ott hagyták a ház előtt, maguk pedig elmentek inni. De mielőtt elmentek volna, a pópa azt mondta a cselédlánynak:

– Ki ne nyisd a zsákot! Neked nem kell tudnod, mi van benne!

– Nem, atyám, nem nyúlok hozzá!

Amint azok elmentek, gondolja a cselédlány: „Miért nem szabad belenézni a zsákba? Azért is belenézek.” Belenéz a zsákba, hát egy ember van benne.

– Ki zavar engem? – kérdi Mókás Iván.

– Én.

– Ki vagy te?

– A pópa cselédlánya, és nemsokára a pópa felesége leszek. Hát te ki vagy?

– Mókás Iván vagyok. Megfogtak, és a cár fiával akarnak összeházasítani. Mintha lány lennék. De nekem semmi kedvem hozzá.

Azt mondja a cselédlány:

– Gyere ki, majd én bemászok!

Mókás Iván kimászott, a pópa kövér cselédlánya pedig bemászott a zsákba. Mókás Iván elbújt, s a cselédlányt elvitték a kúthoz és beledobták.

Mókás Iván elment a kúthoz, amelybe a zsákot dobták, s ott nézelődik. Egyszer arra hajt egy úr egy pompás kocsival. Iván megkéri az urat, hogy feküdjön le a kocsiban, maga pedig fölül a bakra, és szép kényelmesen odahajtat, ahol a pópa, a diakónus és a sekrestyés lakott.

Odahajtat a pópához, és lekiált:

– Jó napot, atyám!

Meglátta a diakónust és a sekrestyést, őket is üdvözölte.

Azok odaszaladtak Ivánhoz, s kérdezik:

– Hát te hogy kerülsz ide, és honnan szerezted ezeket a lovakat?

– Aki a kútba ugrik, megtudja, honnan kell a gazdagságot szerezni!

A pópáék akkor a kútba ugrottak, hogy megtudják, honnan kell a gazdagságot szerezni.

RÉGI MESE

Volt egyszer egy apó-anyó, volt nekik egy fiuk, egy lányuk – négyesben éltek. Apó öreg, anyó is öreg, a fiú katonasorban, a lány eladósorban. Eljött az aratás ideje.

Apó mondja:

– Én nem megyek aratni. A télen meghalok, nem lesz rá szükségem:

Anyó is mondja:

– Én is öreg vagyok, télen meghalok, nekem sem kell, nem megyek.

A fiú is mondja:

– Nekem sem kell: télen katonának visznek, nem fogok itt élni.

A lány is mondja:

– Nekem sem kell: télen férjhez megyek, nem megyek aratni.

No, megegyeztek, egyiküknek sem kell – nem mentek aratni.

Leesett a hó, jött a hideg. Nincs mit enni. Az apó nem halt meg, az anyó sem halt meg, a fiút nem vitték katonának, a lány nem ment férjhez. Mind megvannak – otthon vannak. Éhesek, nincs mitenni. Hideg van. A ház sarkán egy koppanás – a hidegtől megpattant valami.

– Jaj, talán csépelni hívnak! Legalább ennivalóért hívnának csépelni! – mondogatták egymás közt.

Kimennek az udvarra, senki sincs ott.

– Eh! Mit tegyünk? Éhesek vagyunk. Menjünk, arassunk most: valahogy kikaparjuk a gabonát a hó alól!

Fogták a lapátot, sarlót, gereblyét, s kimentek mind. Kimentek a földjükre, minden a hó alatt fekszik. Elkezdtek gereblyézni, a havat kaparni. Hideg van. Gereblyéztek, gereblyéztek, és mind megfagytak ott.

Jól van. Végük van. Hát kellett nekik téli aratás?!

A BUTA ÚR

Egyszer egy úr vadászni ment a kocsisával. Útközben kérdezi az úr a kocsisától:

– Mondjad csak, kik között van több buta ember, az egyszerű emberek vagy az urak között?

– Nem tudom – válaszolt a kocsis, s gondolta magában: ha azt mondom, az urak közt, megsértődik, azt meg minek mondjam, hogy a parasztok között.

Jött velük szembe egy öregember fején széles karimájú kalappal.

– Kérdezd meg ettől az öregtől, ő tudja – mondja a kocsis.

Az úr megkérdezte. Az öreg így válaszolt:

– A parasztok közül a fele eszes, a másik fele félig eszes. Az urak közül a fele féleszű, a másik fele eszetlen.

Elindították a lovakat, s továbbmentek. Mennek, mennek, az úr elgondolkozik: talán mégsem válaszolt az öreg helyesen.

Megkérdezi a kocsistól, hogyan válaszolt az öreg:

– Ugye nincs teljesen igaza?

– Ami az urakat illeti, talán nincs egészen igaza. De hát mit tehetünk? – válaszolt a kocsis.

– Hajts vissza! Utolérjük, s jól elverjük az ostorral!

No de az öreg sem volt butább nála. Látja, hogy jön vissza az úr, gyorsan leveszi a kalapját s felsőruháját, és eldugja.

Megy velük szembe kalap nélkül. Megállítja őt az úr, s kérdi:

– Nem láttál erre egy öregembert nagy karimájú kalapban?

– Látni éppen láttam – feleli az öreg. – Valamiért nagyon szalad.

– Hát utol tudnád-e érni? – kérdezi az úr.

– Gyalog nem érem utol, lovam pedig nincs. Ha lenne lovam, lóháton utolérném.

Azt mondja az úr a kocsisnak:

– Fogd ki az egyik lovat, add oda neki, hadd érje utol.

Vágtat az öreg két-három kilométert, s gondolja magában:

„Bizony igaz: buták az urak Megyek, s még jobban rászedem.”

Visszatért. Kérdezi az úr:

– No, utolérted az öregembert?

– Utol éppen utolértem, de nem tudtam idehozni: ha én lovagolok, ő marad ott, ha őt ültetem a lóra: engem hagy ott.

Azt mondja az úr a kocsisnak:

– Fogd ki a másik lovat is, hadd hozza ide azt az öregembert.

Fogta az öreg a másik lovat is, és ellovagolt. Várták, várták, egészen estig várták, csak nem jött. Akkor kérdezi az úr a kocsisát:

– Mondd csak, mi a nehezebb, a szekeret húzni vagy a jármot cipelni?

Rájött a kocsis, hogy miről van szó. Gondolkozik, s mondja:

– A szekeret könnyebb húzni, annak mégiscsak kereke van, a jármot meg cipelni kell.

Beleegyezett az úr, hogy ő húzza a szekeret. Húzza, húzza, teljesen beleizzad, a kocsis meg hátul megy, s nyög nagyokat, mintha olyan nehéz lenne neki a cipelés. Már a majorság közelében vannak, megszólal az úr:

– Ügyelj, nehogy megszólaljanak a csengők, s kijöjjenek az emberek, s lássák, hogyan érkezünk!

De a kocsis csak megrángatta a csengőket, s a házakból mind kijöttek fedetlen fővel, hiszen az úr érkezik. Látják – az úr a szekérbe fogva izzad.

– Bátyuskák! – mondogatták a parasztok –, ez nem az úr. A kocsis valami ördögöt fogott a szekérbe, s azzal hajt.

ARCSILOVA FALU TÖRTÉNETE

Az apónak, aki nekem ezt a történetet elmesélte, volt egy ükapja, akit Pavelnek hívtak, ő volt az első telepes itt a falunkban. Mikor őseink összegyűltek a falunk helyén, és a falu építéséről tanácskoztak, így szólt Pavel atya:

– Atyák-fiúk, vajon helyesen cselekszünk-e? Hiszen ez a föld egy lusta úr tulajdona. S az urak bizony nem dolgoznak, más emberek erejéből élnek; ha mi itt letelepszünk, gyermekeink az úr zsebét fogják megtölteni, az urat fogják öltöztetni, őt fogják táplálni.

Az atyák így feleltek:

– Pavel atya! Igaz a szavad, de nézd: jó hely ez, sok víz, erdő, rét van itt. Saját magunkat is elláthatjuk, s marad még miből adni az úrnak is.

Házakat építettek őseink, s ott kezdtek élni. Hatversztányira Arcsilovától egy Pletnyev nevű rablóvezér felépítette ugyanakkor Kljucs falut. Kljucs faluban ma is Pletnyev leszármazottjai élnek.

Élt Moszkvában egy gazdag úr, Aprakszin. Rengeteg földje volt, s az ő birtokaihoz tartozott az a terület is, ahol őseink letelepedtek, s az is, ahol Kljucs falu felépült. Aprakszin tudomást szerzett Arcsilova és Kljucs falvakról, és megörült, hogy dolgos munkások jöttek a földre, s rögtön leutazott Arcsilovába.

Összegyűjtötte őseinket, s így szólt hozzájuk:

– Atyák! Nagyon örülök, hogy a földemre jöttetek, éljetek, szántsatok-vevessetek, semmit nem kérek tőletek – mondta, s ismét elutazott.

Éltek, éldegéltek őseink, házakat, udvarokat építettek.

Eljött Aprakszin úr, látja, hogy őseink mi mindent építettek, gondolja magában: „Most már valami kis adót kell tőlük szedni: egy kis bér miatt nem mennek el, nem hagyják el a házaikat.”

Összegyűjtötte Aprakszin az atyákat, s mondja:

– Atyák, az én földemen éltek, semmit sem fizettek, hát fizessetek legalább portánként.

Az atyák megígérték. Akkor Pavel atya nem volt otthon. Mikor hazaért, elmondták neki, hogy az úr portánként akar velük fizettetni. Pavel így beszélt:

– Atyák, ez a lusta kutya kiüríti a zsebünket. Tudjátok, mit tegyünk? Két-három udvarnak csináljunk egy közös kaput!

Az atyák hallgattak is Pavel atyára. Arcsilovában még nem volt sok ház, egy sorban volt az összes, az atyák egyesítették udvaraikat, s a sor közepére csináltak egy kaput, amelyen ki s be jártak.

Eltelt néhány esztendő, megérkezett Aprakszin úr, összegyűjtötte az atyákat, s mondja nekik:

- A pénzért jöttem.
- Amennyi jár, megadjuk – mondják az atyák.
- Hány kaputok van? – kérdezi az úr.
- Egy – felelik az atyák.
- Hogyhogy egy?
- Úgy, hogy egy.

Elment az úr, hogy megszámolja a kapukat, s valóban csak egy volt. Mérges lett, s azt mondja:

- Ezentúl akkor a kémények után fogtok fizetni.
- Jól van, hát fizetünk a kémények után – mondták az atyák.

Az úr elutazott. Akkor az atyák lerombolták a kéményeiket, és füstös kunyhókat építettek. Megint eltelt néhány év, jött Aprakszin a pénzért, összehívta az atyákat, s megkérdezte, hogy hány kéményük van.

Az atyák válaszolnak:

- Nincs nekünk egy kéményünk sem.
- Hogyhogy nincs?
- Úgy, hogy nincs.

Elment Aprakszin, hogy megszámolja a kéményeket, de nem talált egyet sem. Még jobban megharagudott, s most meg az ablakok után akart fizettetni. Erre ők zsalogátcrckct csináltak, s mikor az úr a pénzért jött, bezárták az ablakokat, s mondják:

- Nincsenek ablakaink.

Ment az úr ablakot keresni, nem talált. Akkor látta, hogy az atyák okosabbak nála, ezért fejenként hetvenöt rubel adót vetett ki rájuk.

MOKSA

Haj, moksa, moksa, e gazdag moksa,
Haj, gazda, gazda, e módos gazda!
Hit mi dologban gazdag c moksa?
Hit mi dologban módos e gazda?
Nem gabonijitól gazdag e moksa,
Nem a sójítól módos e gazda,
Nem lovaitól módos e gazda,
De linyaitól gazdag e moksa.
Linyai miatt módos e gazda.
Haj, a moksinak hét a leánya,
Haj, gazdinak van hét kisasszonya.

Haj, a moksát már be is sorozták,
Haj, őt be is hívták katonának már.
Elhívták őt is a nagy gyűlésre,
Kockát vetettek, moksára esett,
Kis ágat húztak, moksára mutat.
Kiment a moksa a gyűlésházból,
Falu utcáin végighaladott,
Szél nélkül moksa, haj, ingadozott,
Sima úton ő, haj, botladozott.
Legkisebb lánya észrevette ezt,
Marjus leánya kiment elébe.
– Mondom már talán, apám, részeg vagy?
Mondom már talán, szülőm, beteg vagy?
Szél nélkül te, haj, miért ingadozol?
Sima úton te, haj, mért botladozol?
– Nem ittam, lányom, részeg nem vagyok,
Baj nélkül, Marjus, én beteg vagyok.
A falu választ, katonának ad,
A gyűlés szavaz, engem besoroz.
Kockát vetettek – énreám esett,
Kis ágat húztak – rcám mutatott.

– Ne búsulj, apám, kedves táplálóm,
Ne búsulj, szülőm, jó felnevelőm:

Katonának én helyetted megyek,
Kiváltalak én, kedves táplálóm.
Haj, holnap, apám, nagy vásári nap,
Haj, holnap, szülöm, gazdag vásár lesz.
Készülj, menj, apám, a nagy vásárba,
Siess, menj, szülöm, gazdag vásárba.
Először menj te a lóvásárba,
Vásárolj apám, beszélő lovat,
Fejére vegyél jó kantárszíjat,
Hátára vegyél kényelmes nyerget!
Vásárolsz, apám, ne alkudozzál,
Amennyit kérnek, annyit is adjál,
Az árát megadd, ne is alkudjál.
Menjél azután a köpenysorba,
Köpenyt vegyél ott, engem elrejtőt,
Haj, menjél aztán a nadrágsorba,
Nadrágot vegyél, testem elrejtőt!
És menjél, apám, a csizmasorba,
Ezüstsarkantyús csizmát vásárolj,
Menjél el, apám, a fegyversorba.
Vegyél löfegyvert, nem lélekölőt,
Menjél el, apám, a szablyasorba,
Szablya ne legyen fejet levágó.

Így meghallgatta Marját a moksa,
Már elment akkor a nagy vásárba.
Haj, vett a moksa Marjának lovat,
Szerzett a gazda okos paripát.
Vett is a lónak jó lószerszámot,
És vett Marjának löfegyvert, szablyát.
Még vett Marjának kellő jó ruhát.
Ablakból figyel Marjának szeme,
Az ajtót fogja Marjának keze:
Vásárból várja tápláló apját,
Már észreveszi: tán apja jön ott,
Marja kisiet apja elébe,
Szélesre tárja Marjus a kaput,

Marja megfogja beszélő lovát.
Marja néneji fürdőt fűtenek,
Haj, visszatérnek fürdőt befűt vén:
– Fürdőt fűtöttünk tiszteletedre,
Vizet forraltunk lehletünkkel.
Marja elindul velük fürödni,
Néneji mossák Marjának fejét,
Néneji fonják Marjának haját.
Miközben fonják, könnyeznek, sírnak,
Húguk készítik katonának már,
Szülőapjukat ő kiváltaná.
Mossák, törölik hófehér testét,
Marja felöld katonaingét,
Aztán felöld rakott nadrágját,
Aztán felvesz már katonacsizmát,
Majd meg felöld szürke köpenyét,
Végül felteszi okos sapkáját.
Marjának anyja búcsúételt főz.
– Ül le, jó lányom, az asztalhoz most. Enyhítsd, leányom,
gyomrod éhségét,
Csillapítsd, lányom, szívednek szomját.
Hosszú útra méssz, nagy szolgálatra,
Nehéz fegyvered kell már cipelned.

Jobb oldalán van Marja puskája.
Bal oldalán van Marja szablyája,
Az ajtónál áll Marjának lova.
Kiment most Marja a szülőházból,
Haj, felült Marja beszélő lovára.
– No, gyere, lovam, induljunk most el,
Messze vidékre, nagy szolgálatra!
Haj, négy oldalra Marja meghajolt,
Haj, erős szélként lova elindult,
Lába alól ott szikrák pattogtak,
Feje fölött ott Purginye dörgött:
Így indult Marja szolgálatra,
A szolgálatot ő letölteni.

Marjánál vitézebb katona nem volt,
Marjánál nem lát bátrabbat senki.
– A hajad, társunk, miért oly hosszú?
– Hosszú a hajam – papi nemzetség.
– A kebled, társunk, mért oly domború?
– Domború keblem – melles rokonság.
– A hangod, társunk, miért oly csengő?
– Csengő a hangom – énekes család.
– Az ujjad, társunk, miért oly vékony?
– Vékony az ujjam – festők őseim.
Társai akkor fürdőbe mennek,
Marjának velük kell már mennie.
Haj, amerre megy, Marja sírdogál,
Jó lova előtt Marja álldogál.
– Ne sírj, jó gazdám, Marja, Marjusa!
Mikor mi megyünk forró fürdőbe,
Korhadt fatörzshöz kössél meg engem.
Fejem megrántom, a fát eltöröm.
Mikor te kezded ruhád levetni,
Én éppen akkor, Marjus, elfutok:
Társaid szólnak „lovad elszaladt”.
„Lovad elszaladt, ifjú katona!”
Marja elszalad, lovát megfogja,
Mig lovát fogja, fürdik sok társa.
Marja nem fürdik, tőlük elmarad.
– Gyertek, társaink, fűvet terítsünk,
Fűvet terítsünk, arra feküdjünk.
Aki közülünk leánykatona –
A fű megsárgul éjjel alatta.
Ismét megy Marjus, egyre sírdogál,
Jó lova előtt Marjus álldogál.
Beszélő lova őhöz így szól:
– Ne sírj, kis gazdám, Marja barátom!
A fűvemmet én nem eszem meg mind,
Amint pitymallik, szép hajnal eljön,
Magad alól te a fűvet kivedd,
Magad fűvét már adjad énnekem,

Én füvemet te magad alá tedd.
Marjusa akkor hát úgy is tett,
Így segítette beszélő lova.
Hajnal keltével Marja felébredt,
Marja a füvet gyorsan kicserélte.
Mikor felkeltek Marja társai –
Marjának fiive mindénél zöldebb,
Marjának füve mindénél frissebb.
Ettől ők Marját fel nem ismerték.
Szolgálat alatt ki nem ismerték,
Eszessé tette okos sapkája.

Amikor Marját hazaengedték,
Hogy megérkezett a falujába,
Megcsendült akkor a falu harangja,
Kivitték akkor az istenkepeket,
Így fogadták őt a szolgálatból,
Hogy megmentette ő szülőapját.

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA

- Angyamo – férfinév;
- atamán – katonai tisztség a tatárok között;
- bátor – óriásnemzetség, mely a mordvin folklór szerint a közönséges emberek elterjedése előtt élt a földön;
- bojár – orosz szó, „nemes, gazdag”. A mordvin népköltészetben gyakori díszítő jelző női személyekre alkalmazva;
- Dubolgo Picaj – leánynév; az eredetiben a *picse* (erdeifenyő) szó megszólító esete;
- erdőasszony – a Virava fordítása a mesékben;
- Fagy-anya – Keljmc-anya (mordvin);
- faluszáz ima – faluáldozat, a falutól távol levő (katonai szolgálatot teljesítő, elrabolt, elvándorolt) családtagokért tartott közös áldozat;
- Földanya – Modava (mordvin);
- fürdőház – tisztálkodásra szolgáló, a lakóháztól különálló épület, mint a finn szauna. Sok rituális szokás kapcsolódik hozzá: pl. áldozatok és nagyobb ünnepek előestéjén az egész család megfürdött, s a korábban meghalt őseket is meghívták a fürdőházba;
- gubán – 1. nogáj;
- hetven falu erzái – a hét, hetven, hetvenhét, a mordvin népköltészetben is a mágikus számok közé tartoznak. Itteni jelentése: sok, az összes;
- Jaraszka – név;
- Jurtava – jelentése megegyezik a Kudava szóval: „házanya”, a ház védője. A szó első része, *jurt*, török jövevényszó;
- Kardo-szarko – megegyezik Kardavával – a háziállatok védője;
- Kasztargo – Niske isten idősebbik leánya;
- Kevganya – női név;
- kilej – a nyírfa erza neve;
- Kocskurova – falunév;
- Kujgorozs – tojásból kikelt szellem neve, aki segíti a gazdáját, de állandóan munkát követel;
- Marez – falunév;
- Mijanxa – női név;

Mikula isten – a pravoszláv hitből került be egy epikus ének alapján a mordvin istenek közé;

Modava – Földanya;

Niske – a leghatalmasabb isten erza neve. Még Vere Paznak („Felső isten”- nek) is szokták hívni. Moksa neve Skaj;

nogáj – tatár nép, a Fekete-tenger és a Kaszpi-tenger között a Kaukázus vidékén, a Kubán folyó mentén. Itt kubáni tatároknak is nevezik őket. Innen származik az énekekben előforduló *gubán* név. Nevüket egy Nogáj nevű vezérük után kapták, aki a XIV. sz.-ban függetlenítette magát a tatár kántól. Nyelvileg a kirgizekhez és a karakalpakokhoz állnak közel;

Norovava – Termésanya; a növénytermesztés védő istennője;

nurty-nurty – bölcsődal eleme;

Pakszine – fiúnév, a pakszja, „rét” névszó kicsinyítő képzős formája;

Pakszjut – név;

Pijanza – férfinév;

Prosa – név;

pulaj – „farok”: erza-mordvin női ruhadarab, gazdagon hímzett, díszített, a hosszú női ingruhán kívül hátulra kötve hordták;

pure – méhser, ünnepi ital a mord vinoknál;

Purginye – a mennydörgés istene;

rucja – hosszú női ingruha;

Szura – folyó a mordvinok területén;

tamga – nemzetségi jegy;

Termésanya – Norovava;

tiszta hely – az udvarnak az a mindig tisztán tartott helye, ahol áldozatokat szoktak bemutatni;

Tyustya – az erzák így nevezték a fejedelmüket;

Ucjaszkaj – beszélőnév, az ucja „szerencse” szó megszólító esete;

Unyasa – női név;

Varda – itt egy mesehős neve, jelentése rabszolga, idegen, gonosz ember;

Vardinye – a Varda kicsinyítő formája;

vasbocskor – a vas mágikus hatalom szimbóluma;

vaskabát – I. előző jegyzet;

vasöv – I. előző jegyzet;
vaspálca – I. előző jegyzet;
vassapka – I. előző jegyzet;
Vegyava – Vízanya, a víz istennője, védője;
Vezorgo – Niske isten kisebbik lánya;
Virava, Virjava – Erdőanya, az erdő fáinak, állatainak védője;
Virjanja – női név.